

У випуску представлені дослідження актуальних проблем економічної теорії, страхування, управління ризиками, перестрахування, державного управління, міжнародної економіки, економіки підприємства, менеджменту, маркетингу, управління інвестиціями, теорії фінансів, банківської справи, статистики та шляхи й засоби вирішення цих проблем.

Для наукових працівників, практиків, викладачів, аспірантів, студентів.

В выпуске представлены исследования актуальных проблем экономической теории, страхования, управления рисками, перестрахования, государственного управления, международной экономики, экономики предприятия, менеджмента, маркетинга, управления инвестициями, теории финансов, банковского дела, статистики, а также пути и средства решения этих проблем.

Для научных работников, практиков, преподавателей, аспирантов, студентов.

The research results on current problems of economic theory, insurance, risk management, reinsurance, public administration, international economics, business economics, management, marketing, investment management, theory of finance, banking, statistics, the ways and means of solving these problems are released in the issue.

For researchers, practitioners, teachers and students.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР	В.Д. Базилевич, д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ	Г. О. Харламова, канд. екон. наук, доц. (відп. секр.) (Україна); С. Х. Аггелопулос, д-р наук, проф. (Греція); Х. Алпас, д-р екон. наук, проф. (Туреччина); Х. Батзіос, д-р наук, проф. (Греція); Х. Я. Башев, д-р екон. наук, проф. (Болгарія); М. Ван Рооджен, д-р наук, проф. (Великобританія); К. Віталє, д-р наук, проф. (Хорватія); В. Дитріх, д-р наук, проф. (Німеччина); Г. Друтейкіне, д-р наук, проф. (Литва); М. Зінельдін, д-р наук, проф. (Швеція); А. Савватеев, канд. наук, проф. (РФ); Р. С. Сербу, канд. наук, проф. (Румунія); Е. Стойка, канд. наук, доц. (Румунія); О. І. Жилінська, д-р екон. наук, доц. (Україна); А. І. Ігнатюк, д-р екон. наук, проф. (Україна), Н. В. Ковтун, д-р екон. наук, проф. (Україна); Г. І. Купалова, д-р екон. наук, проф. (Україна); І. О. Лютий, д-р екон. наук, проф. (Україна); І. І. Мазур, д-р екон. наук, проф. (Україна); С. В. Науменкова, д-р екон. наук, проф. (Україна); Р. В. Пікус, канд. екон. наук, проф. (Україна); А. О. Старостіна, д-р екон. наук, проф. (Україна); Г. М. Філюк, д-р екон. наук, проф. (Україна); О. І. Черняк, д-р екон. наук, проф. (Україна); В. Г. Швець, д-р екон. наук, проф. (Україна)
Адреса редколегії	03022, Київ-22, вул. Васильківська, 90-а, економічний факультет ☎ (38044) 259 71 82; http://bulletin-econom.univ.kiev.ua
Затверджено	Вченою радою економічного факультету 27.09.16 (протокол №2)
Атестовано	Атестовано Вищою атестаційною комісією України. Постанова Президії ВАК України № 241 від 09.03.16
Зареєстровано	Державною реєстраційною службою України. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 19866-9666ПР від 29.04.13
Засновник та видавець	Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет". Свідоцтво внесено до Державного реєстру ДК № 1103 від 31.10.02
Адреса видавця	01601, Київ-601, 6-р Т.Шевченка, 14, кімн. 43 ☎ (38044) 239 31 72, 239 32 22; факс 239 31 28
Журнал входить до наукометричних баз / Abstracted and Indexed:	РИНЦ (E-Library), Science Index, Ulrich's Periodicals Directory, Google Scholar, RepEc, Socionet, Index Copernicus (ICV 2014 = 67,43), CyberLeninka, OCLC WorldCat, CrossRef, J-Gate, Microsoft Academic Search, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Registry of Open Access Repositories (ROAR), The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR), IDEAS, EconPapers, CiteFactor (indexed), Maksymovych Scientific Library of Taras Shevchenko National University of Kyiv, National Library of Ukraine Vernadsky, Advanced Sciences Index, DOAJ, ProQuest, CitEc, RedLink, Real-Time Impact Factor, Infobase (India), Researchbib (Japan), MIAR (Spain) (ICDS = 6,5), Directory of Research Journals Indexing (DRJI), Social Science Research Network, Scientific Indexing Services, Open Academic Journals Index, General Impact Factor (GIF) (pending), Journalindex, GIGA Information Centre, ESJI, International Services for Impact Factor and Indexing (ISIFI), Thomson Reuters ESCI (under evaluation), Cabell's (under evaluation), Scopus (under evaluation)

BULLETIN

OF TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

ISSN 1728-2667

ECONOMICS

9(186)/2016

Established in 1958

The research results on current problems of economic theory, insurance, risk management, reinsurance, public administration, international economics, business economics, management, marketing, investment management, theory of finance, banking, statistics, the ways and means of solving these problems are released in the issue.

For researchers, practitioners, teachers and students.

У випуску представлені дослідження актуальних проблем економічної теорії, страхування, управління ризиками, перестрахування, державного управління, міжнародної економіки, економіки підприємства, менеджменту, маркетингу, управління інвестиціями, теорії фінансів, банківської справи, статистики та шляхи й засоби вирішення цих проблем.

Для наукових працівників, практиків, викладачів, аспірантів, студентів.

В выпуске представлены исследования актуальных проблем экономической теории, страхования, управления рисками, перестрахования, государственного управления, международной экономики, экономики предприятия, менеджмента, маркетинга, управления инвестициями, теории финансов, банковского дела, статистики, а также пути и средства решения этих проблем.

Для научных работников, практиков, преподавателей, аспирантов, студентов.

CHIEF EDITOR	Prof. Viktor Bazylevych (Ukraine)
EDITORIAL BOARD	Dr. Kharlamova Ganna (Executive Editor) (Ukraine); Prof. Aggelopoulos Stamatis Ch. (Greece); Prof. Alpas Hami (Turkey); Prof. Bachev Hrabrin (Bulgaria); Prof. Batzios Christos (Greece); Prof. Chernyak Oleksandr (Ukraine); Prof. Ditrh Walter (Germany); Prof. Druteikiene Greta (Lithuania); Prof. Filyuk Galyna (Ukraine); Prof. Ignatyuk Angela (Ukraine); Prof. Kovtun Natalia (Ukraine); Prof. Kupalova Galyna (Ukraine); Prof. Lyuty Igor (Ukraine); Prof. Mazur Iryna (Ukraine); Prof. Naumenkova Svetlana (Ukraine); Prof. Pikus Ruslana (Ukraine); Prof. Savaateev Alexey (Russia); Dr. Serbu Razvan Sorin (Romania); Dr. Stoica Eduard (Romania); Prof. Shvets Viktor (Ukraine); Prof. Starostina Alla (Ukraine); Prof. Vitale Ksenia (Croatia); Prof. Van Rooijen Maurits (UK); Prof. Zhilinskaya Oksana (Ukraine); Prof. Zineldin Mosad (Sweden)
Editorial address	90-A, Vasyl'kivska str., room. 701, 808; Faculty of Economics, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, 03022, Kyiv, phone: +38 044 259-71-82; E-mail: visnuk.econom@gmail.com Web: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/index.php/en/
Approved by	The Academic Council of the Faculty of Economics, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine (Protocol #2 of 27th September 2016)
Accreditation	The journal is in the List of specialized scientific publications, which are to publish the main results of dissertations in Economic Sciences (Resolution of the Presidium of HAC of Ukraine # 241 of 09.03.2016)
Registration	SRSU. Registration certificate KV No. 19866-9666PR dated 29.04.13
Publisher	Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine Publishing center "Kyiv University". DK №1103 of 31.10.02
Address of publisher	01601, Kyiv-601, Boulevard Shevchenko, 14, room. 43 ☎: +38 044 239-31-72, +38 044 239-32-22; fax: +38 044 239-31-28

© Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
Publishing center "Kyiv University", 2016

ЗМІСТ

Жилінська О. Комплементарні ефекти в активізації розвитку науково-технічної діяльності в інформаційному суспільстві	6
Затонацька Т., Мельничук О. Особливості оподаткування суб'єктів ринку електронної комерції.....	16
Засадний Б. Сучасний стан застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні.....	22
Мицюк С. Стан економічної свободи в Україні та її вплив на конкурентоспроможність	30
Старостіна А., Кравченко В. Наближення до європейської моделі споживання алкоголю за рахунок зменшення ризиків українських споживачів на ринку вина	35
Снеткова А. Генезис трактування дефініції "інвестиції".....	44
Додаток 1 Анотація та література (латинізація).....	53
Додаток 2 Інформація про авторів	58

СОДЕРЖАНИЕ

Жилинская О. Комплементарные эффекты в активизации развития научно-технической деятельности в информационном обществе	6
Затоначкая Т., Мельничук Е. Особенности налогообложения субъектов рынка электронной коммерции	16
Засадный Б. Современное состояние применения международных стандартов финансовой отчетности в Украине	22
Мицюк С. Состояние экономической свободы в Украине и ее влияние на конкурентоспособность.....	30
Старостина А., Кравченко В. Приближение к европейской модели потребления алкоголя за счет уменьшения рисков украинских потребителей на рынке вина	35
Снеткова А. Генезис трактовки дефиниции "инвестиции"	44
Приложение 1 Аннотация и литература (латинизация).....	53
Приложение 2 Сведения об авторах.....	58

CONTENTS

Zhylinska O. Complementary Effects in Activization of Scientific and Technical Activities in the Information Society.....	6
Zatonatska T., Melnychuk O. Taxation Peculiarities of E-commerce Market Players	16
Zasadnyi B. The Current State of Application of International Financial Reporting Standards in Ukraine.....	22
Mytsiuk S. The State of Economic Freedom in Ukraine and its Impact on Competitiveness	30
Starostina A., Kravchenko V. Approaching to the European Model of Alcohol Consumption on Base of Lowering Risks of Ukrainian Consumers at Wine Market.....	35
Snetkova A. Genesis Interpretations of the Definition of 'Investment'.....	44
Appendix 1 Extended abstract in English and References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription	53
Appendix 2 Information about Authors (Meta-Data).....	58

**КОМПЛЕМЕНТАРНІ ЕФЕКТИ В АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Запропоновано нові методологічні підходи у дослідженні проблем розвитку науково-технічної діяльності в інформаційному суспільстві. З позицій методологічного колективізму розкрито сутність та економічну природу розвитку науково-технічної діяльності, показано новітні явища активізації розвитку науково-технічної діяльності через формування глобальних мереж користувачів наукових і технічних знань, що забезпечує розподіл тягаря трансформаційних і трансакційних витрат як генерування, так і економічної реалізації наукових і технічних знань у світовому масштабі. Показано ефекти комплементарності в активізації розвитку складових науково-технічної діяльності: досліджень і розробок, підготовки наукових кадрів, надання науково-технічних послуг, які генерують світові ринки комплементарних благ, якими є світові ринки освітніх послуг, науково-технічної інформації, об'єктів промислової власності, наукоємної продукції, а також венчурних інвестицій і фондовий ринок.

Ключові слова: науково-технічна діяльність, дослідження і розробки (ДіР), підготовка наукових кадрів, надання науково-технічних послуг, наукові і технічні знання, активізація розвитку науково-технічної діяльності, комплементарні блага, ефекти комплементарності, трансформаційні і трансакційні витрати.

Вступ. Складність дослідження феномену науково-технічної діяльності як полісистемного виду економічної діяльності зумовлює її належність до сфери надання послуг. Послуги, будучи нематеріальним благом, корисні не як річ, але як діяльність, у процесі якої знаходять прояв її корисні ефекти. Науково-технічна діяльність, яку утворюють складові дослідження і розробки (ДіР), підготовка наукових кадрів та надання науково-технічних послуг, є суб'єктно і процесно детермінованим виробництвом ідеальних благ, що мають інформаційну природу і найвищий рівень знаннєвої насиченості, корисні ефекти яких проявляються одночасно на індивідуальному, колективному і суспільному рівнях, зумовлюючи множинність форм економічної реалізації її результатів і механізмів визначення їх цінності, що об'єктивізує їх існування двох типів економічних благ – як чистих та як змішаних суспільних благ. Водночас із становленням інформаційного суспільства актуалізується потреба методологічного оновлення інструментарію дослідження економічних проблем науково-технічної діяльності, зокрема щодо механізмів її розвитку. На відміну від індустріального суспільства, де механізм розвитку науково-технічної діяльності базувався на основі акумулювання фінансових ресурсів і концентрації наукових кадрів у відокремлених інституційних секторах ДіР (державному, підприємницькому, секторі вищої освіти), досягаючи зменшення трансформаційних витрат у генеруванні чистих і змішаних суспільних благ і нарощення їх обсягів за принципом методологічного індивідуалізму. В інформаційному суспільстві розвиток науково-технічної діяльності набуває нової якості – активізується внаслідок появи нових механізмів на основі ефектів комплементарності, що забезпечують мережеву основу розподілу тягаря трансформаційних і трансакційних витрат у процесах генерування, об'єктивізації та прямої й опосередкованої комерціалізації наукових і технічних знань. Це дає змогу говорити про необхідність методологічного оновлення наукових підходів у розкритті сутності і природи розвитку науково-технічної діяльності в інформаційному суспільстві з позицій методологічного колективізму.

Не вирішені раніше частини проблеми. Становлення інформаційного суспільства й інформаційного типу господарювання зумовили новітні явища у науково-технічній та інноваційній сферах, що знайшли теоретичне осмислення у концепції "відкритих" інновацій, що дає змогу обґрунтувати нові якісні зміни у розвитку нау-

ково-технічної діяльності у контексті методологічних положень інституційної парадигми – актуалізації економічної природи розвитку цього виду діяльності на основі комплементарних благ. Комплементарними благами, які розширюють попит на генеровані науково-технічною діяльністю ідеальні блага, постали світові ринки освітніх послуг, науково-технічної інформації, об'єктів промислової власності, ринки наукоємної продукції, а також ринки неформальних та інституційних венчурних інвестицій і фондовий ринок. Такі світові ринки уможливають не лише глобальний масштаб економічної реалізації наукових і технічних знань, але й через формування мереж користувачів забезпечують спільний поділ тягаря трансформаційних і трансакційних витрат на генерування та економічну реалізацію нових наукових і технічних знань.

Метою статті є пошук нових теоретичних і методологічних підходів виявлення і вирішення економічних проблем розвитку такого глобального соціально-економічного явища, як науково-технічна діяльність, що за умов становлення інформаційного суспільства крім високої динаміки розгортання кількісних змін актуалізує новітні якісні зміни – активізацію розвитку на мережевій основі відповідно до принципу методологічного колективізму.

Огляд літератури. У науковій літературі уперше проблема нової якості розвитку науково-технічної діяльності була розкрита Г.Чесбро, що дістало назву концепції "відкритих інновацій" [14]. З розробкою проблематики інформаційного суспільства та інформаційного типу господарювання така концепція набуває нових обґрунтувань. Як визначив відомий економіст-теоретик А.Гальчінський, специфічним законом розгортання інформаційного типу суспільства та інформаційного типу господарювання є закон мультиплікації прискорення, що відповідає методологічній позиції розгляду модуля суспільного часу як імперативу визначення історичної протяжності кожної цивілізаційної епохи. Економічний прояв цього закону реалізує ціннісний вираз ефектів прискорення – кожна одиниця зекономленого часу стає більш цінною за попередню, відтак мультиплікація прискорення мультиплікує матеріальний результат [2, с. 231]. Крізь призму економічного прояву закону мультиплікації прискорення варто розглядати і розвиток сфери послуг – нарощення обсягів виробництва й урізноманітнення ідеальних благ на основі перетворення інформації на головний економічний ресурс. Крім того, інформація набуває нової якості – само відтворення на розширеній основі, що забезпечує масовий

прояв знаннєвого контексту інформації – актуалізація знань на рівні суб'єкта задля генерування ним нових знань, які, в свою чергу, після їх формалізації та через інформаційно-комп'ютерні технології (ІКТ) набувають здатності до найрізноманітнішого застосування поза носієм інформації, на переконання П.Друкера, вони проявляються у суспільстві, економіці або в розвитку самого знання [4, с. 99].

Функціонування інформаційного суспільства розгортається відповідно до принципу методологічного колективізму, що втілюється через інтеграційну взаємодію між людьми на основі нового механізму організації інформаційних потоків – інформаційних мереж, які цілеспрямовують систему комунікацій між суб'єктами на продуктивне використання інформації як економічного ресурсу. Інформаційний тип господарювання, в якому знання й інформація перетворюються на домінуючий економічний ресурс, зумовлює найбільші зрушення у секторальній структурі економіки, що відображає домінування третинного сектору – сфери послуг, де економічні прояви знань та інформації набувають всебічної актуалізації і масовості. Інтернет подолав обидві характеристики послуги, які обмежували її розвиток, – простір і час, а також забезпечив формування головної закономірності розвитку сфери послуг – її інтеграцію з виробництвом матеріальних благ. Як наслідок, формується якісно нова система відносин – взаємодія знань і знань, саме вплив знання на знання показано теоретиками інформаційного суспільства як головне джерело продуктивності у системі інформаційного типу господарювання, що докорінно вирізняє її від індустріальної епохи, де зростання продуктивності забезпечує взаємодія капіталів, а притаманна ринковій економіці конкурентна взаємодія інтересів реалізується через вплив капіталу на капітал [10].

Знаннєвий контекст інформації об'єктивізує іманентну рису інформаційного типу господарювання – мережеві ефекти. Дослідники економічних проблем інформаційного суспільства, зокрема А.Маслов, акцентують увагу, що прояв ефекту масштабу у виробництві інформаційно ємних благ відбувається не з боку їх пропозиції, а з боку попиту, цінність благ зростає мірою зростання кількості їх користувачів, що здатні посилити комплементарні блага [8, с. 65–80].

Виклад основного матеріалу. Концептуальні основи активізації розвитку науково-технічної діяльності в інформаційному суспільстві полягають у досягненні нової якості системи науково-технічної діяльності – прискорення її розвитку через актуалізацію її економічної природи на основі ефектів комплементарності з боку світових ринків освітніх послуг і науково-технічної інформації, світових ринків об'єктів промислової власності і наукоємної продукції, ринків венчурних інвестицій і фондового ринку, що уможливають глобальний масштаб економічної реалізації знань через розширення попиту на ці блага на індивідуальному, колективному і суспільному рівнях.

Розвиток науково-технічної діяльності схематизовано на рис. 1 як збільшення ареалу попиту на блага, які створює цей вид діяльності: неуречевлені наукові і технічні знання, що об'єктивізуються у наукових публікаціях, уречевлені наукові і технічні знання, що об'єктивізуються у патентах, а також наукові кадри. Найвищі ефекти розширення попиту на неуречевлені знання створюють світові ринки освітніх послуг і науково-технічної інформації, що показано у збільшенні світло-сірого ареалу. При цьому міжнародні наукометричні бази даних постають комплементарним благом, яке уможливорює

зниження трансакційних витрат оцінювання якості генерованих чистих і змішаних суспільних благ. Ефекти комплементарності щодо уречевлених наукових і технічних знань генерує світовий ринок об'єктів промислової власності, на рис. 1 це показано як збільшення площі темно-сірого ареалу, їх розширення забезпечують також ринки венчурних інвестицій, фондовий ринок і світові ринки наукоємної продукції. Водночас розподіл тягаря трансакційних і трансакційних витрат на створення світових ринків наукоємної продукції досягається через формування мереж користувачів нових інтелектуальних ресурсів на основі механізму ліцензійних та інвестиційних угод.

У практичній площині комплементарні ефекти через збільшення ареалу попиту на знання аргументує суб'єктна детермінація цього виду діяльності: коло користувачів наукових і технічних знань, які безпосередньо зайняті генеруванням нових знань (у світі це п'ять млн осіб), розширює динамічно зростаюча чисельність науково-технічних кадрів у сфері промислового виробництва і сфері послуг. За даними ОЕСР у 2008–2012 рр. частка науково-технічних кадрів досягла від $\frac{1}{4}$ до $\frac{1}{2}$ усіх зайнятих у сфері промислового виробництва, у сфері послуг більшості країн їх частка зросла до 35–40% [18]. Розширення попиту на наукоємні ділові послуги актуалізує прискорене зростання наукоємності сфери послуг і динаміку концентрації у ній науково-технічних кадрів, насамперед у сфері освітніх послуг, де забезпечено опосередковане привласнення вигод від трансляції наукових і технічних знань як чистих суспільних благ. У складовій підготовки наукових кадрів це знаходить відображення у появі професійної докторантури, спрямованої на майбутню професійну кар'єру дослідника у неакадемічному середовищі, що об'єктивізує внутрішню міграцію наукових кадрів, оскільки їх перетворення на домінуючу професійну групу у більшості видів економічної діяльності зменшує коло індивідуальних суб'єктів ДіР. Це негативно вплине на генерування нових знань у майбутньому, відтак це зумовлює необхідність розширення підготовки фахівців з вищою освітою у сфері природничих і технічних наук загалом та наукових кадрів зокрема.

Найвищий рівень попиту на дослідників формує такий вид економічної діяльності, як надання освітніх послуг, що має економічну природу, оскільки трансляція у навчальному процесі знань уможливорює привласнення дослідником рентних доходів. У сфері ДіР дослідник розширює коло користувачів генерованих ним знань опосередковано (через наукові праці), у вищій школі він розширює коло користувачів безпосередньо через трансляцію у навчальному процесі, отримуючи рентні доходи від зниження інформаційної асиметрії завдяки публікаційній активності у наукових часописах з міжнародним визнанням. У свою чергу, висока публікаційна активність дослідника у наукових часописах з міжнародним визнанням дає змогу підвищувати рейтингові позиції університету, який укладає з дослідником контракт на тривалий термін. Обстеження у країнах ОЕСР засвідчили: у розвинених країнах фахівці вищої кваліфікації у секторі вищої освіти отримують найвищі доходи, а дохід докторів наук у бізнес-секторі ДіР нижчий за доходи їх колег, які не працювали як дослідники. Так, у США у 2008 р. річний дохід докторів наук у секторі вищої освіти на 8,11% перевищив обсяги доходів їх колег, які не працювали як дослідники, тоді як у підприємницькому секторі ДіР дохід докторів наук на 1,74% був нижчим за доходи тих фахівців вищої кваліфікації, які не працювали дослідниками [17].

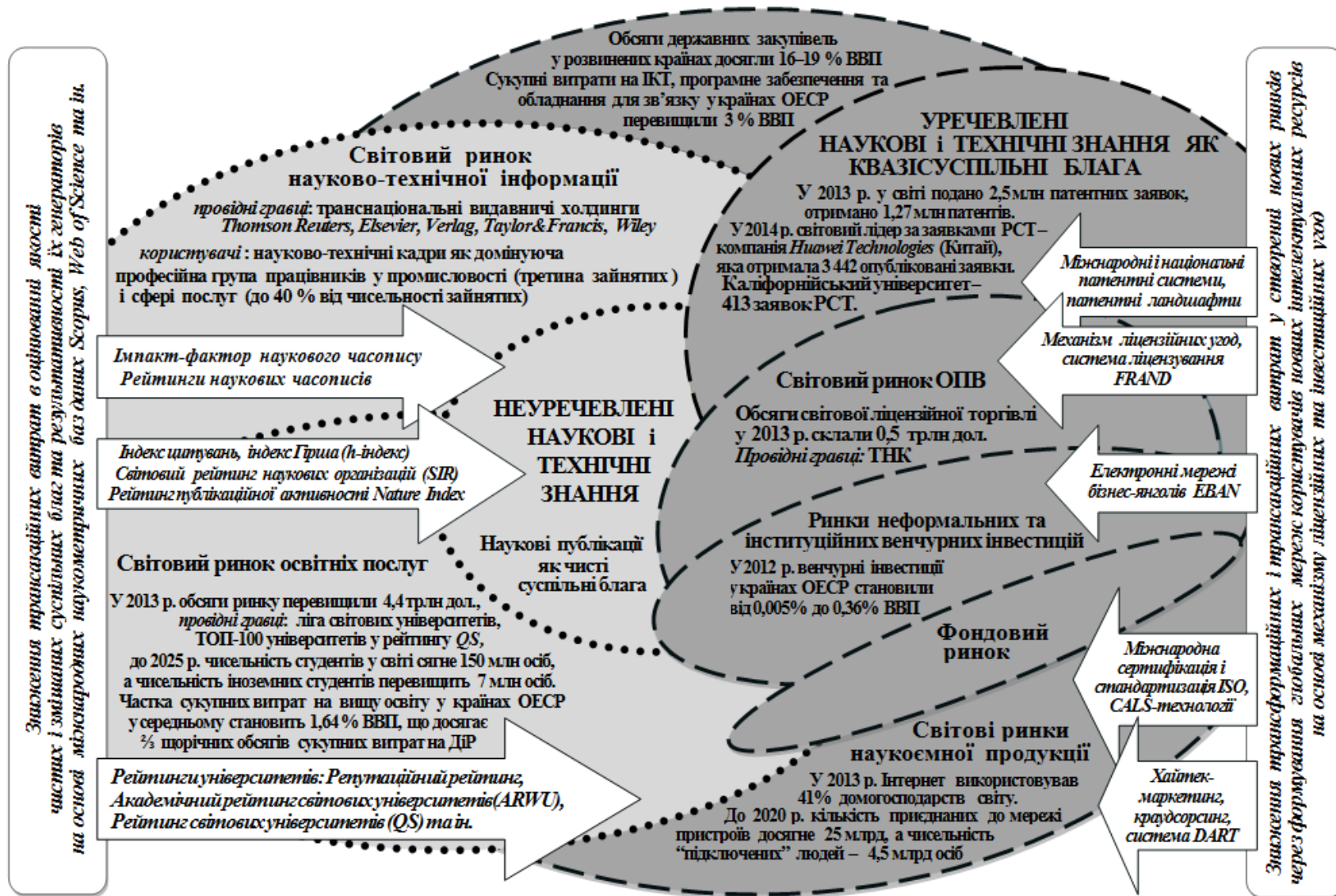

Рис. 1. Ефекти комплементарності в активізації розвитку науково-технічної діяльності в інформаційному суспільстві

Джерело: розроблено автором за даними статистики ОЕСР та ВОІВ.

Комплементарні ефекти в активізації розвитку науково-технічної діяльності забезпечує прискорене зростання обсягів національних витрат на вищу освіту (табл. 1). За десять років поч. XXI ст. у середньому по країнах ОЕСР частка витрат на вищу освіту у ВВП зросла на чверть: від 1,30% до 1,64%. У США, Канаді і Південній Кореї цей показник перевищив 2,5% ВВП, і його можна порівняти з середнім значенням частки витрат на ДіР у ВВП країн ОЕСР, що у 2011 р. становила 2,37% [18]. У країнах ОЕСР 56% молоді вступає до університетів [1, с. 92].

Зовнішні мережеві ефекти на світових ринках науково-технічної інформації та освітніх послуг генерують інформаційні продукти (імпакт-фактор наукового часопису та рейтингова позиція ВНЗ у рейтингу світових університетів), які розробляються на основі міжнародних наукометричних баз даних та уможливають зниження трансакційних витрат в оцінювання якості чистих і змішаних суспільних благ, а також оцінці результативності їх генераторів (дослідників, наукових організацій, наукових часописів, університетів). Новітні явища у побудові рейтингів наукових часописів (світовий рейтинг часописів *SJR*) полягають у практичній реалізації ідеї комплементарності мережевих благ: часопис з високим рівнем наукового престижу через цитування наукових статей іншого видання підвищує його статус. Наявні зовнішні мережеві ефекти: цитування наукових статей із часопису з високим рівнем *SJR* має більшу цінність, аніж цитування джерела з наукового часопису з низьким рівнем *SJR*. Відтак стимулюється публікаційна активність у тих наукових виданнях, що уже досягли найвищих рівнів міжнародного визнання. Вплив мережевих ефектів від застосування інформаційних продуктів, розроблених на основі міжнародних наукометричних баз даних, полягають у цілеспрямованні механізму оцінювання якості наукової продукції у редакційній політиці наукових часописів на стимулювання міжнародного співавторства, яке забезпечує активізацію дослідницької діяльності та високу якість наукових результатів.

У XXI ст. наукометричні платформи здобули нову якість, це найважливіше джерело генерування інформації для прийняття рішень на рівні державного регулювання, що дає змогу підвищити ефективність розподілу обсягів державного фінансування виробництва суспільних благ у країні, і на рівні стратегічного управління у корпоративному секторі при виборі пріоритетних напрямів ДіР чи оцінюванні потенційних партнерів у стратегічному технологічному альянсі. Водночас мережеві ефекти здійснюють і зворотний вплив на систему науково-технічної діяльності через механізм оцінювання якості суспільних благ на індивідуальному та колективному рівнях суб'єктів науково-технічної діяльності із застосуванням інформаційних продуктів, створених на основі міжнародних наукометричних баз даних: імпакт-фактора наукового часопису, індексу цитувань, індексу Хірша.

Мережеві ефекти проявляються й у сфері генерування уречевлених наукових і технічних знань. У сфері патентної інформації їх засвідчує такий показник, як індекс спільності патентів у наступних винаходах, у Європейському патентному відомстві він майже удвічі менший аналогічного показника для американського відомства, а чим більше патентів отримують в *USPTO*, тим більше

вони можуть бути процитовані у наступних винаходах. Високий рівень специфікації і захисту прав інтелектуальної власності у країні постає комплементарним благом у розвитку винахідницької діяльності. Зокрема ВОІВ розглядає забезпечення доступу до патентної інформації як рівноцінне надання охоронного документа на об'єкти промислової власності. У виробництві уречевлених наукових і технічних знань патентна інформація є вихідним джерелом не лише для генерування нових винаходів (це нова науково-технічна інформація) через уникнення дублювання винахідницької діяльності у виборі напрямів ДіР, але й нової економічної інформації – для ідентифікації нових ринків і перспектив укладання ліцензійних угод; у комерційній оцінці нових технологій; у конкурентній аналізі, де патентна активність розглядається як намір виведення на ринок нових видів наукоємної продукції, для уникнення патентного тролінгу.

Мережеві ефекти у розвитку науково-технічної діяльності забезпечує прискорення розвитку світового ринку об'єктів промислової власності, механізм ліцензійних угод створює економічну платформу для активізації науково-технічного співробітництва, економічної реалізації уречевлених наукових і технічних знань та отримання квазірентних доходів як джерела фінансування нових ДіР. Це засвідчує динаміка міжнародної ліцензійної торгівлі та збільшення числа країн-учасниць ліцензійного обміну (від 22 країн у 1960 р. до 100 країн світу у 2005 р.), число країн-продавців ліцензій зросло з 19 до 35, а число країн-імпортерів ліцензій зросло на 75 країн. У 2000–2005 рр. середні темпи приросту обсягів світової ліцензійної торгівлі становили 33% щороку, у 2008–2013 рр. обсяги цього ринку зросли у півтора рази – від 368,9 до 518,9 млрд дол. США [19]. Висновок щодо прискорення введення до економічного обігу об'єктів промислової власності аргументує перевищення утричі темпів динаміки світової ліцензійної торгівлі над темпами зростання винахідницької активності: якщо у світі подвоєння кількості патентних заявок і наданих патентів відбулося за останні 20 років (1990–2010 рр.), то за цей же період світова торгівля ліцензіями зросла у 6,4 рази (від 67 млрд дол. США у 1990 р. до 426,9 млрд дол. США у 2010 р.).

Відтак зростають і ринки наукоємної продукції, зокрема частка високотехнологічного сектора економіки у промисловій продукції і послугах уже наприкінці 1990-х рр. досягала 10% ВВП [10, с. 12]. Найбільший вплив на прискорення розвитку ринків наукоємної продукції зумовило розгортання процесів інформатизації й електроніфікації, що охоплюють процеси і виробництва, і споживання матеріальних та ідеальних благ. Розширення попиту на наукоємну продукцію з боку підприємств зумовлене внеском ІКТ у зростання продуктивності праці зі становленням інформаційного типу господарювання: у 1973–1995 рр. продуктивність праці у США підвищувалася у середньому 1,4% на рік, з 1995 р. темп зростання збільшився до 2,5% на рік, а з 2001 р. відмічається приріст продуктивності праці до 4% на рік. Загалом же за даними ЮНКТАД майже 7,8% економічного зростання у США зумовлює повсюдне використання ІКТ, у Великій Британії їх внесок у зростання ВВП становить 8%, в Японії – 7,1%, у Швеції – 8,8%, у Новій Зеландії – 10,3% відповідно [11, с. 110].

Таблиця 1. Динаміка загальнонаціональних витрат на вищу освіту, ДіР, ІКТ і венчурний капітал у країнах ОЕСР, 2000–2011 рр.

КРАЇНА	Рік	США	Канада	Південна Корея	Фінляндія	Норвегія	Швеція	Данія	Ірландія	Австралія	Японія	Нідерланди	Франція	Бельгія	Іспанія	Швейцарія	Австрія	Німеччина	Велика Британія	Португалія	Італія	Ізраїль
Витрати на вищу освіту, % ВВП	2000	2,16	2,34	2,23	1,70	1,65	1,60	1,56	1,46	1,45	1,39	1,38	1,35	1,31	1,15	1,12	1,05	1,07	0,97	0,95	0,85	...
	2010	2,69	2,73	2,59	1,93	1,70	1,76	1,88	1,57	1,63	1,53	1,73	1,51	1,44	1,35	1,23	1,52	1,33	1,37	1,45	0,99	...
Витрати на ДіР, % ВВП	2001	2,72	2,09	2,47	3,32	1,59	4,13	...	1,09	1,65	3,07	1,93	2,20	2,07	0,93	2,47	2,05	2,47	1,79	0,77	1,08	4,58
	2011	2,77	1,74	4,03	3,78	1,66	3,37	...	1,70	2,20	3,39	1,85	2,24	2,04	1,33	2,87	2,75	2,88	1,77	1,49	1,25	4,38
Витрати на програмне забезпечення, % ВВП	2000	2,1	1,1	1,6	1,1	...	2,6	1,6	0,4	1,5	1,6	1,5	1,9	1,0	0,9	1,8	1,5	0,8	1,9	0,8	1,0	...
	2011	2,1	1,3	1,7	1,3	...	2,4	2,1	0,6	1,1	1,9	1,4	2,0	1,4	1,2	2,1	1,5	0,8	1,9	1,1	0,9	...
Витрати на ІТ, % ВВП	2000	1,3	1,1	1,1	0,4	...	1,4	1,8	0,7	1,3	1,5	1,0	0,5	1,4	0,7	0,9	0,6	1,0	1,8	1,2	0,6	...
	2011	0,7	0,8	0,3	0,3	...	0,6	1,4	0,2	1,1	0,9	0,9	0,3	1,2	0,4	0,5	0,3	0,4	0,7	0,8	0,4	...
Витрати на обладнання зв'язку, % ВВП	2000	1,2	0,8	1,9	0,3	...	0,7	...	0,4	0,9	0,7	0,6	0,3	0,4	1,1	0,9	1,2	0,7	0,9	0,8	0,5	...
	2011	0,5	0,4	0,7	0,3	...	0,1	...	0,2	0,6	0,4	0,5	0,3	0,3	0,8	0,6	0,8	0,3	0,4	0,6	0,3	...
Венчурний капітал, % ВВП	2009	0,09	0,03	0,03	0,07	0,06	0,08	0,3	0,07	0,058	0,05	0,07	0,018	0,03	0,05	0,02	0,004	0,18

Джерело: складено автором за матеріалами [17], [18]; "..." – дані не доступні.

Як свідчать дані табл. 1, витрати на ІКТ, програмне забезпечення та обладнання для зв'язку у більшості країн ОЕСР у 2000–2011 рр. досягають і перевищують 3% ВВП, що формує довгострокові тенденції розширення попиту на наукоємну продукцію та об'єктивізує збільшення витрат на ДіР. Але найбільші ефекти комплексності щодо ринків наукоємної продукції в інформаційному суспільстві генерують саме домогосподарства, за даними Міжнародного союзу електрозв'язку у 2013 р. Інтернетом користувались 2,7 млрд людей, це 41% домогосподарств світу, тоді як у Південній Кореї частка домогосподарств, підключених до Інтернет, уже досягла 97,4% [6, с. 142].

Створення нових світових ринків наукоємної продукції актуалізує лавинне нарощення трансформаційних і трансакційних витрат, їх зниження у глобальному масштабі забезпечують міжнародні стандартизація і сертифікація, у т.ч. CALS-технології. Міжнародні стандарти ISO (зокрема системні стандарти з управління якістю продукції ISO 9000 і навколишнього середовища ISO 14000) спрямовані на зменшення інформаційної асиметрії на світових ринках, ці документовані угоди містять технічні умови та інші точні критерії, дотримання яких гарантує, що матеріали, продукти, процеси і послуги відповідають своєму призначенню. Вони покликані сприяти розвитку стандартизації у світовому масштабі для забезпечення міжнародного товарообміну і взаємодопомоги, а також активізують співпрацю у сферах інтелектуальної, наукової, технічної й економічної діяльності". Завдяки системі міжнародних стандартів (парк стандартів ISO налічує 15 тис. одиниць, щороку публікують 800 нових і переглянутих стандартів, діє 30 тис. експертів з усіх країн світу, що провадять технічну роботу у складі 2057 робочих груп у рамках 187 технічних комітетів), а також міжнародній сертифікації світова торгівля отримує надійний інструмент зменшення таких категорій трансакційних витрат споживачів і виробників наукоємної продукції, як витрати на оцінку якості, витрати на проведення випробовувань і сертифікації наукоємної продукції та витрати вибору. Ще один інструмент – це CALS-технології, що дають змогу знизити витрати на оцінювання альтернатив у формуванні мережі користувачів нового інтелектуального ресурсу, зокрема терміни проектування при розробці нового виробу зменшуються на 50%, а кількість помилок при передачі даних – на 98%, тоді як показники якості зростають на 80%. Відтак нині більшість виробників наукоємної продукції здійснює вибір своїх контрагентів з кола організацій, які сертифіковані за CALS-технологією. На тлі прискореної динаміки світової ліцензійної торгівлі актуалізувалася проблема інформаційної асиметрії між ліцензіаром і ліцензіатами, ефективним інструментом подолання якої стали саме CALS-технології, це система неперервної інформаційної підтримки життєвого циклу наукоємної продукції – від якості сировини, контролю за виробничою дисципліною, якості сервісу під час експлуатації, до моніторингу ринку. CALS-технології застосовують інтегровані інформаційні моделі продуктів і процесів, які не мають аналогів у традиційному паперовому документообігу, це створює єдиний інформаційний простір й ефективну мережеву взаємодію "постачальник-споживач" під час розробки, виробництва й експлуатації складної наукоємної продукції, горизонт функціонування якої з урахуванням модернізації сягає десятків років. Електронний опис процесів розробки, виробництва, монтажу складної наукоємної продукції відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO, дотримання яких гарантує досягнення високої якості продукту чи процесу. У прямому значенні CALS трактують як "безперервність поставок продукції й підтримки життєвого циклу", що передбачає дві складові: оптимізацію взаємодії замовника й постачальника на етапі створення складної наукоємної продукції,

оптимізацію сервісних послуг, ремонту, постачання запчастин, модернізації задля скорочення "вартості володіння", це багаторазово перевищує витрати на придбання наукоємної продукції [718, с. 1046].

Водночас інформаційна асиметрія об'єктивно виникає між виробником і споживачем наукоємної продукції, що об'єктивізує трансакційні витрати не лише на її створення, але й під час її комерціалізації. За умов існування безлічі неусвідомлених потреб виробник наукоємного товару має створити інформаційний образ продукту для зменшення інформаційної асиметрії і прийняття рішення споживачем про купівлю нового товару через розкриття суттєвих характеристик якості, що визначають його корисність для споживачів та умови створення й експлуатації. Наукоємна продукція потребує супроводу наукоємних послуг, що сумарно перевищують витрати споживача на придбання новинки та об'єктивізує витрати вибору, що було розкрито у попередніх публікаціях автора [5]. Зниження рівня інформаційної асиметрії на ринках наукоємної продукції здатен забезпечити новітній маркетинговий інструментарій, спрямований на ефективне подолання головного інформаційного розриву між раннім та основним ринками за Дж. Муром [9]. Крім того, маркетинговий інструментарій має бути доповнений інструментарієм інноваційного менеджменту, це управління даними про виріб, прийняття національних і міжнародних стандартів та сертифікація наукоємної продукції, CALS-технології (див. табл. 2).

Функціонування інформаційного суспільства розгортається відповідно до принципу методологічного колективізму, що розкриває теорія мережевого суспільства. Це суспільство, яке збудоване на принципах взаємодії в мережі Інтернет та яке здатне до самоорганізації і розвитку, зокрема до оптимального вирішення проблем шляхом масової взаємодії, відтак інструментарій хай тек-маркетингу та інноваційного менеджменту забезпечують ефективну реалізацію принципу методологічного колективізму задля подолання високої інформаційної асиметрії. Зокрема завдяки Інтернет споживачі інтегруються у певну сукупність "натовп" споживачів, вони здатні створювати мережі і взаємодіяти між собою, елементам у цій сукупності притаманна властивість зміни власної поведінки під впливом "натовпу". Це актуалізує застосування енергії "натовпу" у реалізації маркетингових цілей, на що спрямовується Crowd-маркетинг. Відповідно до концепції "відкритих" інновацій споживач перетворюється на співтворця наукоємної продукції, що актуалізує хайтек-маркетинг через спрямування маркетингового інструментарію на спільне створення цінності – активну участь споживача у процесах розробки і вдосконалення продукції, генерування технологічних пропозицій, розкриття й усвідомлення нових потреб, формування споживчих переваг відповідно до завдань як професійної діяльності, так і життєдіяльності. Важливим інструментом створення цінності спільно зі споживачами є також система DART – абревіатура, яка позначає діалог, доступ, оцінку ризику і прозорість інформації у визначенні потреби в акценті на спільне створення цінності зі споживачем через діалог рівноправних сторін, доступ споживачів до продукту і вражень від нього без отримання права власності через пробне споживання чи інші механізми, активний діалог про ризики і вигоди при користуванні новинками, забезпечення прозорості інформації. Усе це інструментарій хайтек-маркетингу, що покликаний сформувати ефективну модель дифузії інновацій на принципах концепції спільного створення цінності, втілення яких полягає у розробці і випуску високотехнологічної продукції на основі партнерської взаємодії її виробника та споживачів.

Таблиця 2. Напрями генерування економічної інформації на різних типах хайтек-ринків (ринків наукоємної продукції)

Ранній ринок	Основний ринок
Домінуючий тип споживачів та його частка	
ентузіасти – 2,5%; стратеги – 13,5%, домінують фізичні особи	прагматики – 34%, консерватори – 34%; скептики – 16%, домінують юридичні особи
Створення інформаційного образу наукоємної продукції у маркетингових заходах	
технологічні переваги як розкриття новизни суттєвої якості: високі експлуатаційні характеристики, надійність, адекватність, довговічність, унікальна функціональність	продуктові переваги, які доповнюють ринкові характеристики: цілісність новинки, її сумісність з іншими технологіями, підтримка інших виробників, вартість експлуатації, консультаційний супровід і навчання, послуги сервісу, якість підтримки, гарантії
Домінуючі маркетингові заходи подолання інформаційної асиметрії на ринку, що спрямовані на втілення економічних інтересів відповідного типу споживачів	
спільне створення цінності через краудсорсинг, систему DART	введення на ринок, сегментація ринку, аналіз конкуренції, позиціонування, дистрибуція, ціноутворення
Інструментарій інноваційного менеджменту у подоланні інформаційної асиметрії	
управління даними про виріб: конструкторські дані, технологічні дані, виробничі дані, дані про якість виробу, логістичні дані, експлуатаційні дані	нові системи оцінки якості продукції – розробка і прийняття національних і міжнародних стандартів; сертифікація продукції; CALS-технології
Домінуючий тип трансакційних витрат комерціалізації наукоємної продукції	
витрати вибору – витрати на розробку і втілення маркетингових заходів подолання "прірви" між раннім і основним ринками.	витрати вимірювання якості продукції, витрати проведення її випробовувань і сертифікації; витрати визначення альтернатив у пошуку постачальників ресурсів, посередників, партнерів за ліцензійними угодами.

Джерело: розроблено автором з використанням матеріалів [9], [13].

В інформаційному суспільстві з активізацією поведінки домогосподарств як споживачів наукоємної продукції відмічається також актуалізація їх інвестиційної поведінки, з чим пов'язані ефекти комплементарності щодо уречевлених наукових і технічних знань з боку ринків неформальних та інституційних венчурних інвестицій. Як зазначено у проекті Глобального монітора підприємницької діяльності, у 2006 р. чисельність неформальних інвесторів (засновників венчурних компаній і бізнес-янголів) у 42 країнах перевищила 200 млн. осіб. Неформальним інвестором є кожен тридцятий мешканець цих країн із когорти дорослого населення. У 2005 р. коло країн, де частка неформальних інвесторів серед дорослого населення (віком від 18 до 64 років) перевищила 3%, утворювали Німеччина, Фінляндія, Канада і Франція, рівень понад 4% досягнуто у США, Швейцарії і Норвегії, в Ісландії майже 7% дорослого населення розширюють мережу янгольського інвестування [12, с. 9]. Обсяги венчурного інвестування зросли від 70 млн дол. у 1980 р. до 80 млрд дол. США у 2000 р. [13, с. 91]. Найвищі ефекти комплементарності венчурних компаній і венчурного інвестування досягнуто у США: вже у 2005 р. доходи понад 23,5 тис. компаній, які були створені на основі венчурних інвестицій, становили 2,1 трлн дол., тобто 16,6% ВВП США, у цих компаніях створено 10 млн робочих місць (9% від усіх зайнятих у приватному секторі), з кола компаній, які дістали підтримку венчурного капіталу, понад три тис. стали відкритими акціонерними товариствами і мають котирування на фондовій біржі. Європейські компанії з венчурним інвестуванням у 2000–2004 рр. створили 630 тис. нових робочих місць, і середньорічні темпи зростання зайнятості склали 30,5%, їх вирізняє нарощення витрат на ДіР. У середньому кожна американська компанія, яка постала на основі венчурних інвестицій, створила 425 робочих місць, в Європі аналогічний показник становив 46 робочих місць. За обстеженнями 16 країн ОЕСР експерти зробили висновок, що венчурне інвестування має позитивний вплив на ефективне освоєння знань, які генеруються університетами й фірмами, і

підвищує кількість патентованих винаходів [12, с. 12]. Дані табл. 3 дають змогу підтвердити цей висновок: у 2008–2011 рр. у країнах ОЕСР молоді фірми (віком до п'яти років) подають майже третину від загального числа патентів у країні, і це найбільш інноваційно активні суб'єкти, які розширюють попит на проведення наступних ДіР. Дані табл. 4 також засвідчують центральну роль ринкового середовища у генеруванні попиту на нові наукові і технічні знання: у загальній структурі джерел знань для інновацій у більшості країн ОЕСР ринкові джерела, які формують споживачі, посередники, конкуренти, забезпечують від 40% до понад 90% джерел інноваційних ідей, тоді як на інституційні джерела, що створюються у секторі вищої освіти та державному секторі ДіР, припадає від 3% до 20%.

Попри наявні позитивні ефекти активізації виробництва нових наукових і технічних знань у венчурних фірмах варто відмітити і загострення суперечностей у складовій ДіР унаслідок економічного механізму актуалізації з усього кола наукових і практичних проблем лише тих із них, які набувають потенціалу комерціалізації майбутніх винаходів. Відтак у структурі ДіР підприємницького сектора закріплюється спеціалізація виключно на прикладних дослідженнях та експериментальних розробках, тоді як проведення фундаментальних досліджень звужується. Проте фундаментальні дослідження – це своєрідний "посівний" матеріал для наступних поколінь нових наукових відкриттів, що втілюються у базисних інноваціях [13, с. 297]. Отже, важливі для розвитку всього суспільства проривні ідеї як основа нових поколінь техніки і технологій мають створити інші інституційні сектори ДіР, йдеться про активізацію проведення фундаментальних досліджень у державних дослідницьких центрах і лабораторіях та в університетах. У свою чергу, це потребує розширення і наповнення джерел фінансування цих інституційних секторів, що має досягатися через активізацію їх взаємодії з бізнес-сектором ДіР, зокрема у частині прискорення комерціалізації наявного портфеля об'єктів промислової власності і генерування нових знань.

Таблиця 3. Молоді фірми в економічній реалізації патентів та забезпеченні зайнятості у країнах ОЕСР

Рік або Період \ Країна	США	Японія	Канада	Німеччина	Велика Британія	Франція	Норвегія	Фінляндія	Італія	Австрія	Нідерланди	Бразилія	Швеція	Бельгія	Ірландія	Іспанія	Угорщина	Нова Зеландія
Частка патентів, поданих молодими фірмами, у загальній кількості патентів у країні, %																		
2009–2011	19,9	4,2	8,9	10,7	13,8	8,8	30,6	22,7	11,2	16,4	8,8	...	7,6	7,4	16,5	19,5
Частка молодих фірм, які здійснюють патентування, у загальній кількості молодих фірм, %																		
2009–2011	27,9	8,2	19,8	18,1	30,7	26,1	38,1	29,2	15,7	23,4	31,9	...	31,0	21,4	41,5	29,4		
Середня кількість патентних заявок, поданих фірмами віком до 5 років																		
2009–2011	5	18	2	5	1	3	2	7	2	3	2	...	1	2	1	2
Частка ДіР-активних фірм, % від загальної чисельності фірм, які створюють продуктивні інновації у країні																		
2008–2010	46,8	60,3	...	61,5	63,4	37,4	75,3	85,6	58,0	63,2	68,4	20,1	66,3	73,9	...	55,8	58,0	...
Частка зайнятих у молодих фірмах (до 5 років), % від загальної чисельності зайнятих у не фінансовому бізнес-секторі																		
2001–2011	13,1	9,5	32,3	23,4	17,3	19,8	32,5	28,5	51,4	21,6	13,4	...	23,9	25,2	22,9
Створено нових робочих місць у молодих фірмах (до 5 років), % від нових робочих місць у нефінансовому бізнес-секторі																		
2001–2011	39,2	37,7	60,8	45,8	35,2	46,4	61,4	63,8	75,1	49,7	47,2	...	54,4	58,7	55,4
Ліквідовано робочих місць у молодих фірмах (до 5 років), % від ліквідованих робочих місць у нефінансовому бізнес-секторі																		
2001–2011	22,0	11,8	32,8	26,2	17,6	24,1	36,8	31,8	51,6	28,1	18,5	...	34,7	31,1	31,3
Венчурні інвестиції у ранні стадії, % ВВП																		
2012	0,055	0,017	0,025	0,013	0,025	0,013	0,016	0,034	0,004	0,009	0,014	...	0,025	0,016	0,301	0,007	0,057	...
Венчурні інвестиції у пізні стадії, % ВВП																		
2012	0,116	0,009	0,055	0,007	0,013	0,014	0,012	0,007	0,001	0,001	0,015	...	0,029	0,008	0,059	0,004	0,009	0,018

Джерело: складено й розраховано автором за матеріалами [15], [16], [17], [18], [19]; "..." – дані не доступні.

Таблиця 4. Зовнішні джерела знань для інновацій, % від продуктів чи процесів інноваційних підприємств, 2008–2010 рр.

Австралія	Бельгія	Бразилія	Велика Британія	Данія	Ізраїль	Іспанія	Італія	Канада	Південна Корея	Нідерланди	Німеччина	Нова Зеландія	Польща	Португалія	Словаччина	Словенія	США	Туреччина	Угорщина	Фінляндія	Франція	Чехія	Швейцарія	Японія
Ринкові джерела (постачальники, споживачі, конкуренти)																								
66,7	48,1	68,8	65,6	45,5	44,8	43,7	44,1	42,1	58,8	91,5	38,8	43,0	55,6	64,6	...	50,0	57,4	49,0	43,5	47,4	73,0	45,0
Інституційні джерела (вища освіта, державний сектор ДіР)																								
7,1	5,8	21,5	4,8	3,7	5,6	9,2	3,8	4,4	5,8	16,8	8,3	4,9	2,9	6,7	...	5,1	12,1	6,5	5,1	5,6	26,3	10,5
Зовнішні замовлення підприємств на проведення ДіР у підприємницькому секторі, % від загальних обсягів витрат на ДіР бізнес-сектора																								
...	...	2,4	6,4	3,3	...	8,1	11,6	22,2	0,5	22,5	...	4,1	10,2	...	4,1	1,1	...	0,6	...	6,8	3,8	8,2
Частка витрат підприємств на ДіР, % від загального обсягу виконаних робіт																								
...	68,9	87,5	...	76,3	80,7	83,9	93,1	80,4	...	94,0	72,3	...	86,0	88,0	...	91,9	...	76,2	90,5	98,2

Джерело: складено автором за матеріалами [18]; "..." – дані не доступні.

Нову якість економічної реалізації уречевлених знань на основі ліцензійних угод забезпечили провідні дослідницькі організації державного сектора ДіР, які освоюють значну частку бюджетного фінансування науки. У розвинених країнах (США, Німеччина, Франція, Австралія, Велика Британія) наприкінці 1990-х рр. державні наукові центри та інститути сформували власні портфелі ліцензій у кооперації з промисловими корпораціями, їх доходи від комерціалізації об'єктів промислової власності забезпечують 4% їх річного бюджету, що в у розрахунку на одного дослідника досягли і перевищили одну тис. євро. Партнером бізнес-сектора ДіР стають дослідницькі університети, вони перетворюються на інноваційні центри, які проводять активну політику спільних досліджень з промисловими корпораціями та державними лабораторіями, утворюючи альянси чи беручи участь у державно-приватних партнерства, навколо них формується інноваційна інфраструктура, яка уможливує реалізацію функції ефективного власника об'єктів інтелектуальної власності через спеціально створені відділи технологічного трансферу.

Як справедливо зазначає Г.Іцковіч, економічні ефекти технологічного трансферу університетів полягають у тому, що доходи від комерціалізації патентів постають новим джерелом фінансування наступних наукових досліджень [7, с. 152]. Відтак ліцензійні угоди, що стали масовим економічним явищем світового масштабу, закріплюють новий тип економічної поведінки суб'єктів ДіР через активізацію взаємодії суб'єктів ДіР бізнес-сектора та кооперації з науковими установами державного сектора і сектора вищої освіти, а також дають змогу наповнювати недержавні джерела розширеного фінансування майбутніх ДіР.

Глобальний масштаб втілення ліцензійних угод у науково-технічній сфері забезпечили транснаціональні корпорації (ТНК), що дістали організаційну форму технологічних альянсів. Дослідники вважають, що етап транснаціоналізації у сфері ДіР майже завершився, розпочався етап глобалізації, який втілюють стратегічні технологічні альянси. У 1968–1998 рр. у світі було створено 10 тис. стратегічних технологічних альянсів, що об'єднали 3,5 тис. ТНК. З 1991 р. зростає кількість потужних технологічних альянсів, число яких зросло від 339 до 602, більшість з них є контрактними [3]. Як стверджують експерти, з сер. 1980-х рр. на формування технологічних альянсів використано понад 3/5 загального обсягу прямих іноземних інвестицій у межах США, ЄС та Японії [8, с. 223]. Стратегічні альянси охоплюють усі типи компаній і функціонують у найрізноманітніших формах, у них беруть участь ТНК і представники малих та середніх підприємств, до цього виду міжфірмового співробітництва долучені всі види економічної діяльності. Альянси на відміну від злиттів і поглинань не передбачають при об'єднанні втрати індивідуальності, утворення єдиної структури, єдиних цілей, їх вирізняє наявність декількох керівних центрів, діалогові внутрішньо альянсові відносини за можливості конфлікту інтересів. Угоди про спільні ДіР у співпраці декількох компаній надають партнерам більшу свободу дій задля прискорення розвитку нових видів технологій. Відтак угоди про спільні ДіР, які дістали назву технологічних альянсів, як форма об'єднання декількох великих партнерів сприяють створенню і розвитку нових технологій більше, ніж жорстка конкуренція. Ефективним результатом технологічних альянсів є спільне патентування, що в першому десятилітті XXI ст. досягло значних масштабів і динаміки зростання. Так, частка патентів за участі іноземного партнера у загальній кількості економічно активних патентів у країні у середньому в ОЕСР у

2009–2011 рр. становила 7%, в ЄС-28 цей показник перевищив 10%, для Бельгії, Швейцарії й Ірландії він перевищив 20% [18]. Нині кількість патентів, отриманих за участі іноземного партнера, обраховується десятками тисяч, і це економічно активні патенти – вони введені до господарського та економічного обігу через випуск наукоємної продукції або ліцензійні угоди. Активізацію економічного використання патентів засвідчують середньорічні темпи зростання міжнародних потоків роялті і ліцензійних платежів, що у 2000–2011 рр. загалом по країнам ОЕСР становили 10%, в Індії та Китаї – відповідно 21,5% і 28,2%. Це дає підстави для висновку про активізацію ТНК у розширенні міжнародного співробітництва у винахідницькій діяльності, посилення у ньому комерціалізації об'єктів промислової власності, що прискорює глобалізаційні тенденції у сфері ДіР через активізацію не лише науково-технічного співробітництва, але й забезпечує планетарний масштаб трансформації науково-технічної діяльності в інноваційну.

Відмічені комплементарні ефекти мають вияв і в площині активізації розвитку самих комплементарних благ, що полягає у зниженні трансформаційних і трансакційних витрат на створення і розширення ринків комплементарних благ. Зокрема, у системі патентування створено новий інформаційний продукт – патентні ландшафти, що зменшує рівень інформаційної асиметрії на ринках об'єктів промислової власності. Мережевий розподіл тягаря трансформаційних і трансакційних витрат у створенні світових ринків наукоємної продукції реалізує механізм ліцензійних угод і система ліцензування FRAND, тоді як зниження цих видів витрат забезпечують міжнародна система сертифікації та стандартизації ISO, CALS-технології. У свою чергу, новітній маркетинговий інструментарій (хайтек-маркетинг, краудсорсинг, система DART) спрямовано на зниження інформаційної асиметрії на ринках високотехнологічної продукції і залучення на партнерській основі до створення та комерціалізації наукоємної продукції її споживачів, що забезпечує прискорення отримання квазірентних доходів їх виробниками як джерела збільшення витрат на нові ДіР.

Таким чином, концептуальні основи активізації розвитку науково-технічної діяльності в інформаційному суспільстві полягають у досягненні нової якості системи науково-технічної діяльності – прискорення її розвитку внаслідок актуалізації її економічної природи на основі ефектів комплементарності з боку світових ринків освітніх послуг і науково-технічної інформації, світових ринків ОПВ і наукоємної продукції, ринків венчурних інвестицій і фондового ринку. З'ясовано, що ефекти розширення попиту на уречевлені наукові і технічні знання генерують світові ринки освітніх послуг і науково-технічної інформації: прискорене зростання обсягів сукупних витрат на вищу освіту у країнах ОЕСР досягає 2/3 щорічних обсягів витрат та ДіР, а науково-технічні кадри перетворилися на домінуючу професійну групу працівників у промисловості та у сфері послуг. Ефекти комплементарності щодо уречевлених наукових і технічних знань забезпечують світові ринки об'єктів промислової власності і наукоємної продукції, ринки венчурних інвестицій і фондовий ринок. Зокрема динаміка винахідницької активності та світової ліцензійної торгівлі засвідчує прискорення комерціалізації ОПВ: при подвоєнні кількості патентних заявок і наданих патентів у 1990–2010 рр. зростання світової торгівлі ліцензіями склало 6,4 рази, а частка високотехнологічного сектора у промисловій продукції і послугах досягла 10% ВВП розвинених країн. Найбільший вплив на прискорення розвитку ринків наукоємної продукції зумовило розгортання процесів інформатизації й електроніфікації у виробниц-

ті в споживанні матеріальних та ідеальних благ. Крім того, в інформаційному типі господарювання з актуалізацією концепції "відкритих" інновацій змінюється економічна роль ТНК, що полягає у формуванні стратегічних технологічних альянсів як глобальних мереж користувачів нових інтелектуальних ресурсів. Технологічні альянси дають змогу знизити трансакційні витрати відбору з кола потенційних виробників наукоємної продукції у глобальному масштабі тих економічних агентів, які здатні забезпечити високу якість виробництва продукції на основі нового інтелектуального ресурсу й налагодити її ритмічний випуск у терміни дії патентного захисту винаходу. Водночас зниження трансформаційних і трансакційних витрат у створенні світових ринків наукоємної продукції у глобальному масштабі забезпечують міжнародні системи стандартизації і сертифікації, а також CALS-технології.

Список використаних джерел

1. Доклад ЮНЕСКО, В. (2005). К обществам знания. *Издательство: "ЮНЕСКО"*.
2. Гальчинський, А. С. (2010). Економічна методологія. Логіка оновлення/Гальчинський АС; Курс лекцій. К.: "АДЕФ-Україна".
3. Доклад о мировых инвестициях, 2005 год. Транснациональные корпорации и интернационализация НИОКР. Обзор. – М.: Изд-во "Весь мир", 2005. – 63 с.
4. Друкер, П. (2007). *Управление в обществе будущего*. Вильямс ББК: С555. 37, 0 УДК: 005.5: 004.738. 5.
5. Жилинська, О. І., & Фірсова, С. Г. (2015). Витрати комерціалізації наукоємної продукції у контексті маркетингових моделей дифузії інновацій. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка*, (7 (172)). DOI: [dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/172-7/1](http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/172-7/1)
6. Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні: матеріали парлам. слухань у Верховній Раді України 18 червня 2014 р. / ред. кол.: В. П. Омельченко (гол.), В. П. Семиноженко, Г. О. Андрощук, Л. М. Гриневич [та ін.]. / Верховна Рада України,

О. Жилинская, д-р экон. наук

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

КОМПЛЕМЕНТАРНЫЕ ЭФФЕКТЫ В АКТИВИЗАЦИИ РАЗВИТИЯ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Предложены новые методологические подходы в исследовании проблем развития научно-технической деятельности в информационном обществе. С позиций методологического коллективизма раскрыто сущность и экономическую природу развития научно-технической деятельности, показаны новейшие явления активизации развития научно-технической деятельности через формирование глобальных сетей пользователей научных и технических знаний, обеспечивающих распределение нагрузки трансформационных и трансакционных издержек генерирования и экономической реализации научных и технических знаний в мировом масштабе. Показано эффекты комплементарности в активизации развития составляющих научно-технической деятельности: исследований и разработок, подготовки научно-технических кадров, предоставления научно-технических услуг, которые генерируют мировые рынки комплементарных благ, прежде всего мировые рынки образовательных услуг, научно-технической информации, объектов промышленной собственности, наукоёмкой продукции, а также рынки венчурных инвестиций и фондовый рынок.

Ключевые слова: научно-техническая деятельность, исследование и разработки, подготовка научных кадров, предоставление научно-технических услуг, научные и технические знания, активизация развития научно-технической деятельности, комплементарные блага, эффекты комплементарности, трансформационные и трансакционные издержки

O. Zhylynska, Doctor of Science (Economics)

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

COMPLEMENTARY EFFECTS IN ACTIVIZATION OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL ACTIVITIES IN THE INFORMATION SOCIETY

This paper proposes new methodological approaches in the study of development problems of scientific and technical activities in the information society. The essence and economic nature of development scientific and technical activities' from the standpoint of methodological collectivism are disclosed, a new phenomenon intensification of development scientific and technical activities by forming the global networks of scientific and technical knowledge users that provides sharing of the burden of transformation and transaction costs as generation as well as economic implementation of research and technical knowledge across the globe are showed. This study outlines the complementary effects in intensify development of scientific and technological activities components: research and development (R&D), training of scientific personnel, provision of scientific and technical services, which generates of world market's complementary goods, being world market of educational services of scientific and technical information, industrial properties, high technology products, venture capital investments and stock market.

Keywords: scientific and technical activities, research and development (R&D), training of scientific personnel, provision of scientific and technical services, scientific and technical knowledge, activation of scientific and technical activities, complementary goods, complementarity effects, transformation and transaction expenses

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

1. Doklad YuNESKO, V. (2005). K obschestvam znaniya. Izdatelstvo: "YuNESKO".
2. Galchinskiy, A. S. (2010). Ekonomichna metodologiya. Logika onovlennya/Galchinskiy AS; Kurs lektlyy. K.: "ADEF-Ukrayina".
3. Doklad o mirovyykh investitsiyah, 2005 god. Transnatsionalnyie korporatsii i internatsionalizatsiya NIOKR. Obzor. – M.: Izd-vo "Ves mir", 2005. – 63 s.
4. Druker, P. (2007). Upravlenie v obschestve buduschego. Vilyams BBK: S555. 37, 0 UDK: 005.5: 004.738. 5.
5. Zhylynska, O. I., & Firsova, S. G. (2015). Vitraty komertsializatsiyi naukoemnoyi produktsiyi u kontekstl marketingovih modeley difuziyi Innovatsiy. *Visnik Kyivskogo natsionalnogo universitetu im. Tarasa Shevchenka. Seriya: Ekonomika*, (7 (172)). DOI: [dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/172-7/1](http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/172-7/1)

Комітет ВР України з питань інформатизації та інформаційних технологій. – К.: Парлам. вид-во, 2014. – 196 с.

7. Ицкович, Г. (2010). Тройная спираль. Университеты–предприятия–государство. *Инновации в действии*.

8. Маслов, А. О. (2012). Інформаційна економіка: становлення, структура та теоретичне осмислення: монографія. К.: *Аграр Медіа Груп*, 431.

9. Мур, Д. (2006). *Преодоление пропасти: маркетинг и продажа хайтек продуктов клиентам основного рынка*. Издательский дом Вильямс.

10. Клодт, Х., & Klodt, H. (2006). Нова економіка: форми вияву, причини і наслідки: монографія / Клодт Хеннінг та ін. К.: *Таксон*.

11. Хеннінг, К. (2006). Нова економіка: форми вияву, причини і наслідки.

12. Финансирование инновационного развития. Сравнительный обзор опыта стран ЕЭК ООН в области финансирования предприятий на ранних стадиях развития. – Нью-Йорк, Женева: ООН, 2007. – 113 с.

13. Черваньов, Д. М. (2012). Система інноваційного менеджменту: теорія і практика: підруч. К.: *ВПЦХ" Київський університет*.

14. Чесбро, Г. (2007). Открытые инновации. М.: *Поколение*, 336.

15. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2009 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2009-en

16. OECD Science, Technology and Industry Outlook 2010 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_outlook-2010-en

17. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2011 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2011-en

18. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2013 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2013-en

19. The World Bank [Electronic source] / Access mode to the resource: <http://www.worldbank.org/>

Надійшла до редколегії 07.09.16

Date of editorial approval 26.09.16

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

6. Zakonodavche zabezpechennya rozvutku Informatsynogo suspilstva v Ukraini: materiali parlam. sluhan u Verhovny Radi Ukraini 18 chervnya 2014 r. / red. kol.: V. P. Omelchenko (gol.), V. P. Seminozhenko, G. O. Androschuk, L. M. Grinevich [ta In.]. / Verhovna Rada Ukraini, Komitet VR Ukraini z pitan Informatyzatsiy ta Informatsyynih tehnology. – K.: Parlam. vid-vo, 2014. – 196 s.
7. Itskovits, G. (2010). Troynaya spiral. Universiteti–predpriyatiya–gosudarstvo. Innovatsii v deystvii.
8. Maslov, A. O. (2012). Informatsiyna ekonomika: stanovlennya, struktura ta teoretichne osmislennya: monografiya. K.: Agrar Media Grup, 431.
9. Mur, D. (2006). Preodolenie propasti: marketing i prodazha haytek produktov klientam osnovnogo ryinka. Izdatelskiy dom Vilyams.
10. Klodt, H., & Klodt, H. (2006). Nova ekonomika: formi viyavu, prichini i naslidki: monografiya/Klodt Henning ta In. K.: Takson.
11. Henning, K. (2006). Nova ekonomika: formi viyavu, prichini i naslidki
12. Finansirovanie innovatsionnogo razvitiya. Sravnitelnyy obzor opyta stran EEK OON v oblasti finansirovaniya predpriyatiy na rannih stadiyah razvitiya. – Nyu-York, Zheneva: OON, 2007. – 113 s.
13. Chervanov, D. M. (2012). Sistema Innovatsynogo menezhmentu: teoriya i praktika: pidruch. K.: VPTsH" Kiyivskiy universitet.
14. Chesbro, G. (2007). Otkrytiye innovatsii. M.: Pokolenie, 336.
15. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2009 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2009-en
16. OECD Science, Technology and Industry Outlook 2010 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_outlook-2010-en
17. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2011 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2011-en
18. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2013 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2013-en
19. The World Bank [Electronic source] / Access mode to the resource: <http://www.worldbank.org/>

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 9(186): 16-22

УДК 336.221

JEL Classification: H20; H21; H25

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/186-9/2>

Т. Затонацька, д-р екон. наук, доц.,
О. Мельничук, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

У статті проведено комплексний огляд підходів щодо податкового регулювання ринку е-комерції, розкрито особливості зарубіжних практик оподаткування, зокрема, країн ЄС, США, Китаю. Розкриті особливості регулювання питань оподаткування суб'єктів ринку е-комерції міжнародними організаціями, зокрема, ОЕСР. Обґрунтовано необхідність удосконалення системи оподаткування з урахуванням досвіду ЄС, США та Китаю. Надано рекомендації до удосконалення податкового регулювання певних груп суб'єктів ринку е-комерції. Визначено прогнозовані ефекти від імплементації вказаних заходів.

Ключові слова: ринок електронної комерції; оподаткування; податок на додану вартість; податок на прибуток підприємств; митні платежі; транскордонна торгівля.

Вступ. Ринок електронної комерції здійснює все більший вплив на загальний розвиток глобальної економіки. В той же час, згідно підходу Лауреата Нобелівської премії з економіки Дж. Стігліца, в інформаційному суспільстві однією із найбільших проблем постає асиметрія інформації. Як зазначає Дж. Стігліц, "кожній інформаційній структурі відповідає ефективна структура оподаткування в контексті Парето", коли жоден із платників податків (або жодна з груп платників) не може покращити свого становища, не погіршивши при цьому становище іншого. Тому вибір структури оподаткування залежить від функції суспільного добробуту (перекохань щодо нерівності) [1, с. 14].

Податкова система має бути справедливою та стимулювати подальший розвиток економіки країни, що особливо актуально за умов становлення інформаційного суспільства. Оскільки ринок електронної комерції (е-комерції) характеризується динамічним зростанням, постає питання оподаткування операцій, що відбуваються за допомогою електронної взаємодії.

Мета – обґрунтування шляхів зміни інструментів оподаткування в механізмі фіскального регулювання електронної комерції в Україні та розробка практичних рекомендацій з урахуванням зарубіжного досвіду.

Огляд літератури. В останній час все більше науковців звертає увагу на процеси формування ринку е-комерції, зокрема розглядаються основні тенденції розвитку ринку, чинники, що стимулюють його розвиток, особливості державного регулювання. Проблеми оподаткування досліджувались багатьма зарубіжними вченими. Згідно позиції Дж. Чена і К. Смекала [2, с. 342], виникнення ринку електронної комерції вимагає докорінної зміни системи державного регулювання, оскільки

виникають труднощі, пов'язані з оподаткуванням послуг, наданих з допомогою мережі Інтернет. За словами С. Басу [3, с. 124], значна кількість операцій на ринку проводяться транскордонно, тому побудова глобальної системи оподаткування суб'єктів ринку електронної комерції повинна починатися з визначення методів ефективної перевірки місцезнаходження продавця та покупця. На думку П. Мехарії, оподаткування за місцем походження знаходиться під загрозою, оскільки на ринку е-комерції за деяких умов може бути відсутня можливість ідентифікувати угоду в кіберпросторі з допомогою двовимірної географічної координати [4, с. 27]. Деякі проблеми оподаткування також розглядали М. Дурукан [5], А. Оперкент [6] у своїх працях. Питання оподаткування суб'єктів ринку е-комерції піднімалось і українськими дослідниками. Зокрема, В. Плєскач [7] досліджувала особливості оподаткування операцій купівлі-продажу товарів в Інтернеті. Н. Борейко [8], досліджувала особливості оподаткування інтернет-магазинів в Україні. І. Белік [9] розкриває основні положення міжнародного досвіду оподаткування суб'єктів ринку е-комерції. Проте питання оподаткування суб'єктів ринку е-комерції в Україні залишається відкритим.

Основні результати. Питання оподаткування суб'єктів ринку е-комерції є одним із центральних в структурі державного регулювання даного ринку. Специфікою даного ринку є те, що операції, які супроводжують укладення угоди, часто відбуваються в віртуальному просторі. Звертаючи увагу на процес оплати товарів, зазначаємо, що рух грошових потоків в онлайн-просторі відстежити практично неможливо. Основний напрямок отримання грошових коштів виражається в безготівкових платежах, здійсненні транзакцій з допо-

могою пластикових карток, але існують компанії, які за товар або надані послуги приймають платежі готівкою через кур'єрів або спеціальні пункти. Розглянувши дані процеси з точки зору податкових органів, зазначимо, що Інтернет – новий спосіб взаємодії між продавцем і покупцем, що не скасовує податкових обов'язків. У зв'язку із цим робимо висновок про можливість застосування існуючих норм та правил оподаткування щодо ринку е-комерції. Проте, у зв'язку з віртуальною природою цих операцій, процес оподаткування суб'єктів ринку електронної комерції має низку особливостей, що зумовлює

необхідність адаптації чинної системи оподаткування до умов ринку е-комерції.

Для розуміння логіки та особливостей функціонування ринку е-комерції, розглянемо більш детально основних гравців даного ринку. В залежності від типу ведення господарської діяльності, усіх суб'єктів можна умовно розділити на виробників та посередників (табл. 1). З точки зору оподаткування, це групи, щодо яких необхідно застосовувати принципово відмінні заходи регулювання для максимізації податкових надходжень.

Таблиця 1. Групи суб'єктів на ринку е-комерції з точки зору логіки оподаткування

Виробники	Посередники
Хостинг-провайдери	Власники електронних торговельних майданчиків (ЕТМ)
ІТ-компанії по розробці програмного забезпечення	
Електронні платіжні системи	
Виробники сучасного комп'ютерного та мережевого обладнання	
Оператори з надання послуг у сфері хмарних технологій	

Джерело: розроблено авторами

В залежності від типу суб'єкта ринку е-комерції доцільним є визначення найбільш ефективного способу оподаткування, що є необхідною умовою забезпечення позитивного соціального та економічного ефекту. Виходячи із цього та розглядаючи особливості діяльності вказаних груп суб'єктів, визначимо основні проблеми, пов'язані з їх оподаткуванням:

1. Часткове або повне ухилення посередників від сплати податку на прибуток.

2. Проблема подвійного оподаткування при проведенні транскордонних операцій.

3. Проблеми, пов'язані із бажанням виробників мінімізувати обсяг сплачуваних податків шляхом трансферу виробництва в країни з максимально низькими ставками оподаткування.

На нашу думку, деякі із цих проблем можна перетворити у переваги та стимули до ведення господарської діяльності в Україні за умов ведення гнучкої політики оподаткування. Таким чином можна збільшити обсяг податкових надходжень, що стимулюватиме розвиток національної економіки.

Варто зазначити, що існує пряма залежність між станом розвитку ринку та обсягом податкових надходжень від суб'єктів ринку е-комерції. На сьогодні розвиток ринку електронної комерції в Україні гальмують багато факторів, зокрема, відсутність стимулювання суб'єктів вітчизняного ринку та повільний процес виходу на ринок світових лідерів електронних платіжних систем (що теж пов'язано із відсутністю достатніх ринкових та регуляторних стимулів) тощо. За таких умов доцільним є визначення пріоритетних заходів податкової політики в Україні на основі дослідження зарубіжного досвіду регулювання.

Розглядаючи зарубіжний досвід регулювання питань оподаткування суб'єктів ринку е-комерції, варто зазначити, що основа міжнародної системи оподаткування суб'єктів ринку е-комерції була закладена у 1998 році в Оттаві на Конференції ОЕСР "Світ без кордонів: Розуміючи потенціал електронної комерції", де було розроблено концепцію еволюційного розвитку Модельної конвенції оподаткування суб'єктів ринку електронної комерції. У 1998 році Комітет з податкових питань (CFA) Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) завершив розробку рамкових умов оподаткування. Це було прямим результатом виклику для скоординованого міжнародного підходу і партнерства між урядами та діловими колами, щоб створити систему

оподаткування суб'єктів ринку е-комерції. Були зазначені наступні положення:

- Існуючі правила оподаткування можуть бути застосовані до електронної комерції. Принципи нейтралітету, ефективності, визначеності і простоти, ефективності і справедливості та гнучкості є основоположними принципами оподаткування в Інтернет.

- Фінансовий суверенітет країни має бути збережено. Тобто, метою є уникнення подвійного оподаткування та справедливий розподіл податкових надходжень між країнами у разі транскордонних продажів.

- Реалізація вказаних принципів сприяє активізації співпраці між бізнес-одинацями, урядами та ОЕСР.

- Оподаткування повинно відбуватися відповідно до місця споживання [7, с. 175].

Ознайомившись з практикою міжнародного регулювання та працями вітчизняних та зарубіжних фахівців з питань оподаткування ринку е-комерції, слід зазначити, що ключовими в системі регулювання ринку е-комерції є два податки: податок на прибуток підприємств (ППП) та податок на додану вартість (ПДВ)

Утримання ПДВ відбувається згідно з двома принципами: принцип країни (місця) походження та принцип місця призначення [11, с. 487-488]. У випадку з оподаткуванням суб'єктів ринку електронної комерції питання полягає в тому, який із цих підходів найбільшою мірою відповідає специфіці даного ринку. Доцільним до суб'єктів ринку е-комерції є застосування оподаткування за місцем призначення, що зазначається і в положеннях ОЕСР.

Ключовим у стягненні податку на прибуток підприємства є поняття постійного представництва. Згідно Листа ДПС України від 18.03.2013 № 4198/6/18-3115 "Про реєстрацію представництва" [12] та відповідно до статті 14 розділу I Податкового кодексу України [13], постійне представництво – постійне місце діяльності, через яке повністю або частково проводиться господарська діяльність нерезидента в Україні, зокрема: місце управління; філія; офіс; фабрика; майстерня; установка або споруда для розвідки природних ресурсів; шахта, нафтова/газова свердловина, кар'єр чи будь-яке інше місце видобутку природних ресурсів; склад або приміщення, що використовується для доставки товарів.

З метою оптимізації обсягу податкових відрахувань, компанії-посередники на ринку е-комерції створюють представництва у країнах з мінімальним рівнем податку на прибуток. Яскравим прикладом цього є створення

підприємцями представництв у країнах ЄС з нижчими ставками податків та подальший продаж товарів та послуг на території всього ЄС. Для реалізації даного заходу необхідним є створення постійного представництва. У випадку, якщо мова йде про компанію-посередника на ринку е-комерції, то в деяких випадках постійне представництво може забезпечуватись за допомогою Інтернет-провайдерів, які виступають в якості агента суб'єктів-посередників на ринку електронної комерції, або ж за допомогою відкриття складу для зберігання товарів на території бажаної країни.

В коментарях до Модельної податкової Конвенції ОЕСР [14] зазначено, що необхідно розрізнити веб-сайт і сервер, на якому він розташований. Сайт являє собою всього лише програмне забезпечення та інформацію – отже, той факт, що сайт знаходиться на сервері в будь-якій країні, не може привести до утворення постійного представництва. Якщо ж сайт компанії розташований на сервері, яким компанія володіє, сайт з сервером можуть розглядатися в якості постійного представництва, як і спеціалізоване комп'ютерне обладнання, яке обслуговує сайт.

У 2014 році ОЕСР запропонувала змінити існуючу концепцію постійного представництва і ввести поняття "віртуального постійного представництва". ОЕСР пропонує ввести поняття істотної віртуальної присутності і розділити поняття постійного представництва для офлайн- і онлайн-бізнесу [14].

Так, до повністю віртуального бізнесу будуть застосовуватися окремі критерії виникнення постійного представництва: наявність контрактів з резидентами іноземної держави, активне використання віртуальних об'єктів в іноземній державі, отримання платежів з іноземної держави та ін.

Переходячи до досвіду податкового регулювання ринку е-комерції на рівні окремих країн та об'єднань країн, варто відзначити досвід лідерів за показниками розвитку даного ринку – ЄС, США та Китаю, що, на нашу думку, є взірцевим.

США підтримують позицію щодо створення режиму невтручання держави у процеси на ринку е-комерції та закликають до відміни митних зборів. На сьогодні у США діє мораторій на стягнення податку на прибуток із суб'єктів ринку е-комерції, що займаються продажем товарів через інтернет-магазини. На думку деяких науковців, зокрема, Д. Брюса, бюджети окремих штатів США недоотримують до мільярда доларів щомісячно [6, с. 90]. Проте суб'єкти ринку е-комерції США стверджують, що введення податків призведе до зниження темпів розвитку ринку.

Обґрунтування політики невтручання є досить простим: з допомогою мережі Інтернет укладається велика кількість дрібних угод, за якими неможливо забезпечити надійний фіскальний контроль, до того ж адміністрування таких операцій є досить складним. Виходячи із цього, логічним є висновок, що угоди в режимі реального часу фактично не можуть бути оподатковані. Отже, доцільним є встановлення політики мінімального втручання або ж невтручання держави в процеси на ринку е-комерції та встановлення мораторію на введення оподаткування суб'єктів ринку е-комерції у глобальному масштабі. На нашу думку, даний підхід є обґрунтованим з точки зору максимального спрощення у проведенні транскордонних операцій на ринку е-комерції, що, в свою чергу, стимулюватиме загальний розвиток міжнародної торгівлі. Варто зазначити, що саме стимулюван-

ня компаній ринку е-комерції за допомогою спеціальних пільг сприяло стрімкому росту ринку та перетворення США у світового лідера.

На нашу думку, для України такий досвід буде вкрай корисним, оскільки дозволить стимулювати розвиток ринку, залучити іноземних інвесторів, та, як наслідок, сприятиме загальному економічному зростанню.

Принципу мінімального втручання дотримуються країни-лідери за темпами розвитку ІКТ та ринку е-комерції, зокрема Канада, Південна Корея, Австралія, Японія.

Підхід країн ЄС до питання оподаткування суб'єктів ринку е-комерції ґрунтується на адаптації існуючого законодавства до нових умов, тому суб'єкти ринку е-комерції є платниками податку на прибуток. Дана позиція обґрунтовується з точки зору необхідності наповнення бюджетів держав-членів ЄС. Даний підхід є раціональним, оскільки обсяг операцій, що проводяться з допомогою мережі Інтернет з кожним роком збільшується, прогнозується подальший розвиток і розширення ринку у глобальному масштабі.

У 2015 році Комісією ЄС було визначено основні цілі щодо забезпечення лідерства Європейського Союзу на ринку е-комерції шляхом створення Стратегії розвитку єдиного цифрового ринку [15]. Дана стратегія включає три основні цілі:

1. Створення середовища для покращення доступу продавців та покупців до ринку е-комерції;

2. Створення оптимальних умов для проведення операцій на ринку е-комерції;

3. Максимізація потенціалу росту ринку е-комерції ЄС. Зокрема, складовою першого пункту є мінімізація бар'єрів для транскордонної торгівлі, що часто виникають через відмінності у сплаті ПДВ у різних країнах [16, с. 515].

Основоположні принципи оподаткування Інтернет в ЄС:

- а) Немає необхідності введення нових податків. Усі зусилля повинні бути зосереджені на прискореній адаптації наявних податків, в першу чергу, ПДВ, до специфіки ринку електронної комерції.

- б) Електронна передача продуктів повинна розглядатися для цілей ПДВ як поставки послуг.

- в) Щоб уникнути недобросовісної конкуренції, нейтральність податкової системи між постачальниками з ЄС та не з ЄС, а також між онлайн та офлайн продавцями повинні бути збережені.

- г) Забезпечення дотримання правил оподаткування всіх операторів в області електронної комерції.

- д) Податкова система і її інструменти управління повинні гарантувати, що оподаткування може бути здійснено щодо поставки послуг, отриманих в рамках ЄС на ринку електронної комерції як підприємствами, так і приватними особами.

- е) Податкова система повинна бути прозорою та справедливою, уникаючи нівелювання переваг роботи на даному ринку. [17]

Наголосимо, що, згідно з Директивою ЄС "Про застосування податку на додану вартість до електронної комерції" [18], послуги, що надаються в електронній формі (наприклад, підтримання сайтів, онлайн-навчання, продаж фільмів, ігор, музики або програмного забезпечення), виділяються в особливу категорію з особливими правилами оподаткування.

Цікавим також є приклад Китаю, де нещодавно було знижено ПДВ та відмінені митні збори на продукцію, що реалізується на ринку е-комерції шляхом транскордонного продажу (табл. 2).

Таблиця 2. Зарубіжний досвід податкового регулювання ринку е-комерції

Країна	Особливості регулювання
США	Система оподаткування суб'єктів ринку е-комерції США передбачає оподаткування саме продажів. При цьому, податок із продажів – це непрямий податок на кінцеве споживання. Він може стягуватися за місцем призначення, за джерелом продажів або за місцем реєстрації продавця. Останнє означає, що податок стягується за місцем розташування штаб-квартири організації. При обкладанні споживання за місцем призначення вичерпно податковою базою є споживання внутрішньодержавне. При стягненні податку за джерелом продажів базою буде споживання внутрідержавне плюс чистий експорт, тобто оподатковуватимуться внутрішнє виробництво. У США база податку із дистанційних продажів, як правило, визначається за місцем призначення. Податок спрямовується в дохід штату, де була зроблена покупка. Але такий простий механізм працює тільки у випадку, якщо продавець або зареєстрований у цьому штаті, або є присутнім у ньому фізично. Під фізичною присутністю розуміється наявність декількох показників найманих робітників, складських площ, торговельних залів.
Кіпр, Мальта, Гонконг, Ірландія	Застосування податкових пільг, істотне зниження рівня податкових платежів, завдяки чому багато компаній розміщують свої сервери на території цих країн.
Держави-члени Європейського Союзу	ЄС концентрується на необхідності забезпечення визначеного та нейтрального податкового середовища. Підкреслюється важливість податкових правил, які уникають спотворень ринку, що відображено в документі "Європейська ініціатива в галузі електронної комерції". Основна увага ЄС сконцентрована на адаптації своєї системи сплати ПДВ споживачами для електронних торговельних операцій таким чином, щоб вона забезпечувала правову визначеність, простоту і нейтральність, що відображено в робочому документі "Електронна комерція та непрямі податки", ЄС не вважає за доцільне введення додаткових податків для ринку електронної комерції.
Франція, Швейцарія, Німеччина	Створення механізму ідентифікації суб'єктів електронної комерції, які проводили незаконну підприємницьку діяльність. На всіх сайтах, які ведуть законну підприємницьку діяльність, існує спеціальний розпізнавальний знак з номером, який дозволяє споживачу перевірити факт реєстрації суб'єкта електронної комерції в податкових органах. Тому при покупці товарів у таких підприємств держава надає споживачам гарантії захисту їх прав. Для того, щоб отримати цей номер, підприємець повинен не тільки стати на податковий облік, але підписати угоду про надання вичерпної інформації про рух грошових коштів через електронні платіжні системи.
Німеччина, Іспанія, Італія	Створення системи більш жорстких штрафів за ведення незаконної підприємницької діяльності в Інтернет. Оскільки контролювати ведення бізнесу в глобальній мережі значно складніше, підвищується мотивація до ухилення від сплати податків. Згідно позиції органів влади вказаних країн, більш високі штрафи (в тому числі і конфіскація всього майна підприємства) здатні знизити кількість організацій, які проводять незаконну діяльність в мережі Інтернет.
Велика Британія	Під податкову юрисдикцію потрапляє компанія, яка зареєстрована у Великій Британії, здійснює управління із даної країни або здійснює діяльність через філію або агента, що зареєстровані на території Великої Британії. При установці сервера представництво не виникає, якщо його обслуговування ведеться незалежним агентом.
Китай	Оподаткування суб'єктів ринку електронної комерції у Китаї спочатку здійснювалось шляхом застосування існуючих податкових правил про доходи і доданої вартості. Поступово Китай вводить спеціальні податкові норми щодо регулювання ринку електронної комерції. Наприклад, в Китаї необхідною є обов'язкова реєстрація інтернет-магазинів та оприлюднення їх фактичного ID, що спрощує процедуру контролю урядовими органами. З 8 квітня 2016 року відмінені митні збори та знижено на 30% ПДВ та податок на споживання на товари, що продаються на ринку е-комерції cross-border.

Джерело: розроблено автором на основі [15, 16, 17, 18, 19, 20, 21].

Результати розгляду досвіду регулювання ринку е-комерції економічно розвиненими країнами дозволяють зробити висновок, що наразі існує декілька напрямів державного регулювання комерційної діяльності у Всесвітній мережі:

– Визнання мережі Інтернет як зони без податків. Цю концепцію підтримують США, Японія, Канада, Австралія та інші.

– Адаптація традиційної податкової системи до нових умов, які створюються внаслідок розвитку ринку електронної комерції. Дану концепцію підтримують держави-члени ЄС.

Деякі країни намагаються здійснювати заходи щодо стимулювання експорту чи імпорту. Найбільш показовими у стимулюванні транскордонних продажів є Китай та США. В контексті транскордонних продажів вагоме значення має розмір митних платежів, а також розмір максимальної вартості товарів, що не обкладаються митом. Як видно із табл. 3, найбільш лояльну митну політику в контексті транскордонних відправлень ведуть США, де максимальна вартість товару для безмитного ввозу становить 800 євро. В Україні даний показник становить 150 євро.

Таблиця 3. Показники максимального рівня безмитного ввозу в обраних країнах

Країна	Максимальний рівень безмитного ввозу, євро
Азербайджан	680
РФ	1000 за міс.
Казахстан	1000 за міс.
Узбекистан	800
ЄС	22
ОАЕ	200
США	800
Україна	150
Грузія	120
Білорусь	20
Японія	77
Китай	10-62
Ізраїль	45
Швейцарія	50-81
Норвегія	41

Джерело: Розроблено автором на основі національних статистичних даних досліджуваних країн.

На нашу думку, в контексті митної політики найбільш корисним для України є досвід США. Ми рекомендуємо збільшити обсяг максимального рівня безмитного ввозу з метою активізації транскордонної торгівлі. Україні варто скористатися перевагами здійснення транскордонних продажів, що надаються окремими країнами, зокрема, Китаєм з метою виходу на зовнішні ринки, що сприятиме розширенню ринку.

Загалом оподаткування суб'єктів ринку електронної комерції в Україні здійснюється на базі загальних правил щодо стягнення платежів із суб'єктів господарської діяльності, при цьому не враховуються специфічні умови функціонування ринку. Даний фактор обумовлює можливість та, відповідно, мотивацію бізнес-суб'єктів до повного або ж часткового ухилення від сплати податків.

На нашу думку, за основу для побудови національної системи оподаткування суб'єктів ринку е-комерції необхідним є запозичення певних заходів з досвіду оподаткування США та ЄС.

Говорячи про особливості оподаткування групи суб'єктів групи "посередники", варто зазначити, що деякі операції, що проводяться з допомогою глобальної мережі надзвичайно важко відслідкувати та оподаткувати, зокрема, послуги з оренди нерухомості, продажі у секторі С2С, продаж продуктів інтелектуальної діяльності, які можна доставити з допомогою електронних каналів. Окрім того, значна частка операцій з ритейлу на ринку е-комерції України знаходиться поза межами фіскального поля, що пов'язано не лише із значними затратами на утримання податків, а й з відносною легкістю (порівняно із офлайн-ритейлом) ухилення від сплати податків, а також наявністю корупційних схем. Усі ці фактори у комплексі зумовлюють ріст тіншового сектору економіки. Виникають також складнощі з обліком торгових операцій, що проводяться з допомогою використання електронних грошей, що також пов'язано із складністю обліку таких угод. Оскільки операції роздрібною торгівлі на ринку е-комерції набирають все більшої популярності, відповідно, збільшується їх вагомість як бази оподаткування, необхідним заходом є розробка дієвих механізмів оподаткування даної групи суб'єктів ринку е-комерції, що дозволить збільшити обсяг податкових надходжень.

При побудові системи оподаткування посередників на ринку е-комерції, варто відзначити основні особливості даної діяльності, що можуть вплинути на процес стягнення податків:

- Бажання суб'єктів даного типу мінімізувати обсяг податкових виплат.
- Наявність можливостей заниження обсягу торгових операцій, враховуючи, що продажі відбуваються з допомогою електронної взаємодії.
- Наявність можливостей провадження торгової діяльності на ринку е-комерції без реєстрації у державних податкових органах.
- Надзвичайно велика кількість малих підприємств, що займається ритейлом на ринку е-комерції, тому державний аудит таких підприємств є трудозатратним та низькоефективним.

Щодо групи суб'єктів "Посередники", на нашу думку, враховуючи складність та високі затрати на адміністрування сплати податків суб'єктами ринку е-комерції, доцільно застосовувати:

- загальнообов'язкову сплату ПДВ споживачем за місцем проживання при купівлі товару на електронних торговельних майданчиках;
- звільнення від сплати податку на прибуток для підприємств даного типу.

Виходячи із вказаних особливостей діяльності посередників та враховуючи, що значна частка ринку на

даний момент знаходиться в тіні, вважаємо за доцільне звільнення малих підприємств такого типу від сплати податку на прибуток.

Такі заходи дозволять:

- Зменшити частку підприємств, у тіншовому секторі.
- Залучити на ринок нових гравців, в тому числі світових лідерів ринку е-комерції, такий, як Amazon, eBay.
- Залучити додаткові інвестиції.
- Стимулювати функціонуючих в офлайн гравців до переходу в онлайн.
- Збільшити обсяг надходжень від сплати ПДВ.

Щодо групи суб'єктів "Виробники", беручи за основу досвід США, доцільною є розробка стимулюючих заходів, спрямованих на розвиток інфраструктури ринку е-комерції. Нами рекомендовано запровадити податкові канікули строком 5 років на сплату податку на прибуток для власників серверів, що розміщені на території України. Це дозволить стимулювати розміщення серверів компаній на територію нашої країни та залучити вихід на вітчизняний ринок міжнародних ІТ-компаній.

Вказані заходи стимулювання виробників та посередників дозволять зменшити обсяг неоподатковуваних трансакцій, стимулюватиме суб'єктів ринку вести відкриту діяльність та обліковувати всі свої трансакції, а також дозволить створити сприятливі умови для розміщення серверів українських та зарубіжних ЕТМ на території України. Як відомо, Україна має значний потенціал розвитку ІТ-сфери, зокрема, наявна велика кількість висококваліфікованих ІТ-спеціалістів, які часто не мають можливості реалізувати себе на вітчизняному ринку праці та змушені працевлаштовуватись за кордоном. Заходи, спрямовані на стимулювання розміщення своїх представництв зарубіжними компаніями в Україні, дозволять вирішити низку економічних та соціальних проблем, зокрема досягти:

- 1) Зниження рівня безробіття за рахунок збільшення кількості представництв сервісних ІТ-компаній;
- 2) Підвищення рівня заробітної плати ІТ-спеціалістів за рахунок виходу на вітчизняний ринок зарубіжних компаній;
- 3) Збільшення обсягу податкових надходжень (у перспективі, після завершення пільгового періоду).

Окрім вказаних заходів, на нашу думку, доцільним є створення українських програмних продуктів, що значно підвищить конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. Тому рекомендованим є створення технопарку на базі інституту кібернетики, провідних ВНЗів з метою генерування інноваційних ідей та розробки програмних продуктів для ринку е-комерції. На нашу думку, вищезазначені заходи здатні забезпечити подальший розвиток та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного ринку е-комерції.

Висновки. Оподаткування суб'єктів ринку е-комерції викликає дискусії в наукових колах. Проте на практиці можна прослідкувати, що лідерами глобального ринку е-комерції застосовуються схожі методи податкового регулювання. Дослідження зарубіжного досвіду дало змогу визначити пріоритетні напрями податкової політики щодо ринку е-комерції, зокрема, доцільним є звільнення від сплати податку на прибуток для групи компаній "Посередники", що дозволить детінізувати даний сектор ринку та збільшити обсяг надходжень від сплати ПДВ, а також стимулювати підприємців до ведення діяльності на ринку е-комерції. Звільнення від сплати податку на прибуток протягом на 5 років для власників серверів дозволить заохотити зарубіжних суб'єктів ринку до розміщення серверів на території України. Зазначена пільга дозволить вивести з тіні та повернути в Україну сервери українських компаній. Розташування серверів

рів на території України – це додаткові робочі місця та джерела наповнення бюджету і поширення нових технологій та інноваційних практик.

Дискусія. В подальших дослідженнях планується більш ґрунтовно проаналізувати наслідки від запропонованих заходів на доходи бюджету та макропоказники.

Список використаних джерел

1. *Стиглиц Д.* Цена неравенства. Чем расслоение общества грозит нашему будущему. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://fictionbook.ru/static/trials/09/36/69/09366991.a4.pdf>.
2. *Chen J., Smekal C.* Should the WTO Deal with E-Trade Taxation Issues? *Progress in Development Studies.* – Vol. 9.- No. 4, pp. 339-348 (DOI:10.1177/146499340900900407).
3. *Jones R., Basu S.* Taxation of electronic commerce: A developing problem // *International Review of Law, Computers & Technology.* – 2002. – Т. 16. – №. 1. – С. 35-51. (DOI: 10.1080/13600860220136093)
4. *Meharia P.* E-Commerce and taxation: Past, present and future. – *IUP Journal of Accounting Research & Audit Practices.* – 11.4 (2012): 25, pp. 25-33.
5. *Durukan M. B.* Internet Taxation: An Outstanding Issue, *Buscalegis.* – 2009.
6. *Operkent A.* The Law Problems of Electronic Economy // *Journal of Monetary Economics.* – 2001. – 12. – Р. 89–90.
7. Особливості оподаткування операцій купівлі-продажу товарів у Інтернеті [Текст] / В. Л. Плескач, Т. Г. Затонацька // *Фінанси України.* – 2006. – 11. – С. 26-33.
8. *Борейко Н.М.* Місце інтернет-магазинів у розвитку електронної комерції в Україні та особливості їх оподаткування [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ir.asta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/150/1/121_IR.pdf.
9. *Белік, І. Б.* Міжнародно-правовий досвід оподаткування електронної комерції. *Форум права* 2 (2013): 49-54.
10. *Загорський В. С.* Бюджетна система та оподаткування в Україні: проблеми розвитку. [Монографія]. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2008. – 288 с.

Т. Затонацька, д-р экон. наук, доц.,

Е. Мельничук, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ОСОБЕННОСТИ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СУБЪЕКТОВ РЫНКА ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ

В статье проведен комплексный обзор подходов к налоговому регулированию рынка электронной коммерции, раскрыты особенности налоговых практик налогообложения, в частности, стран ЕС, США, Китая и др. Раскрыты особенности регулирования вопросов налогообложения субъектов рынка электронной коммерции международными организациями, в частности, ОЭСР. Обоснована необходимость усовершенствования системы налогообложения с учетом опыта ЕС, США и Китая. Представлены рекомендации по усовершенствованию налогового регулирования конкретных групп субъектов рынка электронной коммерции "Производители" и "Посредники". Определены прогнозируемые эффекты от имплементации указанных мероприятий.

Ключевые слова: рынок электронной коммерции; налогообложение; налог на добавленную стоимость; налог на прибыль предприятий; таможенные платежи; трансграничная торговля.

T. Zatonatska, Doctor of Sciences, Associate Professor,

O. Melnychuk, PhD student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

TAXATION PECULIARITIES OF E-COMMERCE MARKET PLAYERS

The article carried out with complex overview of tax regulation approaches of e-Commerce market, the features of international practices of taxation are revealed, in particular, EU countries, USA, China, etc. The nature and characteristics of e-Commerce market tax regulation is also revealed by international organizations, in particular, the OECD. It is provided with the best practices of leading countries in the sphere of e-Commerce market tax regulation and those which are the most appropriate for implementation in Ukraine are singled out. Based on experience of EU countries, USA and China the necessity of improving tax system is justified. It is provided with recommendations of tax regulation improvement in respect of a such groups of e-Commerce market subjects as "Producers" and "Intermediaries". Moreover it is determined with the most priority recommendations for implementation, in particular, tax-free period for hosting providers, the exemption of income tax for Internet retail trade enterprises and increase the maximum level of duty-free import of goods to Ukraine. Expected predicted effects are provided from implementation of such measures, the main of which are legalization, increasing the number of employees, attracting the world leaders of e-Commerce market to the domestic market, innovation incentives for market development and the intensification of cross-border trade.

Keywords: e-commerce market; tax system; value added tax; income tax; duties; cross-border trade.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

1. *Stiglitz D.* Cena neravenstva. Chem rassloenie obshhestva grozit nashemu budushhemu. [Price disparities. The stratification of society threatens our future], available at: <http://fictionbook.ru/static/trials/09/36/69/09366991.a4.pdf>.
2. *Chen J and Smekal C* (2009) "Should the WTO Deal with E-Trade Taxation Issues?", *Progress in Development Studies*, Vol. 9, No. 4, pp. 339-348 (DOI:10.1177/146499340900900407).
3. *Jones R., & Basu, S.* (2002). Taxation of electronic commerce: A developing problem. *International Review of Law, Computers & Technology*, 16(1), 35-51 (DOI: 10.1080/13600860220136093).
4. *Meharia P.* (2012) E-Commerce and taxation: Past, present and future. *IUP Journal of Accounting Research & Audit Practices*. 11.4: 25, pp. 25-33.
5. *Durukan M. B.* (2009) Internet Taxation: An Outstanding Issue, *Buscalegis* (0).
6. *Operkent A.* (2001) The Law Problems of Electronic Economy. *Journal of Monetary Economics*, 12, pp. 89–90.
7. *Pleskach V. L., Zatonatska T. G.* (2006) Osoblivosti opodatkovannja operacij kupivli-prodazhu tovariv u Interneti [Features of taxation of sale of goods on the Internet]. *Finansy Ukrainy*, 11, pp. 26-33.
8. *Boreyko N. M.* Miscie internet-magazyniv u rozvytku elektronnoj komerciji v Ukraini ta osoblivosti jih opodatkovannja [Online stores place in the development of electronic commerce in Ukraine and specifics of tax], available at: http://ir.asta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/150/1/121_IR.pdf
9. *Bielik, I. B.* (2013) Mizhnarodno-pravovyj dosvid opodatkovannja elektronnoj komerciji [International legal practice of taxation of e-commerce], *Forum prava* 2, pp. 49-54.
10. *Zagors'kij V. S.* (2008) Bjudzhetna sistema ta opodatkovannja v Ukraini: problemy rozvytku [Fiscal and taxation system in Ukraine: problems of development], *VD "INZhEK"*, 288 p.

11. *Майбуров И.А., Соколовская А. М.* Теория налогообложения. Продвинутый курс // М.: Юнити-Дана. – 2011.

12. Лист ДПС України від 18.03.2013 № 4198/6/18-3115 "Про реєстрацію представництва" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/listi-dps/62499.html>.

13. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

14. Model Convention with Respect to Taxes on Income and on Capital / OECD 2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.oecd.org/ctp/treaties/2014-model-tax-convention-articles.pdf>.

15. Digital Single Market Strategy [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://g8fip1kplyr33r3krz5b97d1.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2015/04/Digital-Single-Market-Strategy.pdf>.

16. *W.J.G. Paardekooper, M. van de Ven, A. van Esdonk, Y.C. Cattel.* Tax Considerations for the European Union's Digital Single Market Strategy. – 2016. – 44 Intertax, Issue 6/7, pp. 513–524.

17. *Lamensch, Marie, Edoardo Traversa, and Servaas Van Thiel.* Value Added Tax and the Digital Economy: The 2015 EU Rules and Broader Issues. – 2016.

18. VAT on E-Commerce Directive (2002/38/EC) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:128:0041:0044;en.pdf>.

19. *Peng W.* Multinational Tax Base Erosion Problem of the Digital Economy // *Modern Economy.* – 2016. – Т. 7. – №. 03. – С. 345 (DOI: 10.4236/me.2016.73038).

20. Європейська ініціатива в галузі електронної комерції [Електронний ресурс] – Режим доступу: <ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/esprit/docs/ecomcom.pdf>.

21. European Commission. 1999. Working Paper 1: Harmonisation of turnover taxes [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/ecommerce_en.pdf.

Надійшла до редколегії 13.09.16

Date of editorial approval 24.09.16

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

11. Majurov I. A., Sokolovskaja A. M. (2011) Teorija nalogooblozhenija. Prodvintyj kurs [The theory of taxation. Advanced course], Juniti-Dana.
12. Lyst DPS Ukrainy vid 18.03.2013 № 4198/6/18-3115 "Pro rejestraciju predstavnytstva" [Letter of STA of Ukraine from 18.03.2013 number 4198/6 / 18-3115 "On registration offices"], available at: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovye-zakonodavstvo/listi-dps/62499.html>
13. Podatkovyj kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine], available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
14. Model Convention with Respect to Taxes on Income and on Capital / OECD 2014, available at: <https://www.oecd.org/ctp/treaties/2014-model-tax-convention-articles.pdf>
15. Digital Single Market Strategy, available at: <http://g8fip1kplyr33r3krz5b97d1.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2015/04/Digital-Single-Market-Strategy.pdf>
16. Paardekooper W.J. G., van de Ven M., Esdonk A., Cattel Y.C. (2016) Tax Considerations for the European Union's Digital Single Market Strategy, 44 Intertax, Issue 6/7, pp. 513–524.
17. Lamensch Marie, Edoardo Traversa, and Servaas Van Thiel (2016). Value Added Tax and the Digital Economy: The 2015 EU Rules and Broader Issues.
18. VAT on E-Commerce Directive (2002/38/EC), available at: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:128:0041:0044:en:PDF>
19. Peng W. (2016) Multinational Tax Base Erosion Problem of the Digital Economy, Modern Economy, T. 7, №. 03, p. 345 (DOI: 10.4236/me.2016.73038).
20. Jevropejs'ka inicijatyva v galuzi elektronnoji komerciji [European initiative on electronic commerce], available at: <ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/esprit/docs/ecomcom.pdf>.
21. European Commission. 1999. Working Paper 1: Harmonisation of turnover taxes, available at: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/ecommerce_en.pdf

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 9(186): 22-30

УДК 657

JEL classification M40

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/186-9/3>

Б. Засадний, докторант

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано сучасний стан застосування МСФЗ в Україні, визначено результати подолання проблем та викликів, які існували на початковому етапі застосування МСФЗ перед державними органами регулювання в сфері бухгалтерського обліку і звітності та суб'єктами господарювання, запропоновано основні напрямки подальшого реформування системи бухгалтерського обліку в Україні відповідно до МСФЗ.

Ключові слова: бухгалтерський облік; фінансова звітність; Міжнародні стандарти фінансової звітності; Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку; методологія бухгалтерського обліку.

Вступ. Глобалізація світової економіки, необхідність забезпечення прозорості функціонування міжнародних ринків капіталу, посилення захисту прав інвесторів зумовлюють нові вимоги до удосконалення методології збору, обробки та розкриття економічної інформації про господарську діяльність суб'єктів господарювання. Більше п'ятнадцяти років в Україні здійснюється процес реформування системи бухгалтерського обліку та впровадження методології формування економічної інформації згідно з міжнародними стандартами для забезпечення відкритості, прозорості та зіставлення показників фінансової звітності. Відповідно до Закону України "Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" від 18.03.2004 р. №1629-IV бухгалтерський облік компанії визначено однією з пріоритетних сфер, в яких здійснюється адаптація законодавства України до законодавства ЄС [1]. З цією метою було прийнято ряд законодавчо-нормативних актів для вдосконалення системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні з урахуванням вимог міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ) та законодавства ЄС.

Одним з таких документів була Стратегія застосування МСФЗ в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету міністрів України від 24.10.2007р. №911-р (далі – Стратегія), яка визначила основні напрями вдосконалення системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності відповідно до МСФЗ [2]. Майже десятирічний період реалізації Стратегії дає підстави для підведення підсумків та аналізу основних результатів, визначення переваг та актуальних проблем, які вимагають подальшого вирішення.

Метою статті є дослідження сучасного стану застосування МСФЗ та визначення подальших напрямків реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ та законодавства ЄС.

Для досягнення мети необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити процес застосування МСФЗ у країнах ЄС та в Україні;
- здійснити критичний аналіз стану виконання основних завдань Стратегії застосування МСФЗ в Україні;
- визначити рівень застосування МСФЗ суб'єктами господарювання при складанні фінансової звітності в Україні.

Об'єктом дослідження є міжнародні стандарти фінансової звітності та процес їх впровадження в систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності у країнах ЄС та в Україні.

Предметом дослідження є сучасний стан застосування МСФЗ в Україні та розробка пропозицій для подальшого вдосконалення системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Аналіз попередніх наукових досліджень засвідчує, що питанням адаптації системи бухгалтерського обліку і звітності через стандартизацію та гармонізацію до МСФЗ присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Загалом, у наукових дослідженнях висловлюється стурбованість, що гармонізація та стандартизація системи бухгалтерського обліку у світовому масштабі відбувається без врахування історично складених національних особливостей та специфіки діяльності окремих галузей економіки.

Професор В.Г. Швець зазначає, що на сучасному етапі міжнародної інтеграції у сфері економіки посилилася увага до проблеми уніфікації бухгалтерського обліку, основними підходами до вирішення якої є гармонізація та стандартизація [3].

Також серед вітчизняних вчених значну увагу розвитку процесу реформування вітчизняної системи обліку було приділено С.Ф. Головим та Н.В. Костюченко, котрі видали перший практичний посібник щодо застосування міжнародних стандартів та вказують на необхідність

зближення Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі НП(С)БО) з МСФЗ. При цьому С.Ф. Голов наголошує на існуванні серйозних проблем, що виникають у процесі впровадження МСФЗ [4].

Професори Г.Г. Кірейцев та Н.М. Малюга відзначають, що концепція обліку та фінансової звітності, розроблена Радою міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, зорієнтована на задоволення потреб глобальних виробників та транснаціональних корпорацій. В ній рівень розвитку національних продуктивних сил, соціальних, екологічних, економічних та правових відносин до уваги не береться [5, 6].

Професор Л.Г. Ловінська досліджувала вплив євроінтеграційних процесів на розвиток бухгалтерського обліку та звітності в Україні та вказує на необхідність вдосконалення вітчизняного обліку відповідно до тенденцій його розвитку в глобалізаційному світі та потреб управління національною економікою [7].

Також доцентом Р.В. Кузіною в процесі аналізу імплементації МСФЗ в країнах Євросоюзу та Україні було виокремлено проблеми їх застосування, до яких автор відносить необхідність формування інституційних механізмів з розробки, впровадження та дотримання їх застосування на всіх рівнях; вирішення питань правового впровадження в національну практику; чітке розуміння сфери застосування на національному рівні; вирішення технічних питань, які пов'язані зі специфікою самих МСФЗ і національними особливостями [8].

Методологія дослідження. Методологічною основою написання статті стали загальнонаукові методи

пізнання, такі як: метод аналізу і синтезу, індукції та дедукції, метод порівняння, графічний та табличний метод, метод структурного аналізу, історичний метод. Зокрема, на основі методу класифікації здійснено поділ систем фінансової звітності країн ЄС за певними критеріями та визначено основні підходи до застосування МСФЗ при розробці національних стандартів бухгалтерського обліку. Графічний та табличний методи дослідження використано для наочного відображення динаміки та структури підприємств, які складали фінансову звітність відповідно до МСФЗ. За допомогою історичного методу визначено основні етапи процесу формування законодавчо-нормативного забезпечення системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до МСФЗ.

Основні результати. На початку 70-х років у зв'язку з процесом інтернаціоналізації ринків капіталу виникла необхідність в однозначному сприйнятті та можливості порівняння ключових фінансових показників компаній різних країн, що працюють в різних сферах економіки. Такий процес зумовив необхідність розробки міжнародних стандартів, які покликані уніфікувати вимоги до інформативності, яка подається компаніями у фінансової звітності. Однак, існування своєрідної законодавчої, фінансової, корпоративної та історичної культури сформувало в кожній країні свою унікальну систему звітності.

У таблиці 1 здійснено класифікацію систем фінансової звітності за такими критеріями як складова власного капіталу та спрямованість фінансової звітності для країн ЄС.

Таблиця 1. Класифікація систем фінансової звітності країн Європейського Союзу

Група 1. Слабка складова власного капіталу, державна спрямованість фінансової звітності	Група 2. Сильна складова власного капіталу, корпоративна спрямованість фінансової звітності
Австрія, Бельгія, Болгарія, Греція, Іспанія, Естонія, Італія, Латвія, Литва, Німеччина, Люксембург, Португалія, Польща, Румунія, Фінляндія, Франція, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія, Швеція	Велика Британія, Данія, Ірландія, Кіпр, Мальта, Нідерланди

Джерело: розроблено автором.

Система фінансової звітності в Україні із домінуванням державної спрямованості та слабкою складовою власного капіталу відноситься до першої групи країн.

Починаючи з 1 січня 2005 року з метою гармонізації обліку і звітності було оголошено про намір вимагати застосування МСФЗ для підготовки фінансових звітів компаній, акції яких перебувають в обігу на організованих ринках ЄС. Оскільки Міжнародна рада зі стандартів бухгалтерського обліку не має реальних повноважень

та впливу на застосування МСФЗ компаніями, в кожній країні запроваджуються національні стандарти. Моніторинг процесу застосування національних стандартів здійснюється або державними органами регулювання в сфері бухгалтерського обліку та звітності, або професійними організаціями.

Слід зазначити, що існують різні підходи до розробки національних стандартів бухгалтерського обліку з урахування положень та концепцій МСФЗ (табл. 2).

Таблиця 2. Підходи до застосування МСФЗ при розробці національних стандартів країнами Європейського Союзу

№п/п	Спосіб застосування МСФЗ	Країна
1	Національні стандарти розробляються автономно, без використання основних концепцій МСФЗ	Велика Британія, Німеччина, Іспанія, Бельгія
2	Національні стандарти розробляються окремо, при цьому використовуються основні концепції МСФЗ	Франція, Литва, Португалія, Словаччина, Чехія
3	Національні стандарти розробляються окремо, при цьому використовуються основні концепції МСФЗ. Кожен національний стандарт містить розділ, в якому дається порівняльна характеристика норм з відповідними МСФЗ	Італія, Швеція, Данія, Австрія
4	При розробці національних стандартів враховуються норми і правила відповідних МСФЗ	Болгарія, Словенія
5	МСФЗ використовуються без змін як національні стандарти, але з додатковими поясненнями	Латвія, Румунія, Польща

Джерело: розроблено автором.

Аналізуючи підходи до застосування МСФЗ в країнах ЄС, можна зробити висновок, що жодна із країн не використовує міжнародні стандарти як національні в повному обсязі. Окрім цього, слід зазначити, що існують

окремі Директиви ЄС, які визначають певні вимоги для систем бухгалтерського обліку і звітності, а також порядку здійснення аудиту.

Одним із основних факторів, який сприяв глобальному впровадженню МСФЗ в країнах ЄС було рішення щодо обов'язкового застосування МСФЗ для складання фінансової звітності лістинговими компаніями, починаючи з 01 січня 2005 року.

У наукових дослідженнях вчені намагалися обґрунтувати причини та фактори, які впливають на прийняття рішення про застосування МСФЗ. Так, на думку Картін Романна та Єви Слітен, застосовуючи економічну теорію мереж, одним із факторів, що впливають на рішення застосовувати МСФЗ в різних країнах є "мережевий ефект продукту" [9]. Таким "продуктом" в даному випадку є МСФЗ, прийняття яких може зумовити отримання економічних та політичних вигід для країн, які є сусідами та формують економічний блок окремого регіону.

Враховуючи економічні та політичні вигоди від впровадження МСФЗ як "продукту з мережевим ефектом", можна пояснити рішення Кабінету міністрів України щодо схвалення стратегії застосування МСФЗ в Україні, згідно якого з 01 січня 2012 року публічні акціонерні товариства, банки, страхові компанії, а також підпри-

ємства, які проводять діяльність за видами, перелік яких визначає КМУ, складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність відповідно за міжнародними стандартами.

Процес застосування МСФЗ в Україні при розробці законодавчо-нормативного забезпечення бухгалтерського обліку і звітності було розпочато у 1998 році, коли Постановою Кабінету міністрів України від 28.10.1998 р. №1706 було затверджено Програму реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів. Однак, найпершим законодавчим актом, який визначив передумови для застосування МСФЗ в Україні був Указ Президента України від 23.05.1992 р. "Про перехід України до загальноприйнятої у міжнародній практиці системи обліку і статистики". Від того часу в Україні було прийнято ряд нормативних документів, які не тільки регламентують застосування МСФЗ, але й містять різні роз'яснення для компаній, аудиторських фірм, контролюючих та координуючих органів державної влади (табл. 3).

Таблиця 3. Законодавчо-нормативне забезпечення процесу застосування МСФЗ в Україні

Дата прийняття та номер	Назва законодавчо-нормативного акту	Сфера регулювання
23.05.1992 р. №303	Указ Президента "Про перехід України до загальноприйнятої у міжнародній практиці системи обліку і статистики"	Надано повноваження Державній службі статистики України, Міністерству фінансів України, Міністерству економіки України, Державному комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації, Національному банку України щодо загального керівництва розробкою і здійсненням заходів по впровадженню в Україні єдиної системи обліку та статистики, що відповідає загальноприйнятій міжнародній практиці
10.11.1994 р. №237/94	Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами	Створення основ взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, цивільного, науково-технічного та культурного співробітництва, сприяння розвитку торгівлі, інвестицій і гармонійних економічних відносин, визначення необхідності адаптації законодавства України до законодавства ЄС
28.10.1998 р. №1706	Постанова КМУ "Про затвердження Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів"	Обґрунтовує реформування системи бухгалтерського обліку як складової частини заходів, орієнтованих на впровадження економічних відносин ринкового спрямування, і передбачає запровадження міжнародних стандартів шляхом їх адаптації до економіко-правового середовища та ринкових відносин в Україні
16.07.1999 р. №996-XIV	Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні"	Визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні, трактує Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку як нормативно-правовий акт, що забезпечує формування державної фінансової політики, визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечать міжнародним стандартам
18.03.2004 р. №1629-IV	Закон України "Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС"	Визначає бухгалтерський облік компаній однією з пріоритетних сфер, у яких здійснюється адаптація законодавства України до законодавства ЄС
24.10.2007 р. №911-р	Розпорядження КМУ "Про схвалення Стратегії застосування МСФЗ в Україні"	Спрямована на вдосконалення системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні з урахуванням вимог МСФЗ і законодавства ЄС
12.05.2011 р. №3332-VI	Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні"	Визначає обов'язковість застосування МСФЗ визначеному переліку суб'єктів господарювання з 01.01.2012р.
22.02.2012 р. №157-р	Розпорядження КМУ "Про створення умов для впровадження МСФЗ"	Забезпечує офіційне опублікування МСФЗ з дотриманням їх відповідності оригіналу, затверджено методичні рекомендації щодо складання податкової декларації з податку на прибуток підприємств з використанням даних бухгалтерського обліку і дотриманням вимог МСФЗ та проведення перевірки показників такої декларації, створення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів з питань застосування МСФЗ.

Джерело: розроблено автором.

Якщо проаналізувати процес впровадження МСФЗ в Україні з історичного ракурсу, можна зробити висновок про існування значних часових лагів між прийняттям певних рішень, схваленням стратегій і безпосередніми діями, спрямованими на їх реалізацію. Як приклад можна навести прийняття стратегії про застосування МСФЗ у 2007р. і лише у 2012р. було зроблено перші реальні кроки щодо її реалізації.

Ключовим нормативним документом, який відіграв важливу роль у реформуванні системи бухгалтерського обліку і звітності в Україні відповідно до МСФЗ була Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів (далі – Програма), затверджена постановою КМУ від 28.10.1998 р. №1706, основними завданнями якої були:

- створення системи національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку і звітності, яка забезпе-

чить потрібною інформацією користувачів, передусім інвесторів;

- забезпечення зв'язку реформування бухгалтерського обліку з основними тенденціями гармонізації стандартів на міжнародному рівні та станом економічно-правового середовища і ринкових відносин в Україні;

- надання методичної допомоги у впровадженні та використанні реформованої системи бухгалтерського обліку [10].

Наступним важливим документом для процесу застосування МСФЗ в системі бухгалтерського обліку і звітності суб'єктами господарювання було ухвалення розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.10.2007 р. №911-р Стратегії застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, основними завданнями якої є:

- створення законодавчих та організаційних передумов до запровадження міжнародних стандартів для складання суб'єктами господарювання фінансової звітності;

- створення сприятливих організаційно-правових умов для застосування міжнародних стандартів під час складання суб'єктами господарювання фінансової звітності та її подання в електронній формі з урахуванням міжнародної практики за принципом "єдиного вікна";

- удосконалення методології бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємництва;

- удосконалення державного регулювання у сфері бухгалтерського обліку.

Від дати схвалення Стратегії минуло майже десять років, відтак існують підстави для здійснення аналізу стану виконання основних завдань та отримання результатів, які початково були визначені. Результати аналізу дадуть можливість визначити ефективність виконання основних завдань та вказати на існуючі проблеми, які слід вирішувати в майбутньому.

Завдання 1. Створення законодавчих та організаційних передумов до запровадження міжнародних стандартів для складання суб'єктами господарювання фінансової звітності. Загалом можна позитивно оцінити виконання першого завдання Стратегії, оскільки було здійснено певний ряд заходів для створення законодавчих та організаційних передумов до запровадження МСФЗ при складанні фінансової звітності. Зокрема, на офіційному сайті Міністерства фінансів України оприлюднено текст міжнародних стандартів та внесених до них змін з дотриманням їх відповідності оригіналу з метою створення умов для вільного доступу до зазначених стандартів усіх суб'єктів господарювання.

В рамках виконання Меморандуму про взаємодію, співробітництво та координацію дій щодо запровадження в Україні міжнародних стандартів, підписаного МФУ, НБУ, Проектом USAID "Розвиток фінансового сектору" та низкою професійних громадських організацій у сфері бухгалтерського обліку та аудиту було створено Інтернет-ресурс (www.msfc.minfin.gov.ua) з безкоштовним доступом для користувачів. Метою створення даного Інтернет-ресурсу є надання актуальної та корисної інформації стосовно МСФЗ, правових аспектів та практики застосування МСФЗ в Україні, а також надання можливості інтерактивного спілкування на відкритому форумі з метою обговорення розміщених на сайті матеріалів та інших практичних аспектів застосування МСФЗ.

З метою обговорення актуальних питань застосування міжнародних стандартів проводилися науково-практичні конференції, круглі столи, методичні семінари. Проте, слід відзначити, ініціаторами та організаторами таких заходів в основному виступали професійні органі-

зації бухгалтерів та аудиторів, аудиторські компанії, представництва міжнародних організацій та фондів, які підтримують розвиток фінансового сектору та сфери бухгалтерського обліку і звітності.

Завдання 2. Створення сприятливих організаційно-правових умов для застосування міжнародних стандартів під час складання суб'єктами господарювання фінансової звітності та її подання в електронній формі з урахуванням міжнародної практики за принципом "єдиного вікна". Слід відзначити, що на сьогодні створено усі організаційно-правові та технічні умови для формування та подання суб'єктами господарювання фінансової звітності в електронній формі за принципом "єдиного вікна". Також до позитивного результату реалізації Стратегії слід віднести той факт, що з прийняттям Податкового кодексу у 2011 році відбулося наближення податкового обліку до бухгалтерського. Це зумовило забезпечення складання податкової, статистичної та інших видів звітності з використанням даних бухгалтерського обліку, що значно полегшує роботу бухгалтерських служб суб'єктів господарювання та відповідає міжнародній практиці.

Завдання 3. Удосконалення методології бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємництва. Реалізація цього завдання полягала у максимальному спрощенні процедури ведення бухгалтерського обліку та форм фінансової звітності для суб'єктів малого підприємництва, в тому числі надання права таким суб'єктам використовувати форму обліку, яка не передбачає застосування подвійного запису. Слід зазначити, що виконання цього завдання здійснено неналежним чином. Також слід посилювати роботу з метою адаптації національної нормативно-правової бази з питань бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємства до міжнародних стандартів шляхом затвердження відповідних НП(С)БО із спрощеним порядком ведення обліку активів, зобов'язань, власного капіталу та розрахунку фінансових результатів.

Завдання 4. Удосконалення державного регулювання у сфері бухгалтерського обліку. На Міністерство фінансів України як головного державного регулятора у сфері бухгалтерського обліку і звітності покладено обов'язок створення єдиних методологічних засад ведення бухгалтерського обліку усіма суб'єктами господарювання шляхом застосування єдиного плану рахунків і визначення загальної номенклатури статей фінансової звітності та порядку їх групування з наданням права складати фінансову звітність з урахуванням особливостей господарської діяльності та максимальним розкриттям інформації. Разом з тим, слід відзначити низький рівень співробітництва між Міністерством фінансів України та Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку щодо запровадження в Україні міжнародних стандартів.

Також одним із шляхів вдосконалення системи державного регулювання у сфері бухгалтерського обліку є розширення участі професійних організацій бухгалтерів і аудиторів, вищих навчальних закладів, наукових установ, громадських об'єднань і експертів, бухгалтерів-практиків у розробці змін, пропозицій та рекомендацій до чинного законодавства, в тому числі і у сфері застосування міжнародних стандартів.

Однією з важливих проблем на етапі застосування МСФЗ була відсутність необхідного досвіду серед бухгалтерського персоналу для складання фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів. На сьогодні проблема зміцнення кадрового потенціалу сфери

бухгалтерського обліку і забезпечення високого рівня спеціалістів компаній, які складають фінансову звітність за міжнародними стандартами залишається актуальною. Перш за все, для її вирішення необхідно вищим навчальним закладам при розробці навчальних планів та програм підготовки студентів та підвищення кваліфікації практикуючих бухгалтерів брати до уваги міжнародні стандарти професійної освіти у сфері бухгалтерського обліку і аудиту. По-друге, на рівні професійних організацій бухгалтерів та аудиторів необхідно створити постійно діючу систему професійної підготовки і удосконалення знань спеціалістів з бухгалтерського обліку. Також для вирішення проблеми формування кадрового потенціалу сфери бухгалтерського обліку необхідно розробити та запровадити єдину національну програму професійної сертифікації бухгалтерів і забезпечення її визнання на національному та міжнародному рівні.

Таким чином, реалізація Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні має позитивний характер. Проте, існують певні проблеми, які вимагають поточного та стратегічного вирішення. На даний час в Україні сформовано систему бухгалтерського обліку і звітності, яка відповідає міжнародним стандартам, враховує правові норми провадження підприємницької діяльності, методологічно та методично забезпечує збирання та накопичення інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання в

Україні. Це сприяє створенню умов для формування достовірної фінансової звітності, яка використовується власниками (засновниками), інвесторами, банківськими установами, працівниками для визначення рівня прибутковості, конкурентоспроможності, економічного потенціалу та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання. Проте, процес створення належних організаційно-правових умов для застосування міжнародних стандартів не може обмежуватися лише прийняттям відповідних законодавчо-нормативних актів, а перш за все, потребує перманентної скоординованої роботи органів державної влади, професійних організацій бухгалтерів та аудиторів, підприємств, установ, організацій та інших учасників зазначеного процесу.

Для визначення рівня застосування МСФЗ при складанні фінансової звітності було здійснено аналіз даних про кількість підприємств, які звітували за фінансовою звітністю, в тому числі складеною відповідно до міжнародних стандартів за 2012-2015рр. (табл. 4). Інформацію було отримано на підставі офіційного запиту про доступ до публічної інформації до Державної служби статистики України [11]. Вказану інформацію у табл. 4 деталізовано за організаційно-правовими формами господарювання та підготовлено на підставі фінансової звітності підприємств у рамках державного статистичного спостереження "Активи, власний капітал, зобов'язання та фінансові результати діяльності підприємств".

Таблиця 4. Кількість підприємств, які звітували за фінансовою звітністю, в розрізі організаційно-правових форм господарювання за 2012-2015 роки*

№	Код ОПФГ	Організаційно-правова форма	2012		2013		2014		2015	
			Усього	у тому числі за МСФЗ	Усього	у тому числі за МСФЗ	Усього	у тому числі за МСФЗ	Усього	у тому числі за МСФЗ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1		Усього **	337654	2247	361102	3397	318960	3446	315794	4015
2		Питома вага, %	100	0,67	100	1,00	100	1,08	100	1,27
3	100	Підприємства	128208	113	132081	109	114606	91	110825	94
4	110	Фермерське господарство	29534	6	31028	2	29128	4	29207	2
5	120	Приватне підприємство	76770	53	79419	21	67313	16	64195	15
6	130	Колективне підприємство	3251	2	3294	0	2477	0	2282	0
7	140	Державне підприємство	2378	6	2391	16	1999	8	1888	13
8	145	Казенне підприємство	40	0	29	0	22	0	22	0
9	150	Комунальне підприємство	7916	9	7647	9	6413	10	6432	12
10	160	Дочірнє підприємство	5213	34	5144	58	4393	52	4067	50
11	170	Іноземне підприємство	268	2	259	2	226	1	205	1
12	180	Підприємство об'єднання громадян (релігійні організації, профспілки)	1453	1	1436	0	1248	0	1221	1
13	185	Підприємство споживчої кооперації	1114	0	1123	0	1175	0	1117	0
14	190	Орендне підприємство	77	0	79	1	58	0	52	0
15	192	Сімейне підприємство	5	0	6	0	4	0	4	0
16	193	Спільне підприємство	189	0	226	0	150	0	133	0
17	200	Господарські товариства	202701	2129	222135	3266	197856	3300	199125	3626
18	230	Акціонерне товариство	7121	1739	7308	2244	6450	2121	6161	2090
19	231	Відкрите акціонерне товариство	941	54	703	55	484	41	381	23
20	232	Закрите акціонерне товариство	1086	8	918	4	679	5	524	3
21	235	Державна акціонерна компанія (товариство)	5	0	5	1	2	0	1	0
22	240	Товариство з обмеженою відповідальністю	191916	247	211511	626	188728	777	189981	1140
23	250	Товариство з додатковою відповідальністю	880	74	923	96	886	94	883	89
24	260	Повне товариство	586	6	593	239	489	261	481	278
25	270	Командитне товариство	166	1	174	1	138	1	136	1
26	300	Кооперативи	1786	3	1788	0	1522	1	1443	1
27	310	Виробничий кооператив	981	1	981	0	774	0	786	1
28	330	Споживчий кооператив	136	0	124	0	168	0	160	0
29	340	Сільськогосподарський виробничий кооператив	669	2	683	0	580	1	497	0

Закінчення табл. 4

№	Код ОПФГ	Організаційно-правова форма	2012		2013		2014		2015	
			Усього	у тому числі за МСФЗ	Усього	у тому числі за МСФЗ	Усього	у тому числі за МСФЗ	Усього	у тому числі за МСФЗ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
30	500	Об'єднання підприємств (юридичних осіб)	1066	1	1094	1	921	1	833	0
31	510	Асоціація	472	0	505	0	422	0	384	0
32	520	Корпорація	257	0	248	0	207	0	201	0
33	530	Консорціум	25	0	26	0	22	0	22	0
34	540	Концерн	81	0	87	0	78	0	69	0
35	550	Холдингова компанія	2	1	3	1	2	1	4	0
36	590	Інші об'єднання юридичних осіб	229	0	225	0	190	0	153	0
37	900	Інші організаційно-правові форми	3893	1	4004	21	4055	53	3572	294

Примітка:

* Дані за 2012-2014рр. наведено відповідно до Класифікації організаційно-правових форм господарювання ДК 002:2004. За 2015р. відповідно до Статистичного класифікатора організаційних форм суб'єктів економіки (СКОФ).

** Дані наведено без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ. За 2014-2015рр. також без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розроблено автором на основі [11].

Проаналізувавши дані табл. 4, можна зробити наступні висновки:

1) від початку застосування МСФЗ для складання фінансової звітності (2012 рік) спостерігається позитивна

тенденція щодо кількості суб'єктів господарювання, які формують свою звітність відповідно до МСФЗ (рис. 1).

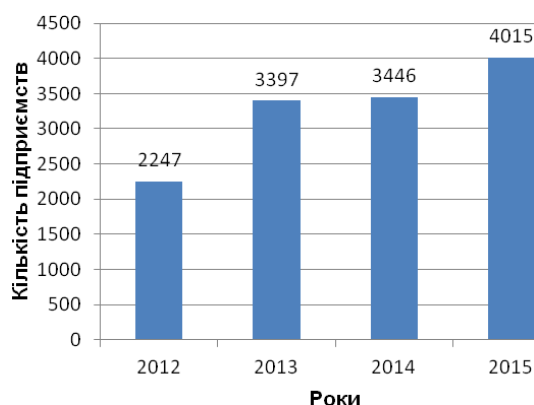

Рис. 1. Динаміка кількості підприємств, які склали фінансову звітність відповідно до МСФЗ

Джерело: розроблено автором на основі [11].

Проте, частка таких суб'єктів господарювання у загальній кількості підприємств становила 0,67% у 2012 р., 1,00% у 2013 р., 1,08% у 2014 р. та 1,27% у 2015 р., що свідчить про низький рівень зацікавленості у формуванні фінансової звітності відповідно до МСФЗ, перш за все, серед підприємств, які не зобов'язані відповідно до законодавства застосовувати міжнародні стандарти при складанні фінансової звітності. Слід наголосити, що дані табл. 4 не враховують кількість банків, які також зобов'язані формувати фінансову звітність відповідно до МСФЗ.

2) у розрізі організаційно-правових форм підприємств, найбільшу питому вагу у загальній кількості суб'єктів господарювання, що формували фінансову звітність становили господарські товариства (код ОПФГ 200) – 2129 одиниць, або 95% у 2012 р., 3266 одиниць,

або 96% у 2013 р., 3300 одиниць, або 96% у 2014 р. та 3626 одиниць або 90% у 2015 р. Причиною таким високим показникам є законодавча зобов'язаність для окремих форм господарських товариств (зокрема, акціонерних товариств) використовувати МСФЗ при складанні фінансової звітності.

3) у структурі господарських товариств лівову частку становлять акціонерні товариства (код ОПФГ 230-232) 85%, 71%, 66% та 58% відповідно у 2012 р., 2013 р., 2014 р. та 2015 р. Тенденція до зменшення частки акціонерних товариств, які формують звітність відповідно до МСФЗ зумовлена зростанням питомої ваги товариств з обмеженою, додатковою та повною відповідальністю (код ОПФГ 240-260) – 15% у 2012 р., 29% у 2013 р., 34% у 2014 р. та 42% у 2015 р. (рис. 2).

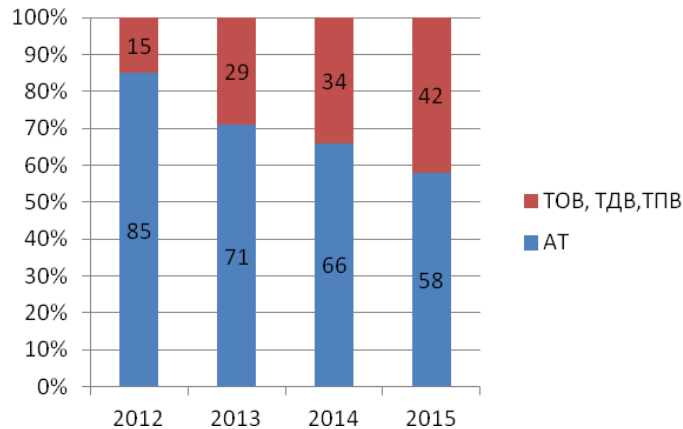

Рис. 2. Структура господарських товариств, які склали фінансову звітність відповідно до МСФЗ

Джерело: розроблено автором на основі [11].

Ще одним важливим аспектом, який слід проаналізувати в контексті даного дослідження є структура сукупності підприємств за їх розмірами. На підставі статисти-

чної інформації Державної служби статистики України було здійснено класифікацію підприємств за їх розмірами за 2012-2015рр. (табл. 5).

Таблиця 5. Кількість підприємств за їх розмірами

№	Розмір підприємства	2012		2013		2014		2015	
		Кількість, од.	Питома вага, %	Кількість, од.	Питома вага, %	Кількість, од.	Питома вага, %	Кількість, од.	Питома вага, %
1	Великі	689	0,2	659	0,2	497	0,1	423	0,1
2	Середні	20189	5,5	18859	4,8	15906	4,7	15202	4,4
3	Малі	344048	94,3	373809	95,0	324598	95,2	327815	95,5
4	Всього	364935	100	393327	100	341001	100	343440	100

Примітка: Дані наведено без урахування результатів діяльності банків та бюджетних установ. За 2014-2015рр. також без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розроблено автором на основі [12].

Результати аналізу засвідчили, що левову частку у структурі підприємств становлять малі підприємства (в середньому 95% за 2012-2015 рр.), з яких близько 80% є мікропідприємствами. Питома вага середніх підприємств складає близько 5%, а частка великих підприємств є дуже малою (0,2% від загальної кількості підприємств).

Така структура підприємств за їх розмірами вважається нормою у розвинених країнах, адже саме малий та середній бізнес є рушійною силою для розвитку економіки, формування дохідної частини бюджету країни, створення робочих місць тощо.

Таким чином, це обґрунтовує той факт, чому така мала частка підприємств застосовує МСФЗ при складанні фінансової звітності, оскільки підприємства, які відповідно до законодавства зобов'язані формувати звітність відповідно до МСФЗ відносяться до категорії великих. Середні та малі підприємства у зв'язку з додатковими витратами, необхідністю пошуку фахівців із знаннями та досвідом формування звітності відповідно до МСФЗ, відсутністю мотивації та іншими факторами не зацікавлені у формуванні фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів.

Виходячи з цього, одним з основних завдань Стратегії повинно бути створення законодавчо-нормативного, методологічного та методичного забезпечення ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності відповідно до МСФЗ для малих підприємств. Зокрема, вирішення цього питання полягає у максимальному спрощенні процедури ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності відповідно до МСФЗ для малих підприємств. Особливо

слід звернути увагу на формування методологічного та методичного забезпечення для окремої категорії суб'єктів малого підприємництва у частині надання їм права використовувати форму обліку, яка не передбачає застосування подвійного запису.

На сьогодні в Україні процес адаптації законодавчо-нормативної бази з питань бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємництва відповідно до міжнародних стандартів практично не розпочато. Так, на сайті Міністерства фінансів України розміщено офіційний переклад МСФЗ для малих підприємств, затверджено П(С)БО 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва", яким визначено спрощену форму та порядок заповнення рядків фінансової звітності малими підприємствами. Проте, актуальним питанням, яке потребує вирішення залишається розробка та затвердження відповідних національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку для методологічного та методичного врегулювання спрощеного порядку ведення обліку активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів, витрат та розрахунку фінансових результатів для суб'єктів малого підприємництва.

Висновки. Результати дослідження вказують на те, що у країнах Європейського Союзу МСФЗ у "чистому вигляді" не застосовуються. Такий процес обумовлено, перш за все, існуванням історичних особливостей, відмінностей у фінансовій та корпоративній культурі різних країн. По-друге, з 01 січня 2005 року застосування МСФЗ вимагається для підготовки фінансової звітності компаній країн ЄС, акції яких перебувають в обігу на організованих ринках капіталу, частка яких у загальній

кількості підприємств є незначною. Як наслідок, у кожній країні ЄС здійснено розробку національних стандартів бухгалтерського обліку, які в різній мірі враховують основні концепції МСФЗ.

В Україні відбувається тривалий процес адаптації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності за допомогою стандартизації та гармонізації з МСФЗ. Результати аналізу Стратегії застосування МСФЗ в Україні, як одного з найважливіших нормативних документів, загалом показують позитивну тенденцію у формуванні та створенні законодавчо-нормативних, методологічних, методичних та організаційних передумов для застосування МСФЗ при складанні фінансової звітності суб'єктами господарювання.

Проте дослідження сучасного стану застосування МСФЗ в Україні засвідчило, що лише понад 1% підприємств від загальної кількості формують фінансову звітність відповідно до МСФЗ. Решта підприємств застосовують НП(С)БО при формуванні фінансової звітності і не мають достатніх фінансових можливостей, кваліфікованого персоналу та необхідної мотивації для складання фінансової звітності за МСФЗ. Виходячи з цього, основним напрямком, який вимагає наукового обґрунтування та експертної оцінки професійних організацій є вдосконалення НП(С)БО з урахуванням вимог МСФЗ та національних особливостей здійснення діяльності суб'єктами господарювання.

Дискусія. Подальша наукова дискусія повинна здійснюватися щодо вдосконалення законодавчо-нормативної бази з питань бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємництва відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності для малих підприємств та розробки і затвердження НП(С)БО із спрощеним порядком ведення обліку активів, зобов'язань, власного капіталу та визначення фінансових результатів.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" від 18.03.2004 р. №1629-IV / Верховна рада України. – 25.09.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.
2. Стратегія застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні від 24.10.2007 р. №911-р. / Кабінету Міністрів України. –

25.09.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80>.

3. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: [підручник] / В.Г. Швець – К.: Знання, 2015. – 572 с.

4. Голов С.Ф., Костюченко В.Н. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: [підручник] / С.Ф. Голов, В.Н. Костюченко. – Х.: Фактор, 2007. – 976 с.

5. Кірейцев Г.Г. Глобалізація економіки і уніфікація методології бухгалтерського обліку / Г.Г. Кірейцев // Матеріали Міжнародної наукової конференції "Наукові дослідження у сфері бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: теоретико-методологічне значення та напрямки подальшого розвитку". – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 68 с.

6. Малюга Н.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в Україні: теоретико-методологічні основи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / Н.М. Малюга. – К., 2006. – 36 с.

7. Ловінська Л.Г. Вплив євроінтеграційних процесів на розвиток бухгалтерського обліку та звітності в Україні / Л.Г. Ловінська // Фінанси України. – 2014. – № 9. – С. 21–30.

8. Кузіна Р.В. Корпоративний облік і звітність в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку: монографія / Р.В. Кузіна. – Херсон: Гринь Д. С., 2015. – 416 с.

9. Ramanna, K. Sletten E. Why Countries Adopt International Financial Reporting Standards? / K. Ramanna, E. Sletten // Working Papers. – 2009. – №. 09-102. – 49 p. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1460763>

10. Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів від 28.10.1998 р. №1706 / Кабінет Міністрів України. – 25.09.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.golovbukh.ua/regulations/8451/467838/>.

11. Запит до Державної служби статистики України "Щодо кількості підприємств за організаційно-правовими за 2012–2015 рр. в Україні, які надають фінансову звітність, складену відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності або П(С)БО України до органів державної статистики" № 152-20/1400ПІ від 12.09.2016 р.

12. Кількість підприємств за їх розмірами [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

13. Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999р. № 996-14 / Верховна рада України. – 25.09.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

14. Жук В.М. До проблем стратегії запровадження МСФЗ в Україні / В.М. Жук // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – №10. – С.16-22.

15. Alon, A. Early Adoption of IFRS as a Strategic Response to Transnational and Local Influence / A. Alon, P. D. Dwyer // The International Journal of Accounting. – 2014. – Vol. 49. – P. 348–370.

16. Prochazka, D. The Development of Capital Markets of New Countries after IFRS Adoption / D. Prochazka, J. Pelak // Socio-economic Research Bulletin. – 2014. – Issue 4 (55). – P. 97–108.

Надійшла до редколегії 27.08.16

Date of editorial approval 20.09.16

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

В. Засадный, докторант

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРИМЕНЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В УКРАИНЕ

В статье проанализировано современное состояние применения МСФО в Украине, определены результаты преодоления проблем и вызовов, которые существовали на начальном этапе применения МСФО перед государственными органами регулирования в сфере бухгалтерского учета и отчетности и субъектами хозяйствования, предложены основные направления дальнейшего реформирования системы бухгалтерского учета в Украине в соответствии с МСФО.

Ключевые слова: бухгалтерский учет; финансовая отчетность; Международные стандарты финансовой отчетности; Национальные положения (стандарты) бухгалтерского учета; методология бухгалтерского учета.

В. Zasadnyi, Doctoral Student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE CURRENT STATE OF APPLICATION OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS IN UKRAINE.

The article analyzed the process of reforming the system of accounting and reporting in Ukraine in accordance with International Financial Reporting Standards. The main results of the tasks of the Strategy of application IFRS in Ukraine approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine in 2007 are identified. The results of analysis showed that only 1% of the total number of enterprises form the financial statements in accordance with IFRS, the others apply national standards of accounting. The proportion of small enterprises is 95% that do not have the financial capacity, qualified staff and the necessary motivation for the formation of financial statements in accordance with IFRS. As a result, one of the main objectives of the reform of the accounting and reporting is to improve the legislation on accounting for small enterprises and develop national accounting standards of the simplified procedure for accounting of assets, liabilities, equity and financial results of the calculation for small enterprises.

Keywords: accounting; financial statements; International Financial Reporting Standards; National standards of accounting; methodology of accounting.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

1. On State Program of Adaptation of the Legislation of Ukraine to the Legislation of European Union Law of Ukraine 2004. Kyiv: The Verkhovna Rada of Ukraine.

2. Strategy of the Adoption of International Financial Reporting Standards in Ukraine Act 2007. Kyiv: Cabinet of Ministers of Ukraine.
3. Shvets, V.G., 2015. Accounting Theory. Kyiv: Knowledge.
4. Holov, S.F., Kostyuchenko, V.N., 2007. Accounting and Financial Reporting According to International Standards. Kharkiv: Factor
5. Kireytshev, G. G., 2007. Economic Globalization and Standardization of Accounting Methodology. Zhytomyr: ZSTU.
6. Malyuga, N.M., 2006. The Concept of Accounting in Ukraine: Theoretical and Methodological Foundations. Zhytomyr: ZSTU.
7. Lovinska, L.G., 2014. The Impact of Integration Processes on the Development of Accounting and Reporting in Ukraine. Finance of Ukraine, № 9. pp. 21-30.
8. Kuzina, R.V., 2015. Corporate Accounting and Reporting in Ukraine: Current State and Development Prospects. Kherson: Grin D.
9. Ramanna, K., Sletten E., 2009. Why Countries Adopt International Financial Reporting Standards? Working Papers. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1460763>
10. Program of Accounting Reform of the International Standards Act 1998. Kyiv: Cabinet of Ministers of Ukraine.
11. The Request to the State Statistics Service of Ukraine "On the number of enterprises for 2012-2015. in Ukraine to provide financial statements prepared in accordance with International Financial Reporting Standards" № 152-20 / 1400PI 12.09.2016.
12. Number of enterprises by their size, 2016. State Statistics Service of Ukraine. [online] Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> [Accessed 25 September 2016].
13. On Accounting and Financial Reporting in Ukraine Law of Ukraine 1999. Kyiv: The Verkhovna Rada of Ukraine.
14. Zhuk, V.M., 2010. The Problems of Strategy IFRS Implementation in Ukraine. Accounting and Auditing, №10. pp.16-22.
15. Alon, A., Dwyer, D., 2014. Early Adoption of IFRS as a Strategic Response to Transnational and Local Influence. The International Journal of Accounting, 2014. Vol. 49. pp. 348–370.
16. Prochazka, D., 2014. The Development of Capital Markets of New Countries after IFRS Adoption. Socio-economic Research Bulletin, Issue 4 (55). pp. 97–108.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 9(186): 30-35

УДК 339.137

JEL Classification: F02, F15

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/186-9/4>

С. Мицюк, канд. екон. наук, ст. наук. співроб.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

У статті розглянуто позиції України у світових рейтингах, рівень економічної свободи в Україні та її вплив на конкурентоспроможність. Здійснено аналіз тенденцій розвитку України на міжнародній арені та визначено рівень конкурентоспроможності національної економіки. Досліджено індекси глобальної конкурентоспроможності та економічної свободи. Проаналізовано базові складові цих рейтингів та доведено взаємозв'язок між рівнем економічної свободи країни та її конкурентоспроможністю.

Ключові слова: конкурентоспроможність; економічна свобода; національна економіка; світові рейтинги; корупція; рівноважний розвиток; конкурентні переваги; економічна глобалізація; інноваційна діяльність.

Вступ. Обираючи свій власний шлях розвитку, кожна держава надає перевагу або особистій свободі з високим ступенем господарського ризику або економічній безпеці з високим ступенем несвободи.

В умовах економічної глобалізації та євроінтеграції вагомого значення набуває посилення конкуренції країн на світовому ринку. У сучасному конкурентному середовищі адекватно відображаються якісні зміни структури світової економіки, обумовлені насамперед динамічними інтеграційними процесами на мікро- та макроекономічному рівнях.

В Україні необхідним є розробка напрямів підвищення глобальної конкурентоспроможності не лише з боку держави, але й з боку суб'єктів приватного сектора. Загалом підвищення конкурентоспроможності економіки та перехід на інноваційний шлях розвитку є ключовим завданням державної економічної політики, головною метою якої є створення передумов до вступу України в ЄС. Саме тому сьогодні актуальним є дослідження конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Пошук найбільш прийнятних способів переходу економіки України на випереджаючий темп розвитку базується на світовому досвіді, який доводить, що основною умовою процвітання країн та націй стало суттєве підвищення рівня економічної свободи та добробуту громадян. Ознайомлення зі світовою практикою визначення рівня економічної свободи та обґрунтування необхідності розробки заходів щодо її підвищення в Україні зумовили актуальність теми цього дослідження.

Об'єкт дослідження. Стан економічної свободи в Україні.

Предмет дослідження. Вплив економічної свободи на конкурентоспроможність.

Огляд літератури. Питанням конкурентоспроможності, розвитку вітчизняного господарства, економічного

потенціалу та інноваційного розвитку економічних систем присвячено праці відомих вітчизняних учених: В. М. Гейця, С. А. Єрохіна, М. М. Єрмошенка, Г. К. Ялового, В. Я. Шевчука та зарубіжних: М. Портера, В. Парето, Й. Шумпетера, Д. Сакса. Але плінність часу та нестабільність зовнішніх та внутрішніх економічних умов спонукають до необхідності постійного моніторингу відслідковування стану та тенденцій розвитку України на світовій арені. Індикаторами розвитку є відповідні рейтингові місця, якими відзначають Україну світові організації.

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої у роботі мети були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: структурно-логічний та системний аналіз, синтез, статистичний аналіз, узагальнення.

Не вирішена раніше частина загальної проблеми полягає у визначенні взаємозв'язку між рівнем економічної свободи в Україні та її конкурентоспроможністю, місця і ролі України у рейтингах світових організацій та вироблення на цій основі моделі розвитку України на засадах економічної рівноваги та добробуту. Існуючі наукові дослідження в основному стосуються питань з'ясування сутності поняття конкурентоспроможності національної економіки, визначенню особливостей формування конкурентних переваг країн, а також оцінці конкурентоспроможності національної економіки. Однак залишаються поза увагою питання щодо визначення напрямів підвищення глобальної конкурентоспроможності України на світових ринках в післякризовий період.

Метою статті є дослідження базових індексів світових організацій, які надають змогу визначити тенденції перспективи розвитку країни на сучасному етапі ринкових відносин та розкриття особливостей формування конкурентоспроможності країн на міжнародних ринках.

Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- охарактеризувати стан економічної свободи в Україні;
- проаналізувати тенденції розвитку України на міжнародній арені та визначити рівень конкурентоспроможності національної економіки;
- дослідити індекси глобальної конкурентоспроможності та економічної свободи;
- проаналізувати базові складові цих рейтингів та довести взаємозв'язок між рівнем економічної свободи країни та її конкурентоспроможністю.

Основні результати дослідження. Міжнародна конкурентоспроможність країни – це здатність держави створювати таке національне бізнес-середовище, в якому вітчизняні виробники розвивають свої конкурентні переваги, займають стійкі позиції на певних сегментах світового ринку, завдяки потужному економічному потенціалу, що забезпечує економічне зростання економіки на інноваційній основі.

Джефрі Сакс, визнаний у світі економіст, наголошує, що конкурентоспроможність країни визначається наявністю в країні здорового ринку, чинників виробництва та інших характеристик, які формують потенціал для досягнення стабільного економічного зростання. Здорова економіка має бути підкріплена зростанням ділової активності, керована законом та стабільно працюючими ринками [1]. Конкурентоспроможність залежить від здатності держави створювати економіко-правове середовище, яке сприяє стійкому процесу створення доданої вартості. Останній підкреслює стабільність конкурентоспроможності країни в майбутньому. Тому й оцінка конкурентоспроможності країни передбачає не тільки міжнародний успіх вітчизняних фірм, а й характер інвестиційних процесів, розвиток науково-технічного потенціалу країни.

Окремі вітчизняні економісти зосереджують увагу на конкурентні позиції участі національної економіки у міжнародній торгівлі за такими показниками, як питома вага країни на світових ринках, імпорتنі квоти тощо, аргументуючи це тим, що завоювання країною значної частини ринку певного товару підвищує її конкурентні переваги. Але ні позитивне чи негативне сальдо, ні обсяг експортного ринку чи курс обміну національної валюти самі по собі не можуть дати вичерпної інформації стосовно динаміки конкурентоспроможності [2].

Економічна глобалізація приводить до перетворення світового господарства на цілісну економічну систему та активізує конкурентну боротьбу між суб'єктами міжнародних економічних відносин на регіональному і глобальному рівнях. У цих умовах формування і реалізація ефективних механізмів забезпечення національної конкурентоспроможності окремими країнами як компонентами глобальної світової системи є пріоритетним завданням.

Серед інших інтерпретацій визначення конкурентоспроможності можна виокремити наступні:

– здатність країни досягати стійко високих темпів зростання ВВП на душу населення (World Economic Forum);

– конкурентоспроможність країни – це набір факторів, політик та інститутів, які визначають рівень продуктивності країни (World Economic Forum);

– поточна і майбутня здатність і можливість підприємців створювати товари, чиї цінові та нецінові характеристики є більш привабливими, ніж у їхніх місцевих і зарубіжних конкурентів (European Management Productand Market);

– під конкурентоспроможністю розуміються елементи продуктивності, ефективності і прибутковості. Але це не самоціль. Це потужний засіб досягнення зростання

життєвого рівня та соціального благополуччя, тобто це інструмент для досягнення цілей. Загалом, збільшуючи продуктивність і прибутковість у контексті міжнародної спеціалізації, конкурентоспроможність надає основу для неінфляційного збільшення доходів населення (Competitiveness Advisory Group);

– конкурентоспроможність – це стан, у якому країна в межах вільної торгівлі та відкритих ринкових відносин може виробляти товари і послуги, які проходять тест міжнародних ринків, зберігаючи і збільшуючи при цьому реальні доходи населення в довгостроковому періоді (OECD).

Отже, міжнародну конкурентоспроможність країни слід розглядати як здатність держави активно брати участь у світових економічних відносинах, формуючи таке внутрішнє бізнес-середовище, яке б сприяло розвитку конкурентних переваг вітчизняних суб'єктів господарювання та стійкій позиції на світових ринках, тим самим забезпечуючи відкритість та прозорість економічних процесів та високий рівень життя громадян.

Основними причинами зниження індексу конкурентоспроможності України є падіння попиту на експортну продукцію, девальвація гривні і нестабільність фінансової системи. Дослідження показали, що країни з високим рівнем конкурентоспроможності та економічної свободи, стабільно демонструють свій потужний економічний потенціал, який віддзеркалюється у добробуті країни. Так, низькому рівню добробуту України у 3,9 тис. дол. США на душу населення відповідають Індекс економічної свободи із значенням у 46,4 % (за яким Україна відноситься до країн, де економічна свобода відсутня) та Індекс глобальної конкурентоспроможності у 3,95 балів (низький рівень конкурентоспроможності). Для порівняння, держави з потужною економікою мають ВВП на душу населення понад 40 тис. дол. США при значенні Індeksu економічної свободи більше 75 % та середньому значенні Індeksu глобальної конкурентоспроможності п'ятірки лідируючих у рейтингу економік світу на рівні 5,54 [3].

Водночас, останнім часом Україна демонструє регрес у більшості світових рейтингів, зокрема складених Всесвітнім економічним форумом за Індексом глобальної конкурентоспроможності, the Heritage Foundation & the Wall Street Journal за Індексом економічної свободи, Transparency International за Індексом сприйняття корупції. Це переважно пояснюється нерозв'язаними внутрішніми та зовнішніми проблемами, до яких слід віднести: свідомі та несвідомі дії посадових осіб і суб'єктів підприємництва; збіг об'єктивних обставин (світова фінансова криза, політична криза органів влади). Майже в усіх рейтингах позиції України погіршені через зростання корупції, рівень якої є одним з найвищих у Європі. Сукупність названих факторів призводить до погіршення макроекономічних показників і слабкості фінансової системи, а отже, зумовлює подальше послаблення позицій України у світових рейтингах.

Отже, сукупність зазначених чинників призводить до погіршення ключових та визначальних показників і, як наслідок, зумовлює подальше зниження позицій України у відповідних рейтингах. Провідними світовими організаціями, які формують базові індекси та визначають місце країни в їх рейтингу, є Всесвітній економічний форум – Індекс глобальної конкурентоспроможності та the Heritage Foundation & the Wall Street Journal – Індекс економічної свободи.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) – масштабне наукове дослідження, яке здійснюється Всесвітнім економічним форумом. Результатом цього дослідження є рейтинг країн світу за показником економічної конкурентоспроможності

ті. Позиція України в Індексі глобальної конкурентоспроможності у 2014 – 2015 рр. – 76-те місце з 144 країн, у 2015 – 2016 рр. – 79-те місце серед 140 країн світу.

Дослідники даного рейтингу дають оцінку широкому спектру чинників. Базовими є розвиток інфраструктури, валютного і фондового ринку, робота державного апарату, судової системи, ділової активності та криміногенної ситуації [4]. За кожну складову цього рейтингу країні присвоюється певна кількість балів і для визначення місця країни виводиться загальний бал. Чим ни-

жчим є загальний бал індексу глобальної конкурентоспроможності, тим вищою є позиція країни.

За семибальною шкалою загальний бал розвитку України становить 4 бала (79 місце в рейтингу). Найближчими сусідами України є Гватемала (78 місце) і Таджикистан (80 місце). Лідирують у рейтингу вже протягом кількох років Швейцарія (5,7 бали; 1 місце в рейтингу), Сінгапур (5,65 бали; 2 місце), за рік їхні позиції не змінилися. Трійку лідерів замкнули США (5,54 бали; 3 місце) (рис. 1).

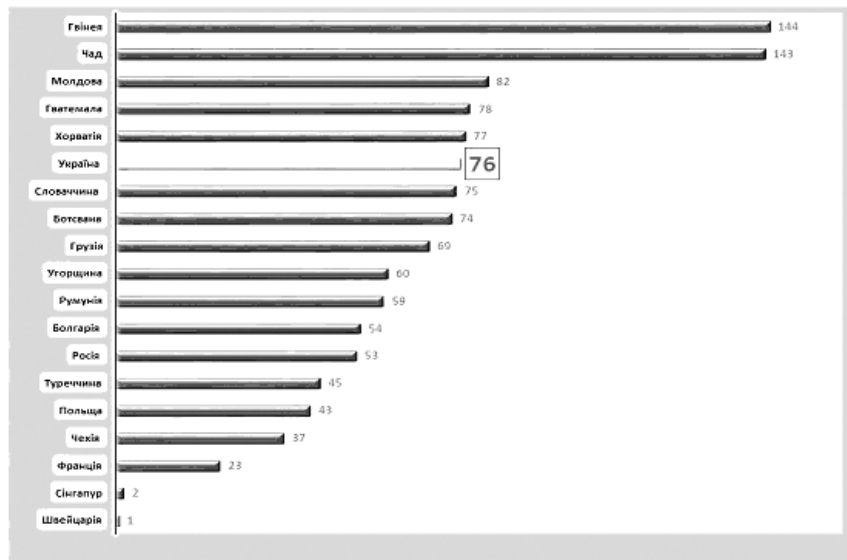

Рис. 1. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності у 2015-2016 рр. [5]

До десятки країн із найвищою конкурентоспроможністю увійшли п'ять країн – членів ЄС: Німеччина (4-те місце), Нідерланди (5-те), Фінляндія (8-ме), Швеція (9-те) та Велика Британія (10-те). За ними розмістилися Японія (6-те місце) та Гонконг (7). Із сусідів України найвищий рейтинг у Польщі (41 місце), Чехія – 31, а Угорщина – 63. На останніх позиціях рейтингу розташувалися слаборозвинені країни: Ємен, ЧАД і Гвінея.

Як уже згадувалося, дослідники даного рейтингу дають оцінку широкому спектру чинників. Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з 113 змінних, які об'єднані в 12 контрольних показників національної конкурентоспроможності.

А от за результатами світового Індексу сприйняття корупції CPI 2015 року за рік Україні вдалося заробити лише один додатковий бал. На сьогоднішній день індекс CPI країни складає 27 балів зі 100 можливих, що лише на 1 бал більше, ніж минулого року. У всесвітньому рейтингу Україна посідає 130 місце зі 168 позицій. У минулому році країна була на 142-му місці зі 175 позицій. Здійснити невеличке зростання індексу Україні вдалося завдяки збільшенню суспільного осуду корупціонерів, створенню антикорупційних органів та появи руху викривачів корупції. А от зволікання із реальним покаранням хабарників, а також збільшення корупційної складової у стосунках бізнесу та влади не дають Україні зробити рішучий крок уперед за показниками CPI.

Основними причинами погіршення ситуації в сфері розповсюдження корупції як в державному, так й в приватному секторах є політична нестабільність в країні. Зауважимо, що серед чинників, які впливають на підвищення конкурентоспроможності України, визначають формування інноваційної економіки, що, в свою чергу,

потребує значних фінансових ресурсів. Аналіз стану розвитку інноваційної діяльності в Україні дає змогу відзначити, що останніми роками понад 80 % промислових підприємств не займаються інноваційною діяльністю.

Сьогодні понад 90 % продукції, яка виробляється в Україні, не має відповідного науково-технологічного забезпечення. Як наслідок, вітчизняна продукція стає все менш конкурентоспроможною, а в експорті зростає частка мінеральної сировини і продукції, отриманої після його первинної переробки. Фахівці стверджують, що для створення реальних умов для переходу економіки України на інноваційну модель розвитку державі доцільно насамперед звернути увагу на створення механізмів покриття інноваційних ризиків. З цієї метою на державному рівні необхідно розробити такі заходи: створити умови для капіталізації інтелектуальної власності; створити систему стимулів, яка сприяла б вітчизняним і зарубіжним інвесторів залученню банків, а також великих підприємств до інвестування засобів в розвиток венчурних (ризикованих) інноваційних фірм і проектів; розробити чітку систему надання державних гарантій кредитуванню перспективних інноваційних проектів [6].

За умов реформування економіки України перехід на інноваційну модель розвитку означає, насамперед, пошук нових джерел фінансування активізації інноваційної діяльності. Оптимальним варіантом розвитку інноваційної складової в економіці країни має бути створення нових господарсько-територіальних утворень (технопарків, бізнес-інкубаторів, регіональних інноваційних фондів, венчурних фірм), які сприятимуть залученню приватного бізнесу до фінансування науково-дослідних розробок і процесу впровадження нових технологій у виробництво. Також необхідно зазначити,

що удосконалення фінансової системи має здійснюватися з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку держави та позитивного досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. На даному етапі розвитку фінансових відносин доцільним є визначення напрямів економічного регулювання, пріоритетів розвитку фінансової системи України виходячи з основоположних засад соціально-економічного розвитку країни на середньо- та довгострокову перспективу [7].

Досвід країн, які за конкурентоспроможністю зростання в різні часи вийшли на перші позиції в світі (наприклад, США та Фінляндія), вказує на те, що саме активізація державної політики в напрямі підвищення конкурентоспроможності економіки стала рушійною силою даного процесу. Таким чином, досвід великої та малої країни свідчить про те, що Україна, яка по багатьох показниках рейтингів займає середні позиції, має всі можливості для того, щоб знайти свій шлях у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки [8]. Щодо забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної економіки необхідно зосередитися не тільки на власних, але й програмних орієнтирах розвинених країн світу. Отже, однією із передумов виходу України на конкурентоспроможний шлях розвитку є вивчення та сприйняття передового досвіду інших розвинених країн у реалізації політики підвищення конкурентоспроможності економіки [9]. На думку вітчизняних та міжнародних експертів, відставання вітчизняної економіки пов'язане з політичною нестабільністю в країні. Такого роду відволікання стримують економічний розвиток. При цьому треба використовувати й нарощувати конкурентні переваги у відкритості свого ринку у відносно стабільному макроекономічному середовищі.

Сьогодні для глибокої і різнобічної оцінки стану економіки та рівня життя людей розроблено низку нових макроекономічних показників, які визначають міжнародну конкурентоспроможність. Одним з основних показників оцінки конкурентоспроможності економіки країн є аналіз економічної свободи, який дає можливість визначити перешкоди і проблемні аспекти, які мають місце в конкретній державі і обмежують свободи економічної діяльності, стримують економічне зростання в країні.

Індекс економічної свободи щорічно розраховується Wall Street Journal і Heritage Foundation для більшості країн світу з 1995 року. Оцінює рівень лібералізації взаємодії держави і бізнесу, враховуючи чотири основні складові свободи економічної діяльності і базується на 10-ти критеріях, які оцінюються за шкалою від 0 до 100 балів, причому, показник 100 відповідає максимальній свободі. Загальний індекс являє собою середнє арифметичне від показників. Усі країни за цим індексом діляться на такі групи: вільні – з показником 80-100 балів; в основному вільні – 70-79,9 балів; помірно вільні – 60-69,9; в основному не вільні – 50-59,9; деспотичні – 0-49,9 балів.

В останньому рейтингу економічної свободи 2016 року Україна посіла 162 місце з 178 країн, отримавши 46,9 бали із 100 можливих. З точки економічної свободи Україна потрапила до двадцятки країн світу із найгіршими показниками. В Європі Україна займає останнє 43-є місце, і її загальний бал нижчий, ніж у середньому в світі [5]. Україна перебуває на рівні з такими країнами як Чад, Аргентина, Іран, Зімбабве, Куба та Західна Корея. На жаль, наша країна відноситься до найбільш пригнічених країн світу. До п'ятірки лідерів рейтингу економічно вільних країн до 2016 року увійшли Гонконг, Сінгапур, Нова Зеландія, Австралія та Швейцарія.

Основи економічної свободи в Україні є достатньо хиткими, оскільки показники інвестиційної, фінансової свободи та свободи прав власності не один рік зали-

шаються на тому ж рівні і є значно нижчими за загальний рейтинг України та середньосвітовий рівень, а зниження конкурентоспроможності економіки – результат розриву багатьох торговельних та інвестиційних зв'язків через стан відносин з Росією, недосконалість законодавчої бази, гальмування розвитку приватного сектора.

Індекс, розрахований на початку 2016 року, показав найгірші дані в таких показниках як інвестиційна свобода та свобода від корупції. Найбільший спад відбувся в ефективності бюджетних витрат і в свободі трудових ресурсів, але відмічається незначне зростання показника свободи бізнесу, що можна пояснити зменшенням бюрократизму у веденні відкритті, веденні бізнесу.

Одним із напрямів підвищення конкурентоспроможності економіки України є посилення факторів, які забезпечують пряме підвищення ефективності виробництва і перехід до інноваційного та сталого розвитку, а саме:

- забезпечення макроекономічної стабільності; підвищення ефективності державного управління (колективних державних послуг); розвиток людського капіталу та покращання якісного складу трудових ресурсів; розвиток інфраструктури (нарощування транзитного потенціалу держави; модернізація та оновлення основних фондів і рухомого складу авіаційного, автомобільного, залізничного, морського та річкового транспорту, поширення інформаційно-комунікаційних технологій);

- підвищення ефективності: розвиток підприємництва; розвиток фінансових ринків; підвищення технологічного рівня виробництва та ефективності використання; паливно-енергетичних ресурсів (розвиток нових форм взаємодії підприємств – зі створенням численних інноваційних та екоінноваційних кластерів; розвиток експортного потенціалу та імпортозаміщення, запровадження європейських принципів державного ринкового нагляду за додержанням вимог щодо безпеки продукції та послуг);

- посилення інноваційної складової забезпечення сталого розвитку: стабілізація і поліпшення екологічного стану території України з метою переходу до сталого (екологічно збалансованого) розвитку, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування; посилення інноваційної складової розвитку [10].

Динаміка складових Індексу економічної свободи 2005–2016 років свідчить, що особливої уваги з боку уряду потребують такі напрями: приплив інвестицій, регуляторна політика (простота відкриття та закриття бізнесу тощо), державні витрати (навантаження на бюджет видатків уряду тощо), фінансова політика, права власності, монетарна політика тощо.

Аналіз результатів країн у світових рейтингах провідних організацій доводить, що країни з високим рівнем конкурентоспроможності та економічної свободи, як правило, мають потужний економічний потенціал, а це напряму впливає на добробут країни. Так, Індекс економічної свободи України із значенням – 46,9% [5] (за яким Україна належить до країн, де економічна свобода відсутня) та Індекс глобальної конкурентоспроможності – 4,41 балів [11] (низький рівень конкурентоспроможності) відповідають низькому рівню добробуту – 3 862 дол. США на душу населення [12].

Необхідно зазначити, що на думку міжнародних та вітчизняних експертів, зниження конкурентоспроможності України в міжнародних рейтингах пов'язане із нестабільною політичною ситуацією та зі зростанням іноземної агресії в країні. Оскільки військове протистояння іноземному вторгненню на Донбасі призводить до зниження загальноекономічних показників, руйнування інфраструктури, зниження виробництва, це все негативно позначиться на майбутніх рейтингах міжнародної конкурентоспроможності України. Тому пошук шляхів

підвищення конкурентних позицій країни у світовому економічному просторі є одним із найактуальніших завдань українського уряду.

Висновки. Оцінка конкурентоспроможності держав, заснована на комбінації показників базових вимог, підсилювачів ефективності, інновацій та розвитку, спрямована на розширення міжнародної співпраці, реалізацію національних інтересів заради високих стандартів життя населення. Саме тому потребують поглибленого вивчення економічні характеристики України, і на цій основі ключовою є необхідність розробки моделі економічного розвитку.

Враховуючи сучасний стан конкурентоспроможності вітчизняної економіки України, основними напрямками підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках є:

- активізація інвестиційно-інноваційної діяльності в регіонах України;
- реструктуризація та підвищення ефективності пріоритетних галузей вітчизняного виробництва;
- впровадження у виробництво ресурсо-, енерго- та екологоефективних технологій;
- державна підтримка науково-технічного розвитку;
- стимулювання та підтримка високотехнологічного експорту.

Таким чином, національна конкурентоспроможність визначається економічними, соціальними і політичними чинниками, а також інфраструктурою країни, її науковим потенціалом, рівнем освіченості населення, які забезпечують стабільне становище країни або її продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Основними конкурентними перевагами України є людський капітал та створення нових технологій і наукоємних продуктів. Також значною перевагою країни є ресурсний потенціал України, зокрема мінеральні ресурси, які виступають конкурентоспроможними на світових ринках.

Підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках залежить від: сформованого відповідного внутрішнього конкурентного середовища, яке визначає рівень конкурентної боротьби між фірмами; лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, рівень якої залежить від кількості укладених двосторонніх угод з країнами-торговельними партнерами та участі України в роботі міжнародних і європейських організацій; формування інноваційної економіки, що, в свою чергу, підвищує конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світових товарних ринках.

Стратегічні пріоритети України щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності повинні відображатись у системі поступових кроків адаптації вітчизняної економіки до змін світових глобалізаційних та інтеграційних процесів. Основним механізмом підвищення конкурентних переваг України є здійснення внутрішніх реформ та трансформація векторів зовнішньоекономічної політики. Також зусилля держави слід спрямувати на формування сприятливого бізнес-

середовища, яке дозволить реалізувати наявний інноваційний та людський капітал та стане передумовою поступового підвищення міжнародної конкурентоспроможності України у світових рейтингах.

У будь-якому разі на сучасному етапі гостро постає потреба в необхідності розробки моделі економічного зростання – до пошуку вітчизняної економічної системою такого стану, який би забезпечував належний рівень її розвитку. Дослідження розвитку вітчизняної економіки є одним із найважливіших завдань економічної науки. Суперечливість процесів економічного розвитку України та кризових явищ, які супроводжують становлення вітчизняної ринкової економіки, вказують на необхідність вдосконалення інноваційного, корпоративного, інвестиційного, податкового та соціального законодавства, а також прийняття відповідних актів, які б забезпечили виконання цих законів.

Дискусія. На сучасному етапі дискусійними питаннями залишаються питання щодо визначення напрямів підвищення глобальної конкурентоспроможності України на світовому ринку в післякризовий період.

Список використаних джерел

1. Sachs J.D Press Releases – WEF / J.D.Sachs // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org>
2. Гончарова Н.М. Концептуальные параметры конкурентоспособности национальной экономики / Н.М. Гончарова // Актуальные проблемы экономики. – 2006. – № 8. – С. 43 – 53.
3. Україна у світових рейтингах конкурентоспроможності // Монітор конкурентоспроможності. – 2010. – № 1. – С. 4 – 10.
4. Україна піднялася на 8 позицій у рейтингу глобальної конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / УНІАН: Останні новини України та світу – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance/958544-ukrajina-pidnyalasya-na-8-pozitsiy-u-reytingu-globalnoj-konkurentospromozhnosti.html>
5. Country Rankings [Електронний ресурс] / Economic freedom – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/ranking>
6. Гончарова Н.М. Инновационность конкурентных факторов экономического развития / Н.М. Гончарова // Актуальные проблемы экономики. – 2007. – № 3. – С. 43 – 51.
7. Демиденко Л.М. Финансова криза ЄС: причини та шляхи подолання / Л.М. Демиденко // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. – 2014. – № 161. – С. 23-27. <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2014/160-7/5>
8. Миленський В.М. Діяльність державних інститутів щодо забезпечення пріоритетів інноваційного розвитку національних економік в умовах міжнародної конкуренції / В.М. Миленський // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2007. – № 6. – С. 67 – 72.
9. Звіт про конкурентоспроможність України 2010. – К.: Фонд ефективне управління, 2010. – 230 с.
10. Концепція Державної програми підвищення конкурентоспроможності національної економіки на 2007 – 2015 роки. – К.: НАН України, 2007. – 220 с.
11. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / Економічний дискусійний клуб – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoj-konkurentospromozhnosti>
12. МВФ назвав країни з найвищим ВВП на душу населення [Електронний ресурс] / Новини Укрінформ – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/mvf_nazvav_kraiini_z_nayvishchim_vvp_na_dushu_naselennya_1937404

Надійшла до редколегії 16.08.16

Date of editorial approval 20.09.16

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

С. Мицюк, канд. екон. наук, ст. науч. сотр.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

СОСТОЯНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СВОБОДЫ В УКРАИНЕ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ

В статье рассмотрены позиции Украины в мировых рейтингах, уровень экономической свободы в Украине и ее влияние на конкурентоспособность. Осуществлен анализ тенденций развития Украины на международной арене и определена конкурентоспособность национальной экономики. Исследованы индексы глобальной конкурентоспособности и экономической свободы. Проанализированы базовые составляющие этих рейтингов и доказана взаимосвязь между уровнем экономической свободы страны и ее конкурентоспособности.

Ключевые слова: конкурентоспособность, экономическая свобода, национальная экономика, мировые рейтинги, коррупция, равновесное развитие, конкурентные преимущества, экономическая глобализация, инновационная деятельность.

S. Mytsiuk, PhD in Economics, Senior Researcher
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE STATE OF ECONOMIC FREEDOM IN UKRAINE AND ITS IMPACT ON COMPETITIVENESS

The place of Ukraine in the world rankings, the level of economic freedom in Ukraine and its impact on competitiveness are considered in the article. The analysis of tendencies of development of Ukraine in the international arena is carried and competitiveness of the national economy is defined. The indices of global competitiveness and economic freedom are investigated. The basic components of these ratings are analyzed and correlation between economic freedom of the country and its competitiveness is proved. The macroeconomic and institutional factors of Ukraine's competitiveness increase on the world stage are identified. It has been found out that reduction of the competitiveness of Ukraine in the international rankings is connected with the political instability and foreign aggression. Since military confrontation in the Donbas region lead to a steady decline in general economic indicators, destruction of infrastructure, lower production, it has a negative impact on future international competitiveness ranking of Ukraine.

Key words: competitiveness, economic freedom, national economy, world rankings, corruption, equilibrium development, competitive advantages, economic globalization, innovation.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

1. Sachs J.D, Press Releases – WEF. Available at: <http://www.weforum.org>. [In USA]
2. Goncharova N.M., 2006. Conceptual parameters of competitiveness of the national economy. Actual problems of economy, vol. 8, pp. 43 – 53. [In Ukrainian]
3. Ukraine in the world rankings of competitiveness. Monitor competitiveness, 2010, vol.1.1, pp. 4 – 10. [In USA]
4. Ukraine has risen to 8 positions in the ranking of global competitiveness. Official web-site UNIAN: Latest news from Ukraine and the world. Available at: <http://economics.unian.ua/finance/958544-ukrajina-pidnyalasya-na-8-pozitsiy-u-reytingu-globalnoji-konkurentospromojnosti.html>. [In Ukrainian]
5. Country Rankings. Economic freedom. Available at: <http://www.heritage.org/index/ranking>. [In USA]
6. Goncharova N.M., 2007. Innovation competitive factors of economic development. Actual problems of economy, vol. 3, pp. 43 – 51. [In Ukrainian]
7. Demidenko L.M., 2014. EU financial crisis: Causes and Cures. Bulletin of Kyiv National Taras Shevchenko, vol. 16, pp. 23 – 27. [In Ukrainian]
8. <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2014/160-7/5>
9. Mylenkyi V. M., 2007. Activities of state institutions to ensure the priorities of innovative development of national economies in the face of international competition. Foreign trade: law and economics, vol. 6, pp. 67 – 72. [In Ukrainian]
10. The Ukraine Competitiveness Report 2010, 2010. Foundation for Effective Governance, p. 230. [In Ukrainian]
11. The conception of the State program of improving the competitiveness of the national economy in 2007, 2015. NAS of Ukraine, p. 220. [In Ukrainian]
12. Ukraine's position in the ranking of countries in the Global Competitiveness Index. Economic discussion club. Available at: <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoji-konkurentospromozhnosti>. [In Ukrainian]
13. The IMF has called the country with the highest GDP per capita. Ukrinform News. Available at: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/mvf_nazvav_kraini_z_nayvishchim_vvp_na_dushu_naseleenny_1937404. [In Ukrainian]

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 9(186): 35-44

УДК 658:658.8:637

JEL M31

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/186-9/5>

А. Старостіна, д-р екон. наук, проф.,

В. Кравченко, канд. екон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

НАБЛИЖЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ СПОЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ ЗА РАХУНОК ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКІВ УКРАЇНСЬКИХ СПОЖИВАЧІВ НА РИНКУ ВИНА

Розглянуто розвиток теоретичних засад концепції сприйманого ризику. Наведено методологію проведення маркетингового дослідження сприйманих ризиків на ринку сухого вина м. Києва. Визначено пошукові питання, гіпотези, відповідність питанням анкети і методи статистичної перевірки гіпотез маркетингового дослідження. Визначена оцінка популяції сухого вина окремих компонентів сприйманого ризику та стратегій їх зниження. Для підвищення культури споживання алкоголю українськими споживачами запропоновано конкретні напрями розробки продуктово-ринкової стратегії, які враховують оцінку сприйманих ризиків та стратегій їх зменшення.

Ключові слова: маркетингові дослідження; споживчі ризики; сприймані ризики; ринок вина.

Вступ. В попередній статті авторами було викладено наступні основні теоретичні складові розробки та проведення маркетингового дослідження споживчих ризиків на ринку вина м. Києва [1]. Зокрема, нами були сформульовані маркетингова управлінська проблема, мета маркетингового дослідження та її компоненти, аналітичні моделі сприйняття ризику споживачами на ринку вина, обґрунтовані ключові залежні і незалежні змінні, проведено їх операціоналізацію, визначено тип дослідження (дескриптивний) та тип вибіркового спостереження, розроблені пошукові питання і гіпотези, складено анкету, запропоновано стратегію аналізу даних, які буде зібрано під час проведення опитування респондентів. Отримані в результаті проведеного маркетингового дослідження відповіді респондентів на питання анкети дають можливість підтвердити або спростувати попередню висунуті гіпотези. Всі вони стосуються того, чи можливо за рахунок зменшення ризиків споживачів на ринку натуральних сухих вин наблизитися до більш здорової моделі споживання алкоголю, притаманної таким європейським країнам, як, наприклад, Франція чи Італія.

В Україні, за підрахунками Всесвітньої організації охорони здоров'я, в 2010 р. із загальної кількості алкогольних напоїв 40,5% припадало на часту пива, 48,5% – міцних напоїв, 9,0 – вина, 2,6% – інших напоїв. При цьому, загальне споживання алкоголю становило 13,9 літрів чистого алкоголю на кожного мешканця старше 15 років [2]. Якщо порівнювати душеве споживання вин, то наприклад у Словаччині воно більше, ніж в Україні в 4 рази, в Угорщині – в 6, а у Франції – на порядок – 43 літра проти 4 в Україні.

Така структура споживання алкогольних напоїв наочно свідчить, що вина взагалі, та натуральні сухі, зокрема, ще не зайняли належного їм місця в продуктово-му кошику мешканців України. Тому, не дивно, що Україна, за підрахунками Всесвітньої організації охорони здоров'я, відноситься до країн з найбільш ризикованою моделлю споживання алкоголю (до якої також Росія, Біларусь, Намібія, Зімбабве, Казахстан, Південна Африка, Мексика, Беліз та Гренада), отримавши максимальні 5 балів. Європейські країни в переважній своїй більшості відносяться до низкоризикової моделі (1 бал) споживання алкоголю [3].

© Старостіна А., Кравченко В., 2016

Мета. Метою статті є, по-перше, представлення результатів проведеного дослідження ризиків споживачів на ринку алкогольних напоїв м. Києва взагалі, та сухих вин, зокрема, і, по, друге, надання пропозицій щодо підвищення ефективності використання елементів комплексу маркетингу на ринку сухих вин м. Києва.

Огляд літератури. Вперше концепцію сприйманого ризику (perceived risk) на суд наукової громадськості 1960 року висунув американський маркетолог Раймонд Бауер. Він писав, що "споживач приймає на себе ризик у тому значенні, що будь-яка його дія спричиняє наслідки, які він не може точно вгадати, і ряд з них, скоріш за все, є неприйнятними для нього" [4]. Детальний огляд поглядів на сприймані ризики наведено у наступній праці [5].

Більше ніж за п'ять десятиріч концепція сприйманого ризику розвинулася в ґрунтовний науковий напрям дослідження споживачів. Вона лягла в основу багатьох досліджень, проведених у таких сферах, як міжкультурні порівняння [6], продукти харчування [7], сфера послуг [8], торгівля готовим одягом за каталогами [9], продаж комп'ютерної техніки підприємствам [10], Інтернет-торгівля [11] тощо. Спостерігається певний інтерес до цієї проблематики і серед фахівців в країнах екс-СРСР. Зокрема, уточнюється класифікація ризиків особистого споживання [12], здійснюються комплексні дослідження економічного, фізіологічного та психологічного видів ризиків споживача [13], розробляються моделі споживачької поведінки в умовах невизначеності [14], досліджуються особливості поведінки споживача в умовах ризику [15].

В економічній літературі сформувалися різні підходи до визначення сутності сприйманого ризику. Так, Н. Коган і М.А. Валлах вважають, що концепція ризику "має дві грані: грань "шансу" (фокус на ймовірності) і грань "небезпеки" з фокусом на величині негативних наслідків" [16]. С. Куннінгем розвинув концепцію сприйманого ризику за допомогою двох рівноправних компонентів, "кількості загублених грошей (свого роду ставок) у разі настання несприятливих наслідків та індивідуального суб'єктивного відчуття того, що наслідки дійсно будуть несприятливими" [17]. Величина цих збитків (ставки) є функцією значимості цілей споживача, розміру втрат (штрафу), якщо цілей не буде досягнуто, і розміру коштів, виділених на досягнення цих цілей. Р.Н. Стоун і Ф.В. Вінтер розглядали ризик як ймовірність утрат [18]. Чим вище споживач оцінює ймовірність своїх втрат у результаті придбання певного товару, тим бі-

льшим для нього є ризик. Такий підхід відрізняється від традиційного підходу до оцінки ризику, коли його значення отримують за рахунок перемноження ймовірності збитків та їх значення, щоб одержати математичне сподівання. Це психологічно орієнтований підхід: ризик – суб'єктивне сподівання (суб'єктивна ймовірність) утрат. Ми вважаємо, що підхід до сприйманого ризику як до можливості зазнати збитків найкращим чином відповідає його сутності.

Інтерес до використання концепції сприйманого ризику при проведенні прикладних економічних досліджень обумовлений цілою низкою чинників. Зокрема, вона інтуїтивно зрозуміла і спонукає маркетологів подивитися на ситуацію очима споживачів. По-друге, вона має універсальний характер, її багатосторонність успішно продемонстровано дослідженнями ризику під час споживання різних товарів – від спагеті до промислового копіювального устаткування. По-третє, її використання надає великі можливості для пояснення поведінки споживачів, тому що вони часто прагнуть не стільки максимізувати корисність, на чому роблять акцент економісти-теоретики, скільки уникнути помилок. В-четвертих, аналіз ризику можна використовувати, приймаючи рішення про найефективніші напрями розподілу ресурсів у рамках маркетингової стратегії. В-п'ятих, її з успіхом можна застосовувати під час формулювання окремих елементів комплексу маркетингу, – брендінгу, визначення цільових сегментів, позиціонування і сегментування, розробки ідей нових товарів.

Існуючі на даний час наукові публікації стосовно результатів дослідження сприйманих ризиків споживачів алкоголю взагалі, та сухих вин, зокрема, стосуються ринків високорозвинутих капіталістичних країн [19]. Поведінка споживачів на цих ринках суттєво відрізняється від поведінки споживачів в Україні, що унеможливує використання отриманих результатів в практиці господарювання вітчизняних підприємств.

Методологія дослідження. Під час дослідження перевірялися висунуті нами гіпотези стосовно всіх 6 компонентів його мети. Пошукові питання уточнюють компоненти мети маркетингового дослідження, а гіпотези являють собою твердження щодо змінних, які цікавлять дослідника (їх величин, зв'язків між ними і т.п.). Наведемо пошукові питання, висунуті гіпотези, їх відповідність питанням анкети і методи статистичної перевірки (табл. 1).

Таблиця 1. Пошукові питання, гіпотези, відповідність питанням анкети і методи статистичної перевірки гіпотез (частково)

Компоненти мети (КМ) / Пошукові питання (ПП)	Гіпотези (Г)	Відповідність запитанням анкети (№) / Метод обробки
КМ 1. З'ясувати відношення до споживання сухих вин та найбільш важливі елементи сприйманого ризику при покупці вина.		
ПП 1-1. Чи є зростання споживання натуральних сухих вин в Україні важливою ознакою підвищення культури споживання алкоголю?	Г 1-1 Для більшої половини покупців сухого вина зростання споживання натуральних сухих вин в Україні є важливою ознакою підвищення культури споживання алкоголю	№1/ частка, перевірка гіпотези про частку (біноміальний критерій)
ПП 1-2. Які елементи сприйманого ризику є найбільш важливими для покупців сухого вина?	Г 1-2. Фінансовий елемент сприйманого ризику є найбільш важливим для покупців сухого вина.	№ 2/ групована медіана, непараметричні критерії
КМ 2. Визначити найбільш важливі стратегії зниження окремих елементів сприйманого ризику при покупці вина		
ПП 2-1 – 2.5 Які стратегії зниження окремих елементів сприйманого ризику є найбільш важливими для покупців сухого вина?	Г 2-1 – Г 2-5. Проба вина є найбільш важливою стратегією зниження всіх ризиків для покупців сухого вина.	№4 / середне
КМ 3. Визначити відмінності у сприйнятті ризику і стратегій, які використовуються для його зниження, серед різних груп покупців.		
ПП 3-1. Які маються розходження в сприйнятті важливості ризику серед різних груп покупців сухого вина?	Г 3-1. Покупці сухого вина відрізняються важливістю окремих компонентів сприйманого ризику в залежності від місця покупки	№№ 2,3/ групована медіана, непараметричні критерії

Закінчення табл. 1

Компоненти мети (КМ) / Пошукові питання (ПП)	Гіпотези (Г)	Відповідність запитанням анкети (№) / Метод обробки
ПП 3-2. Які мають розходження в сприйнятті важливості стратегій зниження ризику серед різних груп покупців сухого вина?	Г 3-2. Покупці сухого вина розрізняються ступенем важливості для них окремих стратегій скорочення ризику в залежності від місця покупки	№№ 3,4/групована медіана, непараметричні критерії
КМ 6. Встановити напій, який найкращим чином відповідає типовим життєвим ситуаціям		
ПП 6-1 Який напій є найбільш доцільним для розважально-танцювальної вечірки	Г 6-1 Коктейлі є найбільш доцільними для розважально-танцювальної вечірки.	№5/групована медіана, таблиці спряження ознак, кореляція

Джерело: власна розробка

Для розробки пошукових питань і гіпотез була використана інформація, отримана шляхом проведення експертних інтерв'ю. В якості експертів виступили продавець-консультант фірмового магазину "Живі вина" в Києві (квітень 2015 р.), продавець-консультант в дегустаційному залі заводу "Чизай" (м. Ужгород), (травень 2015 р.), завідувач кафедрою соціології Ужгородського національного університету, ведучий Інтернет-блогу "Закарпатський винний оглядач" професор Ф.Ф. Шандор (травень 2015 р.), запрошений викладач Бізнес-школи Київського національного університету імені Тараса Шевченка, президент компанії "SIREX Marketing Service" Суворов О.С. Анкета була протестована в квітні 2015 р. шляхом проведення пробного анкетування серед 15 студентів економічного факультету. За результатами тестування були внесені зміни до порядку розташування питань в анкеті, їх форми та кількості питань.

Дослідження проводилося в травні-червні 2015 р. в м. Києві. Інтерв'юерами були студенти економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (спеціальність "міжнародна економіка", кафедра міжнародної економіки і маркетингу). Вибірка є репрезентативною та статтю та віком. Загалом було отримано 185 анкет, частина яких була відбрако-

вана як такі, що не відповідали показникам якості, в результаті залишилось 143 анкети. Для обробки отриманих даних був використаний програмний пакет SPSS15, призначений для професійної обробки даних маркетингових досліджень. Усі результати з анкет були протестовані на помилкові відповіді, відсортовані відповідним чином і потім оброблені. Для аналізу даних використовувалися наступні прийоми: частотний розподіл перемінних, побудова таблиць спряженості ознак (крос-табуляція), факторний аналіз, кластерний аналіз, непараметричне тестування перемінних.

Основні результати. Статистична обробка отриманих відповідей дала змогу перевірити висунуті нами гіпотези. Розглянемо їх у відповідності до компонентів мети (КМ), до яких вони відносяться. Для визначення відношення до споживання сухих вин як ознаки зростання культури споживання алкогольних напоїв в Україні (КМ1, Г 1-1) була обчислена частка респондентів, які дала позитивну відповідь на питання анкети. Виявилось, що частка тих, хто повністю, або частково, згоден із твердженням, що зростання споживання натуральних сухих вин в Україні є важливою ознакою підвищення культури споживання алкоголю, становить 83,21% (рис. 1)

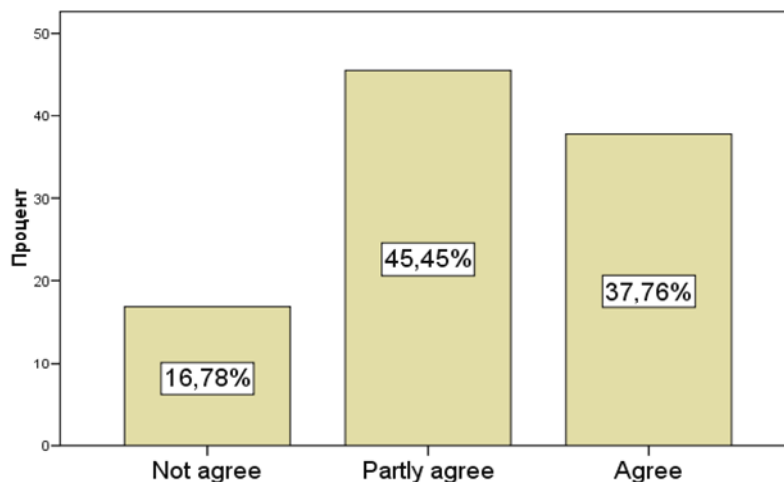

Рис. 1. Категорії респондентів по відношенню до твердження, що зростання споживання натуральних сухих вин в Україні є важливою ознакою підвищення культури споживання алкоголю (вікно виводу результатів програми SPSS)

Джерело: побудовано авторами

Перевіряючи генеральну частку ознаки за критерієм дотриманням біноміального закону розподілу, отримуємо що частка покупців сухого вина в м. Києві, які згодні з твердженням, що зростання споживання натуральних сухих вин в Україні є важливою ознакою підвищення культури споживання алкоголю (для рівня довіри 0,99) розташована в інтервалі від 74 до 92% [20].

Для визначення найбільш важливих елементів сприйманого ризику (КМ1, Г 1-2) ми обчислили медіану для концентрованих даних, як більш точний, у порівнянні із звичайною медіаною, показник ранжирування оцінок. Проведений аналіз оцінок респондентами важливості окремих компонентів сприйманого ризику показав, що на першому місці знаходиться ризик розладу

здоров'я (фізичний ризик), за яким у порядку убунання розташовані – функціональний, фінансовий, часовий і соціальний ризику (рис. 2). Таким чином, висунута нами

гіпотеза про те, що фінансовий ризик є найважливішим із усіх компонентів сприйманого ризику, не знайшла свого підтвердження.

Групповая медиана

functional_risk	financial_risk	social_risk	temporal_risk	health_risk
4,28	4,00	3,21	3,57	4,53

Рис. 2. Ранжирування компонентів сприйманого ризику всіма покупцями (групована медіана, вікно програми виводу даних SPSS15)

Джерело: побудовано авторами

Перевірка форми розподілу значень окремих видів ризику за допомогою критерію Колмогорова-Смірнова показало, що всі вони не відповідають нормальному розподілу (рис. 3). Тому для того, щоб зробити виснов-

ки про те, наскільки отримані результати можуть бути розповсюджені на всю генеральну сукупність (мешканців м. Києва) потрібно використовувати непараметричні критерії перевірки статистичних гіпотез.

Одновыборочный критерий Колмогорова-Смирнова

		function_risk	financial_risk	social_risk	temporal_risk	health_risk
N		120	120	117	117	119
Нормальные параметры	Среднее	4,13	3,92	3,36	3,51	4,52
	Стд. отклонение	,777	,967	1,249	1,111	,687
Разности экстремумов	Модуль	,315	,234	,260	,234	,362
	Положительные	,260	,149	,152	,134	,243
	Отрицательные	-,315	-,234	-,260	-,234	-,362
Статистика Z Колмогорова-Смирнова		3,453	2,567	2,815	2,526	3,951
Асимпт. знч. (двухсторонняя)		,000	,000	,000	,000	,000

a. Сравнение с нормальным распределением.

b. Оценивается по данным.

Рис. 3. Результати перевірки форм розподілу значень окремих видів ризиків споживачів за допомогою критерію Колмогорова-Смірнова (вікно виводу результатів програми SPSS15)

Джерело: власні розрахунки авторів

За допомогою непараметричного критерію знакових рангів Уїлкісона нами було встановлено, що на рівні статистичної значимості $p < 0,05$, визначений за результатами вибіркового спостереження порядок ранжування окремих видів ризику (крім перевищення соціального над часовим) можна віднести і до всієї генеральної сукупності.

Наступним етапом обробки результатів опитування є перевірка гіпотез, висунутих в межах другого компо-

нента мети, – визначення найбільш важливих стратегій зниження окремих елементів сприйманого ризику при покупці вина (КМ2). Для цього були розраховані показники середніх значень оцінок респондентів стосовно певних стратегій зниження кожного виду ризику. Результати перевірки п'яти гіпотез (Г 2-1 – Г 2-5.) наводяться в табл. 2.

Таблиця 2. Ранжування стратегій скорочення сприйманого ризику при покупці вина

Види ризику/ Стратегії зниження ризику	Функціональний	Фінансовий	Соціальний	Часовий	Фізичний
1. Отримати інформацію з опису вина на плящі	7	8	8	8	4
2. Отримати інформацію про вино від друзів, членів родини	2	2	1	1	1
3. Отримати інформацію про вино в соціальній мережі	9	9	9	9	9
4. Отримати інформацію про вино від продавця-консультанта	4	6	7	5	5
5. Прогустувати вино	1	1	6	2	6
6. Купити вино в магазині з високою репутацією	5	4	3	3	3
7. Купити найдорожче вино	8	7	4	7	7
8. Купити вино торгової марки, прихильником якої є покупець	3	3	2	4	2
9. Купити вино популярних торгових марок	6	5	5	6	8

Джерело: власні розрахунки авторів.

Привертають до себе увагу наступні дані з табл. 2. По-перше, для всіх видів ризику на першому-другому місці знаходиться стратегія їх зменшення шляхом отримання інформації про вино від друзів та членів родини. По-друге, для зменшення всіх видів ризику, крім соціального та фізичного, респонденти в першу чергу намагаються продегустувати вино. Такі результати підтверджують важливість для споживача отримання інформації про вино від свого близького кола, – друзів та родичів, – тих, рекомендаціям яких він може довіряти.

Ця модель поведінки добре узгоджується із таким показником виміру культурних цінностей, як орієнтація на прийняття колективних рішень та намагання запобігти невизначеності. В рамках моделі сприйняття культурних цінностей Г.Хофстеде – це показники, які мають назву IDV (співвідношення індивідуалізму і колективізму, individualism versus collectivism) та UAI (запобігання невизначеності, uncertainly avoidance).

Загалом до моделі сприйняття культурних цінностей Г.Хофстеде входять 6 показників.

1. Дистанція влади (PDI, Power distance index).
2. Співвідношення індивідуалізму і колективізму (IDV, individualism versus collectivism).
3. Відношення до влади чоловіків і жінок (MAS, masculinity).
4. Запобігання невизначеності (UAI, uncertainly avoidance).
5. Довготерміновість орієнтації (LTO, long term orientation).
6. Потурання бажанням або стриманість (IND, Indulgence versus Restraint).

Ця структура сприйняття структури цінностей (перші чотири виміри) була вперше запропонована дослідни-

ком Гіртом Хофстеде (G. Hofstede), який вивчив культурні особливості в більш ніж сорока п'яти країнах, в яких працювала компанія IBM. Свої висновки він описав в працях "Наслідки культури" (Culture's Consequences, 1980) та "Вимір національних культур у п'ятдесяти країнах та трьох регіонах" (Dimensions of national cultures in fifty countries and three regions, 1983). Згодом до запропонованих Хофстеде вимірів культурних цінностей додалися п'ятий (1991, на основі досліджень М. Бонда) та шостий (2010, на основі досліджень М. Мінкова). Віднесення тієї чи іншої країни до запропонованої системи цінностей дозволяє зрозуміти принципи прийняття управлінських рішень, та корпоративної культури дозволяє правильно підібрати методи збору інформації і розробити адекватні рекомендації [21].

Специфічні набори культурних цінностей, характерні для тих або інших країн, чи їх окремих регіонів можна назвати своєрідними культурними паттернами, моделями, шаблонами, – тобто вони є такими закономірностями культурної поведінки, що їх люди регулярно дотримуються в своєму житті. Відмінність між культурними моделями слід обов'язково враховувати при проведенні національних та міжнародних маркетингових досліджень.

Порівнюємо, наприклад, такі базові характеристики сприйняття культурних цінностей (за моделлю Г.Хофстеде) для України, як співвідношення індивідуалізму і колективізму (IDV) та запобігання невизначеності (UAI). Для наглядності паралельно наведемо культурні паттерни для країн-сусідів, – Литви і Туреччини. Зауважимо, що для Туреччини використовуються офіційні дані з досліджень Г.Хофстеде, для України та Литви, – дані, які отримані на основі результатів інших науковців (рис. 4).

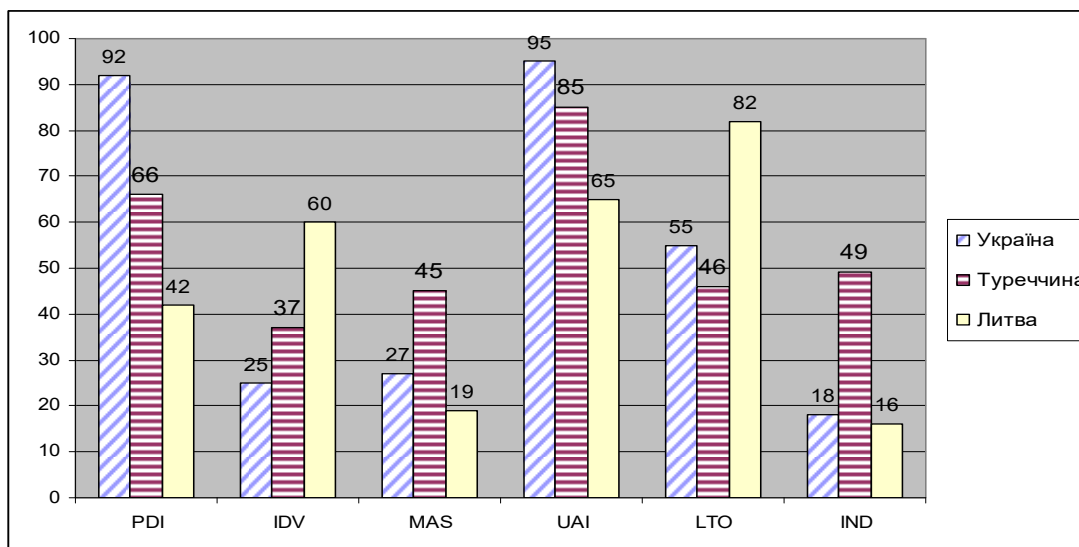

Рис. 4. Культурні паттерни України, Туреччини та Литви (за моделлю Г.Хофстеде) [22]

Джерело: власні розрахунки авторів

В суспільствах, схильних до індивідуалізму, члени суспільства самостійно приймають рішення щодо тих або інших сторін своєї діяльності, керуються власними інтересами та інтересами членів своїх родин, несуть всі ризики від своєї діяльності. Члени суспільства бояться втратити самоповагу. В таких суспільствах існує велика різниця між професійною діяльністю і особистим життям. У суспільствах з переважанням індивідуалістичних характеристик відсутні тісні зв'язки між працівниками, більшою мірою цінуються досягнення окремої людини. Думка однієї людини незалежна від думки інших людей.

В Україні, як ми бачимо, значення цього індексу низьке у порівнянні із Туреччиною і особливо Литвою, що свідчить про суттєву схильність до колективного прийняття рішень, намагання врахувати думку інших людей.

Інший важливий показник в моделі Хофстеде – ставлення до невизначеності, тобто наскільки в суспільстві розповсюдженим є бажання запобігти невизначеності і намагання уникнути її. Індекс запобігання невизначеності (UAI, uncertainly avoidance) визначає міру, в якій люди намагаються уникнути ситуацій, які породжують тривогу, невпевненість. Він визначає ступінь відхилення

від невизначених непередбачених ситуацій, ступінь неадаптованості працівників до факторів ринкового середовища, що змінюються.

Суспільства з високим ступенем запобігання невизначеності мають високий рівень занепокоєння, емоційності, агресивності, нетерпимості. В цих суспільствах існує негативне відношення до влади; прояви націоналізму, недовірливе відношення до молоді. Люди схильні більше покладатися на думку фахівців і експертів, ніж на здоровий глузд і життєвий досвід. В протилежність таким суспільствам існують суспільства, де панує більш слабка бажання запобігання невизначеності, люди поводяться більш спокійно і толерантно, вони характеризуються більшою готовністю до сприйняття невизначеності і меншим опором змінам.

Як ми бачимо, найбільш високий індекс уникнення невизначеності серед трьох країн, які аналізуються в цьому розділі, належить Україні (95 балів із 100), на 2-му місці знаходиться Туреччина (85 балів), і Литва – на третьому (65 балів). З точки зору поведінки покупців високі значення UAI в Україні та Туреччині означають, що в суспільстві існують великі сподівання на виконання владою функції захисту прав споживачів. Вони сподіваються на отримання якісних товарів та послуг від тих постачальників, які відповідають певним вимогам,

за чим і слідкують контролюючі органи. Правда, слід зауважити, що довіру до патерналізму держави підтримує широкорозповсюджена в українському суспільстві корупція, яка зменшує ступінь довіри споживача до якості товарів та послуг, яка знаходиться під контролем державних органів. Високе значення індексу UAI свідчить також про те, що споживачі намагаються зібрати якомога більше інформації про товари та послуги, які їх цікавлять. По-третє, було з'ясовано вкрай незначну роль інформації про вино, яку респонденти могли отримати з соціальних мереж. Не врахування думки інших учасників мережі в ході процесу вибору вина свідчить про те, що соціальні мережі поки що залишаються місцем для проведення вільного часу та розваг і не можуть претендувати на роль джерела вагомій інформації.

Перевірка гіпотез, висунутих в межах третього компонента мети, – визначення відмінностей у сприйнятті ризику і стратегій, які використовуються для його зниження, серед різних груп покупців КМЗ відбувалася шляхом обрахунку та порівняння оцінок респондентів, які розрізняються тим, чи користуються вони послугами продавців-консультантів при покупці вина.

Значення групованої медіани свідчать про те, що є певна різниця між цими двома групами покупців (рис. 5).

Case Summaries

Групповая медиана

purch_place_	function_risk	financial_risk	social_risk	temporal_risk	health_risk
store_without_salespersonadvice	4,29	4,25	3,28	3,31	4,55
store_with_salespersonadvice	4,22	3,81	3,55	3,73	4,57
Итого	4,24	4,01	3,44	3,59	4,57

Рис. 5. Оцінка різних видів сприйманого ризику двома групами покупців (групована медіана, вікно виводу результатів програми SPSS 15)

Джерело: власні розрахунки авторів.

Проте статистично значима різниця, яку можна перенести на всю генеральну сукупність, ($p \leq 0,05$) спостерігається тільки для фінансового ризику та для часового, де є незначне перевищення рівня значимості. Ми використовували для перевірки гіпотези непараметричний критерій Манна-Уїтні. Більш важливим ризик втрати гро-

шей є для тих респондентів, хто купує вино, не звертаючись по допомогу продавця-консультанта. І навпаки, покупці вина у відділах з консультантами, більше цінують свій час, оскільки більш високо оцінюють ризик втрати часу на пошук вина (рис. 6). У всіх інших випадках відсутня статистично значима різниця між видами ризику.

Статистики критерия ^a

	function_risk	financial_risk	social_risk	temporal_risk	health_risk
Статистика U Манна-Уїтні	1612,000	1287,000	1310,000	1296,000	1658,500
Статистика W Уилкоксона	4313,000	4062,000	2300,000	2377,000	4359,500
Z	-,630	-2,358	-1,731	-1,954	-,130
Асимпт. знч. (двухстороння)	,529	,018	,083	,051	,897

a. Группирующая переменная: purch_place_salespersonadvice

Рис. 6. Застосування непараметричного критерію Манна-Уїтні для перевірки гіпотези Г 3-1 (вікно виводу результатів програми SPSS15)

Джерело: власні розрахунки авторів

Респонденти також по різному, в залежності від місця покупки вина, оцінюють стратегії зниження фінансового ризику (рис. 7).

Case Summaries

Групповая медиана

purch_place_ salepersonadvice	finrisk_info_ bottle	finrisk_info_ people	finrisk_info_ network	finrisk_info_ salesperson	finrisk_ taste	finrisk_ highimag estore	finrisk_ highprice	finrisk_ personal brandlike	finrisk_ popularbrand
store_without_ salespersonadvice	3,00	3,74	1,99	2,58	3,75	3,07	2,67	3,25	2,78
store_with_ salespersonadvice	2,64	3,60	1,93	3,19	4,17	3,61	2,97	3,75	3,18
Итого	2,74	3,66	1,95	2,92	4,07	3,38	2,85	3,54	3,06

Рис. 7. Оцінка різних стратегій зниження фінансового ризику двома групами покупців (групована медіана, вікно виводу результатів програми SPSS15)

Джерело: власні розрахунки авторів.

Однак, для всіх мешканців м. Києва істотною ($p < 0,05$) є різниця лише для наступних стратегій, – придбання вина у магазині з високою репутацією та вина улюбленої марки (їх більше цінують прихильники використання порад продавців-консультантів) (рис. 8).

Така поведінка покупців вина є цілком обґрунтованою, оскільки саме ті з них, які покладаються на поради продавців-консультантів, вибирають наступну стратегію зменшення ризиків, – вони звертаються до магазину з високою репутацією, маючи намір придбати свою улюблену марку вина.

Статистики критерия^a

	finrisk_ info_bottle	finrisk_info_ people	finrisk_info_ network	finrisk_info_ salesperson	finrisk_ taste	finrisk_ highimagstore	finrisk_ highprice	finrisk_ personal- albrandlike	finrisk_ popularbrand
Статистика U Манна-Уитни	1659,000	1574,000	1653,500	1403,500	1486,500	1338,000	1587,500	1215,000	1364,500
Статистика W Уилкоксона	4287,000	4202,000	4281,500	2531,500	2567,500	2466,000	2715,500	2343,000	2492,500
Z	-,184	-,661	-,221	-1,604	-,981	-1,976	-,580	-2,675	-1,828
Асимпт. знч. (двух- стороння)	,854	,509	,825	,109	,327	,048	,562	,007	,068

a. Группирующая переменная: purch_place_salepersonadvice

Рис. 8. Застосування непараметричного критерію Манна-Уітні для перевірки гіпотези Г 3-2 (вікно виводу результатів програми SPSS15)

Джерело: власні розрахунки авторів.

В межах аналізу інформації для встановлення напоїв, які найкращим чином відповідають типовим життєвим ситуаціям (КМ6) було перевірено гіпотезу про те, що для розважально-танцювальної вечірки найбільш доцільним напоєм є алкогольні коктейлі (Г 6-1). Висуну-

та гіпотеза підтвердилася, – за ними в порядку зменшення розташовані наступні напої, – міцні напої (більше 40 град.), вино шампанського типу, безалкогольні напої; натуральне сухе вино, пиво, інші типи вин (рис. 9).

Сводка для наблюдений

Групповая медиана

Sex	party_ exped_ beer	party_ exped_ dry_wine	party_ exped_ champagne	party_ exped_ another_ wine	party_ exped_ spirits	party_ exped_alcohol_ cocktail	party_ exped_ nonalcohol_ bever
female	2,73	3,23	3,61	3,01	3,31	4,59	2,96
male	2,83	2,53	3,37	2,29	4,25	4,03	3,06
Итого	2,78	2,86	3,49	2,62	3,78	4,35	3,02

Рис. 9. Оцінка доцільності вживання певних видів напоїв під час розважально-танцювальної вечірки (загальна, та за статтю, 5-ти бальна шкала, вікно виводу результатів програми SPSS15)

Джерело: власні розрахунки авторів.

Подальший аналіз отриманих результатів виявив істотну, на рівні довірчої імовірності 0,05, різницю між чоловіками та жінками щодо їх оцінок доцільності вживання деяких типів напоїв. Для всієї генеральної сукупності мешканців м. Києва справедливою є наступна

картина: чоловіки, на відміну від жінок, більш доцільним вважають вживання міцних спиртних напоїв, тоді як жінки надають перевагу сухому вину, іншим типам вин, алкогольним коктейлям (рис.10).

Статистики критерій

	party_exped_ beer	party_exped_ dry_wine	party_exped_ champagne	party_exped_ another_wine	party_exped_ spirits	party_exped_ alcohol_ cocktail	party_exped_ nonalcohol_ bever
Статистика U Манна-Уїтні	1734,000	1282,500	1570,000	1357,500	1265,000	1149,500	1690,000
Статистика W Уилкоксона	3564,000	3112,500	3400,000	3187,500	2976,000	2979,500	3460,000
Z	-,033	-2,523	-,939	-2,113	-2,633	-3,443	-,437
Асимпт. знч. (двухстороння)	,974	,012	,348	,035	,008	,001	,662

а. Группирующая переменная: Sex

Рис. 10. Застосування непараметричного критерію Манна-Уїтні для перевірки гіпотези Г 6-1 (вікно виводу результатів програми SPSS15)

Джерело: власні розрахунки авторів.

Якщо порівняти ступінь подібності оцінок респондентів стосовно доцільності вживання різних видів напоїв під час вечірок, то виявляється слабка кореляція (коефіцієнт ро Спірмена = 0,202, статистична значимість – 0,014) між оцінками доцільності вживання міцних напоїв та пива. Із 100 відсотків респондентів, які вважають абсолютно доцільним (оцінка – 5 балів) пити міцні (40 град і вище) спиртні напої, 55,3% поставили суммарно оцінки 4 і 5 доцільності вживання пива, – з них 31,9% дотримуються тієї точки зору, що вживання пива на вечірці є "абсолютно доцільним". Поширення отриманих результатів на всю генеральну сукупність (рівень довірчої імовірності 0,95) призводить до висновку, що від 24,1 до 39,7 відсотків мешканців м. Києва, які вважають абсолютно доцільним вживання на розважально-танцювальній вечірці міцних напоїв, виставляють таку ж високу оцінку доцільності вживання пива. І хоча ми не можемо стверджувати, що ці напої обов'язково будуть вживатися одночасно, все ж таки такі оцінки, на нашу думку, підтверджують вкрай ризиковану вітчизняну культуру споживання алкогольних напоїв.

Однакчасно, варто зазначити і іншу, обнадійливу тенденцію, підтримка якою здатна наблизити вітчизняну культуру споживання алкогольних напоїв до низькоризикованої європейської моделі. Результати проведеного опитування демонструють наявність і певної, наближеної до середньої (коефіцієнт ро Спірмена = 0,470, статистична значимість – 0,000) кореляції між оцінками доцільності вживання шампанського та сухих вин під час вечірок. Отже, перед виробниками сухих вин відкриваються сприятливі можливості позиціонувати їх як алкогольний напій, який поряд із шампанським, може зайняти своє місце в винній карті відпочиваючих.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Результати проведеного маркетингового дослідження сприйманих ризиків на ринку вина дозволяють зробити наступні висновки, які стосуються напрямів переходу до менш ризикованої моделі споживання алкоголю за рахунок підвищення частки сухих вин у її загальній структурі. По-перше, дослідження показало наявність значної частки (більше 70%) покупців сухого вина, які пов'язують зростання обсягів його споживання в Україні із підвищенням загальної культури вживання алкогольних напоїв. Завдання виробників та продавців сухих вин полягає в тому, щоб закріпити цю позицію покупців вина, зробивши

його споживання ознакою культурного дозвілля сучасної, європейської орієнтованої людини.

По-друге, для полегшення переходу до нової, більш безпечної, моделі споживання алкоголю в Україні загалом, та у мегаполісах, зокрема, потрібно в межах комплексу маркетингу максимально ефективно враховувати всі дії, спрямовані на зниження споживчих ризиків. Так, перше місце споживчого фізичного ризику означає, що для поширення споживання сухого та інших видів вин потрібно (з позиції маркетингової товарної політики) забезпечити дотримання вимог стандартів щодо технологій та умов його виробництва і зберігання. До цієї політики відноситься і надання інформації про вино на конкретикетках пляшок, оскільки отримання інформації про вино з його опису на пляшці займає достатньо високе, – четверте місце, серед стратегій зниження фізичного ризику. Вид пляшки й етикетки сильно впливає на тих споживачів, що купують це вино в супермаркетах. На етикетці варто розміщати інформацію про те як сервірувати блюда за допомогою даного виду вина, тому що саме на етикетці шукають інформацію споживачі. Обсяг пляшки також відіграє роль у скороченні ризику. Безкоштовні зразки спонукають споживачів спробувати вино, знижуючи смаковий ризик.

В комплексі просування особливе місце, з позиції зниження споживчих ризиків покупців вина, має бути відведено продавцям-консультантам, значення яких, як джерела інформації про вино, було оцінено не дуже високо. Особистим продажам приділяється велике місце, тому що продавець-консультант може дати вичерпні пояснення щодо марки вина, що цікавить покупця. Необхідно готувати продавців-консультантів відповідним чином, щоб вони могли пояснити до яких блюд яке вино підходить і який смак. Особистий продаж може сполучатися з тестуванням вина. Популярності європейській моделі споживання алкоголю, в якій значне місце відводиться вину, може сприяти і підвищення ролі жінок у виборі виду спиртних напоїв для певних життєвих подій. Саме на це можуть орієнтуватися сюжети рекламних повідомлень, напрями проведення заходів зі стимулювання збуту та організація особистого продажу.

Дискусія. Більш ніж десятирічний досвід дослідження авторами проблематики сприйманих ризиків на споживчому (алкогольні напої – натуральні сухі вина, – з 2002 р. [23]) та промисловому ринках (послугу з підключення

чення підприємців до мережі Інтернет, – з 2004 р. [24]), свідчить про широкі можливості, які надає даний напрям мотиваційного аналізу для розробки дієвої продуктово-ринкової стратегії. Періодичні, – раз на декілька років для стабільного, або – щорічні – для швидкоплинного ринкового середовища, маркетингові дослідження сприйманих ризиків здатні суттєво підвищити ефективність бізнесу за рахунок запровадження нових критеріїв сегментування ринку, – за оцінкою споживачами окремих видів сприйманих ризику та стратегій їх зниження.

Так, за результатами факторного аналізу результатів опитування покупців сухого вина (2002 р.) з'ясувалося, що серед них можна виділити декілька груп, які відрізнялися стратегіями зниження фінансового ризику. Перший фактор характеризує прагнення респондентів купувати дороге вино широковідомих марок, яке вони вже раніше куштували. Другий фактор описує респондентів, що воліють дегустувати вино в магазині з високим іміджем. І, нарешті, третій фактор характеризує респондентів, які для скорочення фінансового ризику прислухаються до рекомендацій друзів і знайомих, а також намагаються знайти потрібну їм інформацію на етикетках вина. Подальше використання факторних навантажень для процедури кластерного аналізу дало змогу визначити два кластери покупців та профілювати їх за соціо-демографічними характеристиками. На основі отриманих даних керівництво компанії може обрати найбільш прибутковий для себе тип стратегії охоплення ринку.

Слід зазначити, що проведення маркетингових досліджень сприйманих ризиків потребує значної роботи з підготовки інтерв'юєрів, які мають пояснити респондентіві всі недостатньо зрозумілі для нього питання анкети. Тому, за часовими параметрами таке дослідження є більш витратним, ніж стандартні мотиваційні дослідження. Проте, і результати, які досягаються в його межах, є більш інформативними з точки зору їх використання для розробки продуктово-ринкової стратегії.

Список використаних джерел

1. Старостіна А. Маркетингові дослідження: визначення мети та практика розробки анкети (на прикладі ризиків споживачів на ринку вина) / А. Старостіна, В. Кравченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2015. – Вип. 8., № 173 – С. 6-12 <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/173-8/1>
2. Global status report on alcohol and health, 2014 [Text] / World Health Organization. – Geneva: WHO, 2014. – XIV, 376 p.: fig., tab. – p.245.
3. Patterns of drinking score Global Health Observatory (GHO) data WHO. Available at: http://www.who.int/gho/alcohol/consumption_patterns/drinking_score_patterns/en/
4. Bauer, R.A. (1960), "Consumer behavior as risk taking" in Hancock, R.S. (Ed.), Dynamic Marketing for a Changing World, Proceedings of the 43rd Conference of the American Marketing Association, pp. 389-98.
5. Consumer perceived risk: conceptualisations and models. Vincent-Wayne Mitchell Manchester School of Management, UMIST, Manchester, UK European Journal of Marketing, Vol. 33 No. 1/2, 1999, pp. 163-195, MCB University Press

6. Alden D. L., Stayman D. M. and Hoyer W. D. (1994) Evaluation strategies of American and Thai consumers, Psychology & marketing, Vol. 11 No. 2, pp. 145 – 161.

7. Frewer L. J., Shepherd R. and Sparks P. (1994) Biotechnology and food production: knowledge and perceived risk. – British Food Journal, Vol. 96 No. 9, pp. 26-32.

8. V-W. Mitchell & M. Greatorex (1993) Risk Perception and Reduction in the Purchase of Consumer Services, The Service Industries Journal, 13:4, 179-200, DOI: 10.1080/02642069300000068

9. Jasper, C.R. and Ouellette, S.J. (1994), "Consumers' perception of risk and the purchase of apparel from catalogs", Journal of Direct Marketing, Vol. 8 No. 2, pp. 23-36.

10. Industrial Risk Reduction in the Purchase of Microcomputers by Small Businesses, UMIST, Manchester, UK European Journal of Marketing, No. 5, 1989, pp. 7-19, MCB University Press.

11. Anne-Sophie Cases Perceived risk and risk-reduction strategies in Internet shopping The International Review Of Retail, Distribution And Consumer Research Vol. 12, Iss. 4, 2002 p. 375-394.

12. Готлиб, Н. И. Классификация рисков в личном потреблении / Н. И. Готлиб // Социс. – 1999. – № 8. – С.139–141.

13. Потребительский риск: здоровье, деньги, душевное равновесие / О. В. Василенко // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. – 2009. – № 1. – С. 38–43.

14. Рыжкова Марина Вячеславовна "Анализ системы ограниченного потребительского выбора" Известия Томского политехнического университета 321 (2012). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/analiz-sistemy-ogranicheniy-potrebitelskogo-vybora> (дата обращения: 14.10.2016).

15. Чекчурина Екатерина Валерьевна. Экономическое поведение потребителя в условиях риска на российском рынке: Дис. ... канд. социол. наук: 22.00.03: Москва, 2004 173 с. РГБ ОД, 61:04-22/100-X

16. Kogan, N., & Wallach, M. A. Risk taking: A study in cognition and personality. New York: Holt, Rinehart & Winston, 1964.

17. Cunningham, S.M. (1967), "The major dimensions of perceived risk", in Cox, D.F. (Ed.), RiskTaking and Information Handling in Consumer Behavior, Graduate School of Business Administration, Harvard University Press, Boston, MA, pp. 82-108.

18. Stone, R.N. and Winter, F.W. (1987), "Risk: is it still uncertainty times consequences?", in Belk, R.W. et al. (Eds), Proceedings of the American Marketing Association, Winter Educators Conference, Chicago, IL, pp. 261-5.

19. Vincent-Wayne Mitchell Mike Greatorex, (1988), "Consumer Risk Perception in the UK Wine Market", European Journal of Marketing, Vol. 22 Iss 9 pp. 5 – 15; Meehee Choa, Mark A. Bonn, Sora Kang Wine attributes, perceived risk and online wine repurchase intention: The cross-level interaction effects of website quality International Journal of Hospitality Management Volume 43, October 2014, Pages 108–120; Label Fluency and Consumer Self-Confidence Nelson Barber, Joseph Ismail, and D. Christopher Taylor Journal Of Wine Research Vol. 18, Iss. 2, 2007

20. Більш детально див. Старостіна А.О. Маркетингові дослідження національних і міжнародних ринків / А.О. Старостіна Маркетингові дослідження національних і міжнародних ринків: Підручник. – К.: ТОВ "Лазарит-Поліграф", 2012 – 480 с. – с. 357-359

21. The Hofstede centre. National Culture. Available at: <http://geert-hofstede.com/national-culture.html>

22. The Hofstede centre. Cultural tools. Country comparison. Available at: <http://geert-hofstede.com/ukraine.html>

23. Старостіна А.О. Сприймані ризики: практика аналізу/ А.О. Старостіна, В.А. Кравченко Маркетинг в Україні – 2003 – №4 с. 48-53.

24. Старостіна, А. О. Промисловий маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підручник / А. О. Старостіна, А. О. Длігач, В. А. Кравченко. – К.: Знання, 2005. – 764 с.

Надійшла до редколегії 20.09.16

Date of editorial approval 26.09.16

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

А. Старостіна, д-р экон. наук, проф.,

В. Кравченко, канд. экон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРИБЛИЖЕНИЕ К ЕВРОПЕЙСКОЙ МОДЕЛИ ПОТРЕБЛЕНИЯ АЛКОГОЛЯ ЗА СЧЕТ УМЕНЬШЕНИЯ РИСКОВ УКРАИНСКИХ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ НА РЫНКЕ ВИНА

Рассмотрено развитие теоретических принципов концепции воспринимаемого риска. Приведена методология проведения маркетингового исследования воспринимаемых рисков на рынке сухого вина г. Киева. Определены поисковые вопросы, гипотезы, соответствие вопросам анкеты и методы статистической проверки гипотез маркетингового исследования. Установлена оценка покупателями сухого вина отдельных компонентов воспринимаемого риска и стратегий их снижения. Для повышения культуры потребления алкоголя украинскими потребителями предложены конкретные направления разработки продуктово-рыночной стратегии, которые учитывают оценку воспринимаемых рисков и стратегий их уменьшения.

Ключевые слова: маркетинговые исследования; потребительские риски; воспринимаемые риски; рынок вина.

A. Starostina, Doctor of Sciences (Economics), Professor,
V. Kravchenko, PhD in Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

APPROACHING TO THE EUROPEAN MODEL OF ALCOHOL CONSUMPTION ON BASE OF LOWERING RISKS OF UKRAINIAN CONSUMERS AT WINE MARKET

Development of theoretical principles of conception of the perceived risk is considered. Methodology of marketing research of the perceived risks at the market of dry wine of Kyiv is shown. Searching questions, hypotheses, methods of statistical verification of hypotheses of marketing research are shown. Estimation of dry wine customers of separate components of the perceived risk and strategies of their decline are described. Concrete directions of the development of market strategy and marketing-mix, which take into account the estimation of the perceived risks and strategies of their diminishing, are offered.

Keywords: marketing research; consumer risks; perceived risks; wine market.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

- Starostina A., Kravchenko V. (2015). Marketynhovi doslidzhennia: vyznachennia mety ta praktyka rozrobky ankety (na prykladi ryzykiv spozhyvachiv na rynku vyna) // Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – 8. – p. 6-12 (Ukrainian) <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/173-8/1>
- Global status report on alcohol and health (2014) [Text] / World Health Organization. – Geneva: WHO, 2014. – XIV, 376 p.: fig., tab. – p.245
- Patterns of drinking score Global Health Observatory (GHO) data WHO. Available at: http://www.who.int/gho/alcohol/consumption_patterns/drinking_score_patterns/en/
- Bauer, R.A. (1960). "Consumer behavior as risk taking" in Hancock, R.S. (Ed.), Dynamic Marketing for a Changing World, Proceedings of the 43rd Conference of the American Marketing Association, pp. 389-98.
- Vincent-Wayne Mitchell (1999). Consumer perceived risk: conceptualisations and models. Manchester School of Management, UMIST, Manchester, UK European Journal of Marketing, Vol. 33 No. 1/2, pp. 163-195, MCB University Press.
- Alden D. L., Stayman D. M. and Hoyer W. D. (1994) Evaluation strategies of American and Thai consumers, Psychology & marketing, Vol. 11 No. 2, pp. 145 – 161.
- Frewer L. J., Shepherd R. and Sparks P. (1994) Biotechnology and food production: knowledge and perceived risk. – British Food Journal, Vol. 96 No. 9, pp. 26-32.
- V-W. Mitchell & M. Greatorex (1993) Risk Perception and Reduction in the Purchase of Consumer Services, The Service Industries Journal, 13:4, 179-200, DOI: 10.1080/02642069300000068
- Jasper, C.R. and Ouellette, S.J. (1994), "Consumers' perception of risk and the purchase of apparel from catalogs", Journal of Direct Marketing, Vol. 8 No. 2, pp. 23-36.
- Vincent-Wayne Mitchell (1990). Industrial Risk Reduction in the Purchase of Microcomputers by Small Businesses, UMIST, Manchester, UK European Journal of Marketing, No. 5, pp. 7-19, MCB University Press.
- Anne-Sophie Cases (2002). Perceived risk and risk-reduction strategies in Internet shopping The International Review Of Retail, Distribution And Consumer Research Vol. 12 , Iss. 4, p. 375-394.
- Gotlib, N. I. (1999). Klassifikatsiya riskov v lichnom potreblenii / N. I. Gotlib // Sotsis. – № 8. – S.139–141. (Russian)
- O. V. Vasilenko (2009). Potrebitel'skij risk: zdorov'e, den'gi, dushevnoe ravnovesie / // Izvestiya vysshikh uchebnykh zavedenij. Povolzhskij region. Obshhestvennye nauki. – № 1. – S. 38–43. (Russian)
- Ryzhkova Marina Vyacheslavovna (2012) "Analiz sistemy ogranichenij potrebitel'skogo vybora" Izvestiya Tomskogo politekhnicheskogo universiteta, № 321. Available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/analiz-sistemy-ogranicheniy-potrebitel'skogo-vybora> (data obrashheniya: 14.10.2016). (Russian)
- Chekchurina Ekaterina Valer'evna (2004). Ekonomicheskoe povedenie potrebitelya v usloviyakh riska na rossijskom rynke: Dis. ... kand. sotsiol. nauk: 22.00.03: Moskva, 173 s. RGB OD, 61:04-22/100-X (Russian)
- Kogan, N., & Wallach, M. A. (1964). Risk taking: A study in cognition and personality. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Cunningham, S.M. (1967). "The major dimensions of perceived risk", in Cox, D.F. (Ed.), RiskTaking and Information Handling in Consumer Behavior, Graduate School of Business Administration, Harvard University Press, Boston, MA, pp. 82-108.
- Stone, R.N. and Winter, F.W. (1987). "Risk: is it still uncertainty times consequences?", in Belk, R.W. et al. (Eds), Proceedings of the American Marketing Association, Winter Educators Conference, Chicago, IL, pp. 261-5.
- Vincent-Wayne Mitchell Mike Greatorex, (1988), "Consumer Risk Perception in the UK Wine Market", European Journal of Marketing, Vol. 22 Iss 9 pp. 5 – 15; Meehee Choa, Mark A. Bonn, Sora Kang (2014) Wine attributes, perceived risk and online wine repurchase intention: The cross-level interaction effects of website quality International Journal of Hospitality Management Volume 43, October 2014, Pages 108–120; Nelson Barber, Joseph Ismail, and D. Christopher Taylor (2007) Label Fluency and Consumer Self-Confidence Journal Of Wine Research Vol. 18 , Iss. 2, 2007
- For more details see: Starostina A.O. (2012) Marketynhovi doslidzhennia natsionalnykh i mizhnarodnykh rynkiv. – K.: TOV "Lazaryt-Polihraf", – 480 s. – s. 357-359 (Ukrainian)
- The Hofstede centre. National Culture. Available at: <http://geert-hofstede.com/national-culture.html>
- The Hofstede centre. Cultural tools. Country comparison. Available at: <http://geert-hofstede.com/ukraine.html>
- Starostina A.O. (2003) Sprymani ryzyky: praktyka analizu/ A.O. Starostina, V.A. Kravchenko. Marketynh v Ukraini №4 s. 48-5 (Ukrainian)
- Starostina, A. O. (2005) Promyslovy marketynh: teoriia, svitovy dosvid, ukrainska praktyka.: pidruchnyk / A. O. Starostina, A. O. Dlihach, V. A. Kravchenko. – K.: Znannia, – 764 s. (Ukrainian)

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 9(186): 44-52

УДК 330.322

JEL Classification: E22, G11, R11

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/186-9/6>

A. Снеткова, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ГЕНЕЗИС ТРАКТУВАНЬ ДЕФІНІЦІЇ "ІНВЕСТИЦІЇ"

У статті розглянуто та узагальнено теоретичні підходи щодо трактування сутності поняття "інвестиції" як економічної категорії. На підставі критичного вивчення теорій зарубіжних та вітчизняних дослідників проведено порівняльний аналіз існуючих визначень та встановлено характерні риси економічної інтерпретації поняття "інвестиції", показано їх нерозривний взаємозв'язок із капіталом. Досліджено питання інвестицій на мікро- та макрорівнях їх реалізації. Сформульовано авторське розгорнуте визначення дефініції "інвестиції".

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний процес, капітал, капітальні вкладення, фінансові вкладення.

Вступ. Дослідження інвестиційної сфери економіки завжди перебувало в центрі уваги економічної думки. Це обумовлено тим, що інвестиції є основним джерелом придбання основних засобів, формування необоротних активів, є базовим елементом господарського механізму суб'єктів ринку та одним із найважливіших

чинників економічного зростання підприємств та економіки країни в цілому. У сучасних реаліях розгортання глобальних світових репродукційних механізмів, міжнародного руху капіталів, саме навколо інвестиційної діяльності консолідується економічний прогрес національної економіки, що об'єктивно пов'язаний з циклічністю

відтворюваних економічних процесів як на мікро- так і на макро- рівнях. Сутність фінансових вкладень та інвестицій, джерела їх походження вже протягом багатьох століть досліджуються вченими-економістами, проте і на сьогодні це питання є досить дискусійним та невирішеним. Разом із цим, інвестиції можна вважати однією з найскладніших категорій ринкової економіки. Тому дослідження теоретичних основ сутності інвестицій набуває першочергового значення.

Метою дослідження є розкриття історичного генезису теорії про капітал загалом та сутності економічної категорії "інвестиції" крізь призму економічних вчень.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання:

- розкрити сутність і економічну природу таких категорій, як "інвестиції" та "капітал";
- узагальнити теоретичні підходи у трактуванні дефініції "інвестиції";
- провести порівняльну характеристику категоріального апарату "інвестиції";
- сформулювати авторське визначення поняття "інвестиції".

Об'єктом дослідження є загально економічна та обліково-аналітична категорія "інвестиції".

Предметом дослідження є комплекс теоретичних та прикладних аспектів еволюції трактування поняття "інвестиції".

Огляд літератури. У зарубіжних країнах питанням визначення сутності поняття "інвестиції" та "капітал" займалися вчені-економісти зі світовими іменами Ф. Бастія, Дж. Б. Бейлі, М. Беккер, С. Л. Брю, Л. Гітман, М. Джонк, Е. Касл, Дж. Кейнс, Р. Кемпбелл, К.Р. Макконелл, Т. Мальтус, П.Массе, Дж. Мілль, В. Петті, Ж.-Н. Сеніор, Б. Сей, А. Сміт, Д. Рікардо, В. Шарп.

Дослідженню сутності інвестування, методичних та організаційних засад їх обліку та аналізу присвячено праці вітчизняних вчених В.Д. Базилевича, І.А. Бланка, Л.Т. Бугуцької, Н.О. Власової, С.Ф. Голова, В.І. Голован, Л.В. Городянської, Н.О. Гури, В.М. Диби, Н.І. Дорош, З.-М. В. Задорожного, Т.Г. Камінської, Р.О. Костирка, Г.І. купалової, Л.Г. Ловінської, Є.В. Мниха, В.П. Пантереєва, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка, В.Г. Швеця, тощо.

Незважаючи на різноманіття трактування інвестицій, вироблене світовою і вітчизняною економічною наукою, у вітчизняній практиці не припиняється дискусія щодо конкретизації визначення цієї категорії. Розбіжність трактування категорії "інвестиції" економічною теорією, теорію фінансів та визначення їх в бухгалтерському обліку, наповнюють цю категорію різною економічною сутністю, що приводить до суперечностей та плутанини з точки зору єдності методології економічної науки.

Методологія дослідження. Методологічною базою при підготовці статті виступили загальнонаукові методи пізнання економічних процесів, що пов'язані із складними історичними процесами розвитку економічної науки. У процесі наукового пошуку застосовувались загальні і спеціальні методи, а саме: історичний та логічний – при дослідженні основних етапів розвитку категоріального апарату процесу інвестування; спостереження, оцінки, групування, узагальнення – при вивченні історичних та економічних підходів до трактування поняття "інвестиції"; аналізу та синтезу, індукції та дедукції, аналогії та порівняння – на етапі розробки пропозиції щодо визначення шляхів подальшого вдосконалення поняття "інвестиції", як економічної та обліково-аналітичної категорії.

Основні результати. В сучасній економічній науці категоріальний апарат у сфері інвестицій перебуває у стані економіко-теоретичного переосмислення. Біль-

шість літературних джерел, що нами проаналізовані стосуються переважно визначення сутності категорій "інвестиції" і роботи насамперед пов'язані з дослідженням інвестицій як вкладення капіталу в різні галузі і сфери економіки як всередині країни, так і за кордоном, з метою отримання прибутку. Водночас слід зазначити, що поняття "інвестиції" є надто всебічним, щоб дати йому єдине та вичерпне визначення. У різних розділах економічної науки та різних галузях практичної діяльності його тлумачення має свої особливості.

Саме тому, на нашу думку, доцільно використовувати історичний підхід для вивчення еволюції теоретичних підходів до трактування таких понять як "інвестиції", "капітал", "капітальні вкладення", "інвестиції в необоротні активи".

Історично інвестиції пройшли багато стадій розвитку і трансформації і досліджувались представниками різних шкіл. Намагання осмислити сутність інвестицій та їх роль в громадському економічному процесі пов'язано із іменами античних філософів Платона, Аристотеля, Ксенофонта. Щоразу ступінь розвитку суспільства та реалії господарювання залишали свій відбиток на трактуваннях інвестицій, хоча дослідження здебільшого носили уривчастий, несистемний характер.

Інвестиціями визнавалися накопичення, які були утримані від поточного споживання і відкладені для споживання в майбутньому, але вже з більшою вигодою. Сам термін "інвестиції" походить від латинського слова "invest", що позначає "вкладати, одягати". У більш широкому трактуванні інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою його подальшого примноження та збереження.

У трактаті "Ойкономія" ("Про домашнє господарство"), у якому у формі діалогу Сократа і Крітобула, великий мислитель Ксенофонт виклав власне уявлення про правила ведення рабовласницького господарства, Ксенофонт стверджує що єдиний шлях до збагачення – "жити так, щоб залишався надлишок", який забезпечує прибутковість натурального господарства. На думку давньогрецького філософа, хороший господар повинен тримати запаси на цілий рік, молоти зерно на ручних млинах, випікати вдома хліб, виготовляти одяг тощо [5, с. 149].

У процесі подальшої еволюції економічної думки, дослідники зосереджували свою увагу на природі та причинах примноження багатства, досліджувались шляхи відтворення ресурсів економічних благ. Саме у цей період панувала інвестиційна теорія меркантилістів.

В "Oxford Paperback Encyclopedia" у статті "Mercantilism" – це поняття пояснюється так: "Економічне вірування (belief) XVII ст., що обґрунтовувало повну експлуатацію природних ресурсів для просування експорту й обмеження імпорту. У теоріях того часу наявний опис окремих ознак та чинників формування поняття "інвестиції" без його безпосереднього вживання [23, с.445].

Основними представниками цього періоду були:

– *ранній меркантилізм*: В. Стаффорд (Англія), Г. Скаруффі (Італія) – вважали що єдиний спосіб збагачення – це нагромадження грошей та самі реальні гроші, що надходять до держави, яка в свою чергу регулює ці надходження і їх використання. Для дослідників характерна теорія грошового балансу, що обґрунтовувала політику, спрямовану на збільшення грошового багатства лише законодавчим шляхом.

– *пізній меркантилізм*: Т. Ман (Англія), А. Серра (Італія), А. Монкретьєн (Франція) сформулювали принцип: купувати дешевше, продавати дорожче. Політика меркантилізму полягала в активному протекціонізмі, у підтримці експансії торговельного капіталу, сприянні розвитку вітчизняної промисловості, особливо мануфак-

турної". Головна теза, що зустрічається у роботах того часу: "гроші – це єдина умова розвитку виробництва, їх треба не тільки нагромаджувати, але й вкладати в розвиток зовнішньої торгівлі".

Томас Ман визначав інвестиції як грошові ресурси завезені з інших держав, нагромаджені і використані в процесі створення продуктів для продажу іншим державам [27].

Ще не визначивши повноцінно інвестиції як різні форми капіталовкладень, меркантилісти вже заклали в свою теорію ознаки відтворюваності капіталовкладень і дослідили специфічну форму реінвестування, експорт товарів і використання виручки для продовження виробничого процесу в більших масштабах і можливо в новій якості. Меркантилістами вперше було обґрунтовано необхідність регулювання інвестиційним процесом, а саме необхідно управляти притоком грошей в країну зберігаючи позитивне сальдо між експортною виручкою та імпорнтними витратами в зовнішній торгівлі. Предметом дослідження меркантилістів стає сфера обігу, яку вони ідентифікують як середовище "породження грошей грошима", тобто зростання обсягів капіталу. Однак джерелом збагачення суспільства меркантилісти вважають лише зовнішню торгівлю: обмін усередині країни призводить тільки до перерозподілу багатства між власниками, а не до збільшення багатств. Тому об'єктом дослідження стають закономірності зростання капіталів у сфері міжнародної торгівлі.

Меркантилісти ототожнювали гроші й капітал. Так, Антоніо Серра у своїй роботі "Короткий трактат про засоби постачати удосталь золотом і сріблом королівства, які їх не видобувають" визначає, що єдиний засіб збагачення країни – це реальні гроші, які одночасно були й основою як для розвитку виробництва, так і для збільшення обсягів торгівлі. Тим самим наголошуючи на тому, що гроші – це основне джерело інвестицій. [19, с.143].

Школою фізіократів в особі Ф. Кене, Ж. Тюрго та інших було досліджено інвестиції з позицій максимізації ефективності розвитку пріоритетного на ті часи сільськогосподарського виробництва та розроблено основи пріоритетності інвестування, здійснено розмежування між довгостроковими інвестиціями та короткостроковими. Ф. Кене, автор ідеї "природного порядку", теорії чистого продукту і продуктивної праці, у своїй праці "Загальні принципи економічної політики держави" формулює поняття інвестицій як початкових авансів, або капітальних вкладень. За Ф. Кене, капітал – це не гроші, а те, що купується за гроші, тобто засоби виробництва.

Від так, розвиток промислового виробництва та розширення світових торгових зв'язків призвели до процесів бурхливого примноження капіталів.

Тож, наступним етапом розвитку інвестиційної теорії вважають епоху зародження та становлення економіки капіталізму.

Започаткували цей період роботи таких відомих економістів як В. Петті та П. Буагільбера. Вільям Петті – родоначальник класичної політичної економії. В його основних працях "Слово мудрим", "Трактат про податки і збори", "Різне про гроші" [5, с. 147] він висловлювався проти втручання держави в економіко-господарське життя, вважав, що багатство створюється не під час торгівлі, а у сфері матеріального виробництва, джерелом багатства якого є продуктивна праця. Критикуючи ідеї меркантилізму, французький економіст, представник класичного підходу П. де Буагільбер у своїй праці 1707 року "Міркування про природу багатства, грошей і податків" зазначає, що основним джерелом інвестицій є дохід від виробництва, а не від зовнішньої торгівлі [5, с.487]. В Петті стверджував, що джерелом інвестицій є

прибуток, який залежить від величини заробітної плати та розмірів ренти. Щоб забезпечити значні обсяги інвестицій, заробітну плату слід звести до мінімуму засобів існування, це з одного боку уможливить залучення до праці більшої кількості робітників та примусить їх ліпше працювати, а з іншого високі прибутки дадуть змогу капіталістам розширювати виробництво підвищувати продуктивність праці і конкурентоспроможність товарів на зовнішніх ринках, розміри прибутків залежать також від розмірів податків.

Представники класичної економічної теорії А. Сміт, Д. Рікардо та інші розробили першу цілісну модель розвитку інвестиційної діяльності, визначивши параметри інвестиційних процесів на мікро- та макрорівнях, визначивши різницю між грошовим обігом та обігом капіталу, а також ними було визначено категорії об'єктів та засобів інвестування. Спираючись на досвід попередників представникам класичної школи вдалось сформулювати інвестиційну теорію в максимально повному і наближеному до сучасного розуміння вигляді. Важливу роль для всього суспільства і соціально-економічний ефект від інвестування визначав А. Сміт у відомій праці "Дослідження про природу та причини багатства нації", стверджуючи що інвестиції є джерелом примноження багатства для свого власника. Однак у той же час вони приносять багатство іншим суб'єктам, зайнятим в процесі господарювання. Тим самим, А. Сміт визначає різницю між засобами інвестування та об'єктами капіталовкладення і наближається до ідеї про суспільну значущість інвестицій і про необхідність їхньої участі і відтворення в процесі суспільного виробництва [25, с.425].

Справжнім проривом в економічній теорії стали наукові вчення К. Маркса та Дж. М. Кейнса. Зміст поняття інвестиції у тому економічному сенсі, яким користується переважна наукова спільнота сьогодні, започаткована Дж. М. Кейнсом. Слід зазначити, що у перших двох книгах своєї праці "Загальна теорія зайнятості, процента і грошей". М. Кейнс формально припускав рівність обсягів заощаджень та інвестицій. Проте вже починаючи з третьої книги акцентується увага на фактичній розбіжності у значенні цих величин на практиці. Вивчаючи фактори, що впливають на попит та споживання Дж. М. Кейнс дійшов висновку, що відставання споживання від темпів зростання доходу, що є в суспільному розпорядженні, пов'язане з тим, що частина національного доходу зберігається, заощаджується, не повертаючись у господарський оборот [9].

Головна ідея теорії Кейнса – необхідність державного регулювання капіталістичної економіки, зокрема свідомого створення макроекономічних умов для економічного зростання через формування економічних механізмів залучення інвестицій у національне господарство. Провідним фактором стимулювання ефективного попиту Кейнс вважав інвестиції, оскільки зростання обсягів інвестицій спричинятиме зростання споживацького попиту, а зростання попиту – збільшення зайнятості й національного доходу. Згідно з кейнсіанським підходом динаміка інвестиційного попиту безпосередньо залежить від рівня процентних ставок. Вплив грошово-кредитної політики держави здійснюється за схемою: грошова маса – норма процента – інвестиції – національний дохід [5, с.147].

Проте, з часом, в економічних системах розвинутих країн світу набирали силу так звані монополії, або транснаціональні корпорації, яких за ступенем могутності можна було порівнювати з окремими країнами. Вперше роль монополій як рушійної сили суспільного прогресу комплексно розглянув Йозеф Шумпетер, створивши теорію ефективної конкуренції. Шумпетер у центр

свого дослідження, яке описано у роботі "Теорія економічного розвитку", ставить проблему визначення інвестиційних процесів у формуванні основ економічного зростання. Особливість його підходу полягає у підвищеній увазі інституційних підвалин суспільного розвитку, перш за все на інноваційній діяльності, яка є функцією виробництва. Рушієм прогресу є монополія, яка здатна акумулювати значні обсяги ресурсів для майбутніх інвестицій та інновацій. Ефективна конкуренція стимулюється прагненням підприємця до отримання надприбутку за рахунок монопольних переваг, а головним агентом такої конкуренції є підприємець-новатор [24].

У третій етап виділимо інституціоналізм, де основну увагу приділяли соціальним, етичним, правовим та політичним проблемам. Основними представниками цього періоду є А. Шпітгоф, Д. Коммонс, М. Портер, Р. Коуз, Д. Б'юкенен. Варто зазначити, що саме в цей час виникли і набули поширення теорія трансформації та теорія міжнародного руху капіталу.

Так, за А. Шпітгофом причини, що лежать в основі інвестиційної активності зводяться до взаємозв'язку доходів і споживання, але за умов наступної обставини: "спочатку існує період, протягом якого нагромаджуються великі маси позичкового капіталу, котрі не знаходять собі застосування, а потім настає період "бурхливого інвестування" [5, с.147].

На його думку, імпульсом до кумулятивного інвестування є формування галузей, де отримуються надвисокі прибутки і котрі мають значні переваги перед іншими та у світовому господарському просторі в цілому. Розвиток таких галузей ініціює нові потреби і підсилює попит на інвестиції. До них належать, проте, не ті, що виробляють споживчі товари, а ті, котрі базуються на новітніх технологіях і природних перевагах.

Імпульсом може також стати відкриття нових можливостей у порівняно відсталих країнах – нових ринків, що потребуватимуть від промислово розвинених країн інвестицій та займів.

Отже, інвестиційну активність, за Шпітгофом, не може спричинити лише тиск нагромадженої маси позичкових капіталів, вона є наслідком відкриття нових можливостей у самій країні чи за кордоном. Межею інвестування є процес інвестиційного насичення: період інвестиційної експансії завершується не тільки внаслідок спадання граничної ефективності капіталів, а й тому, що вичерпується вільний капітал, котрий шукає інвестиційних можливостей, і вичерпуються самі ці можливості.

Цей постулат Шпітгофа згодом було розвинено його послідовниками-інституціоналістами і втілено в теорії інвестиційних імпульсів, згідно з якою суспільство має свідомо та постійно інвестувати створення нових галузей економіки (принцип національних пріоритетів), завоювання зовнішніх ринків збуту, віднайдення нових ринків сировини і дешевої робочої сили, які давали б змогу використовувати їх як національну перевагу, щоб сприяти кумулятивному інвестуванню.

Не залишено без уваги й визначення сутності інвестицій і капіталу, яке зробив німецький вчений Карл Маркс. У всесвітньовідомій праці "Капітал" він розглядає поняття "інвестування" з позиції простого і розширеного відтворення і зазначає, що інвестиції в розширене відтворення є позитивним явищем в економіці. Маркс розглядає інвестиції як функцію прибутку. На його думку, інвестування насамперед здійснюють у досягнення науково-технічного прогресу, що дозволяє капіталісту здешифувати основний капітал та зменшити його витрати на одиницю продукції. Марксова модель інвестиційного процесу включає категорію інноваційної діяльності, яку він передбачив задовго до того, як вона стала дійсно

актуальною. Він робить висновок, що інновації є фактором, який протистоїть тиску ринку на виробника, засобом, що сприяє дії основного мотиву інвестування [21].

На думку Кемпбелла Р. Макконнелла та Стенлі Л. Брю, "інвестиції означають витрати на виробництво і накопичення засобів виробництва та збільшення матеріальних запасів". Тобто ці американські економісти, характеризуючи інвестиції, беруть до уваги тільки витрати капіталу на виробничі потреби, не враховуючи вкладу в нематеріальні активи та цінні папери [22].

Враховуючи, все вище зазначене (рис. 1) зобразимо еволюційний шлях трактування дефініції "інвестиції".

У вітчизняній економічній літературі підходи до визначення інвестицій змінилися у 90-х роках ХХ ст. До 1991 року термін "інвестиції" ототожнювали з терміном "капітальні вкладення", під яким розуміли сукупність витрат на відтворення основних і оборотних засобів, оскільки в період централізованої планової економіки ці поняття повністю ототожнювались зазвичай для будівельного комплексу. Поняття фінансових інвестицій, поширених на той час у зарубіжних країнах, радянськими економістами не розглядалося через відсутність широкої практики застосування цінних паперів підприємств [8, с.125.]. Як правило, термін "інвестиції" вживався при дослідженні процесу розширеного виробництва основних засобів. Дослідження різних фаз інвестиційного процесу призвело до формування декількох підходів до визначення сутності інвестицій – витратного та ресурсного.

Оскільки більше уваги приділялось виробничій стадії проекту як вихідного пункту інвестиційної діяльності, ігнорувалась роль грошового обороту капіталу, тоді як витратний підхід є основним у практичній діяльності та теоретичних розробках. Цей підхід повністю відображав специфіку господарювання суб'єктів підприємницької діяльності в умовах планово-адміністративної економіки. Однак підхід до визначення сутності інвестицій і з акцентом тільки на витратній стороні інвестицій змінював істинну послідовність та логіку інвестиційного процесу та значно звужував поле його застосування.

Так, Б.І. Пшик наголошує на суттєвому недоліку у трактуванні понять "інвестиції", "реальні інвестиції" та "капітальні вкладення", а саме не враховується зв'язок вкладених коштів із їх віддачею (доходність чи досягнення певного ефекту), таким чином поняття "інвестиції" звужується до однієї з їх форми прояву – капітальні вкладення [13, с. 124].

Під інвестиціями в рамках ресурсного підходу розуміли фінансові засоби, що були спрямовані на відтворення основних засобів [5, с.145]. Значним недоліком обох підходів до визначення сутності інвестицій було застосування статистичних методів дослідження, що були засновані на виділенні одного елемента інвестиційного процесу (витрати або ресурси), що виключало ймовірність дослідження інвестиційного процесу, як замкнутого циклу, в ході якого здійснюється зв'язок між такими елементами інвестиційної діяльності, як ресурси, витрати, дохід.

В сучасній економічній літературі з інвестування зазначається, що результатом інвестицій може бути не лише приріст прибутку, але й певний економічний чи позаекономічний ефект, який зазвичай носить екологічний характер, зумовлений зменшенням негативного впливу виробничого процесу на навколишнє середовище або впровадженням енергозберігаючих, ресурсозберігаючих технологій, чи соціальний характер. Наголошують на необхідності врахування соціального аспекту інвестицій і Н.В. Дацій, С.О. Корецька, які зазначають, що в сучасних умовах пріоритетним є отримання соціальних результатів, а економічні результати розглядаються лише як засіб їх досягнення [10, с. 55].

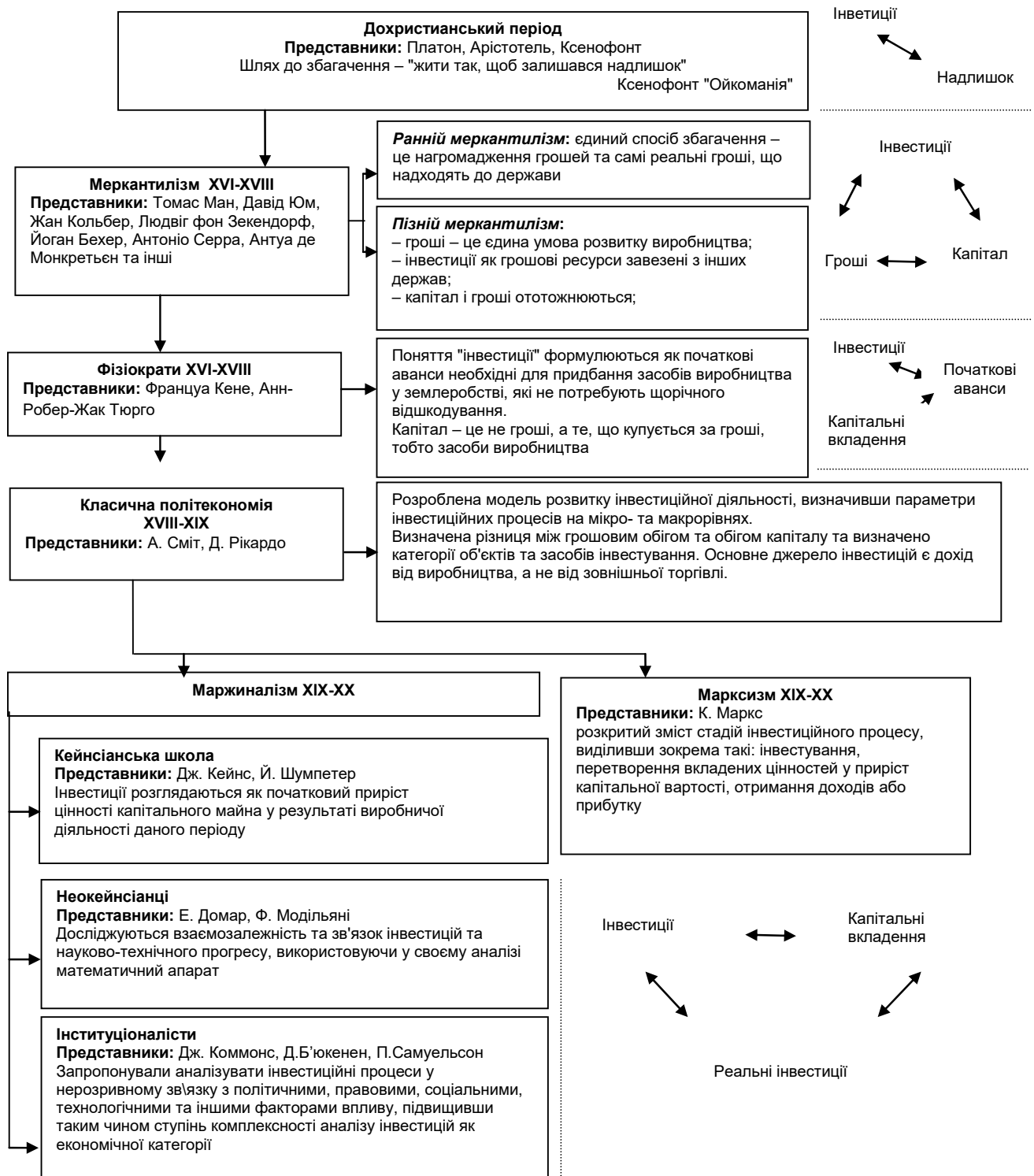

Рис.1. Еволюція теоретичних підходів до трактування дефініції "інвестиції"

Джерело: розроблено автором.

Для більш глибокого розуміння економічної сутності інвестицій розглянемо детально визначення поняття "інвестиції" різними вченими-економістами.

Таблиця 1. Підходи до визначення поняття "інвестиції" вітчизняними та закордонними вченими-економістами

Трактування поняття "інвестиції"	Автори та/або джерело
Поточний приріст цінностей капітального майна внаслідок виробничої діяльності певного періоду, це та частина доходу за певний період, яка не була використана для споживання"	Дж. М. Кейнс [4]
Засіб розміщення капіталу, що може забезпечити збереження або зростання суми капіталу"	Л. Дж. Гітман, М. Д. Джонк [5]
Вкладення капіталу в об'єкти підприємницької діяльності з метою забезпечення його зростання в майбутньому"	А. А. Пересада [5]
Віддати гроші сьогодні, щоб одержати більшу їх суму в майбутньому"	У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейлі [4]
Витрати на виробництво та накопичення засобів виробництва та збільшення матеріальних запасів"	К. Макконелл, С. Брю [24]
Грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що їх вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; капітальні вкладення в розвиток виробництва чи невиробничу сферу"	А. Загородній, Г. Вознюк, Т. Смовженко [8]
Видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переоснащення основного капіталу, а також не пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал"	В Шевчук [15] П. Рогожин [14]
Економічні ресурси, які спрямовуються на збільшення як реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату, так і інвестиції в "людський капітал"	Л. М. Борщ [4]
Довгострокове вкладення фінансових та економічних ресурсів з метою отримання доходів у майбутньому або отримання інших вигод – соціальних, екологічних, освітніх, інфраструктурних тощо"	Ю. А. Корчагін [5]
Відносини, пов'язані з довгостроковим авансуванням грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в основні та оборотні фонди, а також в науково-технічний розвиток, якісне вдосконалення виробничої бази і освоєння нових видів продукції від моменту авансування до реального відшкодування й одержання прибутку або соціального ефекту"	Д. Черваньов Л. Нейкова [9]

Джерело: складено на основі [5].

Як бачимо, узагальнення підходів до визначення терміну "інвестиції" свідчать, що різні школи та напрямки економічної думки містять загальну істотну рису – зв'язок інвестицій з одержанням доходу (ефекту) як основної мети інвестора, що відображає загальну сутність

інвестицій. Такий підхід панує як у європейській, так і в американській методології.

Далі необхідно зупинитися на природі самих засобів, які пропонуються для інвестиційного процесу, тобто дослідити їх ціннісний аспект.

Рис. 2. Інвестиції як економічна категорія

Джерело: складено на основі [10].

Отже, урахувавши вищезазначене (рис.2), інвестиції як економічна категорія являють собою процес вкладання в реальний або фінансовий формі з певною метою та на визначений термін коштів фізичними або юридичними особами в об'єкти інвестування, що сприятиме регулюванню процесів відтворення капіталу, розподіленню створеного суспільного продукту, оновленню засобів виробництва та регулюванню розвитку економіки.

В Законі України "Про інвестиційну діяльність" № 1560-ХІІ від 18.09.1991р., надано таке визначення поняття "інвестиції", під яким розуміють "всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в

об'єкти підприємницької та інші види діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект" [2].

Відповідно до Господарського кодексу України в редакції від 01.08.2016р. інвестиціями у сфері господарювання визнаються довгострокові вкладення різних видів майна, інтелектуальних цінностей та майнових прав в об'єкти господарської діяльності з метою одержання доходу (прибутку) або досягнення іншого соціального ефекту [1].

Такими цінностями можуть бути: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; рухоме та

нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права, що впливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не

запатентованих ("ноу-хау"); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності [20].

Різноманіття підходів до визначення інвестицій багато в чому зумовлене різноманіттям форм і об'єктів інвестування (рис.3).

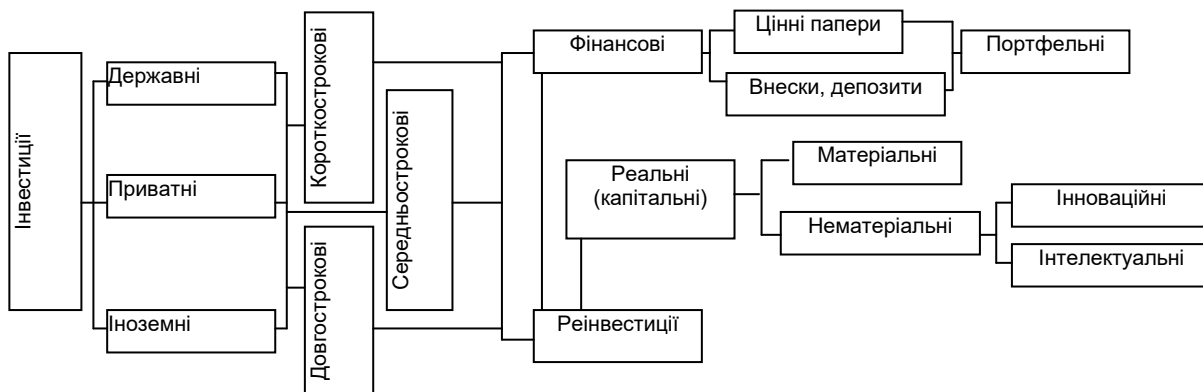

Рис. 3. Форми та види інвестування

Джерело: складено на основі [10].

Останнім часом в економічній літературі визначилися нові форми інвестицій, які входять до складу реальних інвестицій, – інноваційні інвестиції та інтелектуальні інвестиції. Це й не дивно, оскільки інвестиції й інновації є дуже близькими за своєю економічною сутністю, вони забезпечують зростання фінансового, економічного, інтелектуального або будь-якого іншого потенціалу за рахунок вкладення капіталу в матеріальній або нематеріальній формі. До того ж, зрозуміло, що капіталовкладення без інновацій не мають сенсу, оскільки нема рації відтворювати застаріле обладнання, що вимагає витрачання значної кількості ресурсів, має низький рівень технологічності і продуктивності праці.

Саме технічний прогрес, а не капітал, є вирішальним чинником економічного зростання. Цю думку, було сформульовано професором Масачусетського технологічного інституту Робертом Мертон Солоу, удостоєним згодом Нобелівської премії. Його розрахунки по матеріалам американської статистики за 1909 – 1957 рр. показали, що зростання чисельності робочої сили і нарощування обсягів використаного капіталу були важливими, але не вирішальними чинниками економічного зростання. Р. Солоу показав, що роль технічного прогресу в темпах приросту продукції приватного сільськогосподарського сектора досягала 60-70%, а в прирості продуктивності праці – 90% [29].

Під інтелектуальними інвестиціями розуміють вкладання коштів в створення або використання об'єктів інтелектуальної власності. Вони можуть бути представлені у вигляді грошових активів, які необхідні для науково-технічних розробок чи досліджень, або коштами, що потрібні для придбання патентів чи ліцензій, або такими, які використовуються для оплати інформаційних послуг. Також варто зазначити, що грошові кошти,

вкладені в освіту, навчання, кваліфікаційну підготовку та перепідготовку кадрів, також є інтелектуальними інвестиціями.

Фінансування інтелектуальних інвестицій може здійснюватись за рахунок трьох основних джерел:

- бюджетних асигнувань і коштів державних підприємств;
- приватно-підприємницького капіталу;
- спонсорських коштів тощо.

Проте, якщо фінансування з бюджету спрямоване на підвищення інтелектуального рівня суспільства взагалі, оскільки результати такого інвестування можуть споживати наприклад учні шкіл, ВНЗ, то приватні інвестиції мають вужче спрямування: вони орієнтовані на отримання ефекту для конкретної особи.

Так, американський економіст, лауреат Нобелівської премії 1992 року, Гері Стенлі Беккер "за розповсюдження сфери мікроекономічного аналізу на цілий ряд аспектів людської поведінки і взаємодії, включаючи неринкову поведінку", обґрунтував, той факт, що інвестиції в людський капітал приносять більший дохід, ніж інвестиції в техніку, обладнання, технології. За підрахунками Беккера інвестиції в людський капітал США приносять вищу норму відсотка, ніж інвестиції в цінні папери [30].

Як бачимо, дослідження інвестиційних процесів, у різних формах та проявах наразі перебуває в центрі уваги економічної думки вчених-економістів. Це підтверджує й наведений нижче аналіз робіт, за які протягом останніх років присуджено Премією Шведського державного банку з економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля.

Таблиця 2. Список лауреатів Нобелівської премії з економіки (2010-2016)

Рік присвоєння нобелівської премії	Прізвище та ім'я нобелівського лауреата	Тематика економічних досліджень
Інвестиційна складова		
2010	Пітер Артур Даймонд, Дейл Томас Мортенсен, Крістофер Антоніо Піссарідес	За дослідження ринків з моделями пошуку
2011	Томас Сарджент, Крістофер Альберт Сімс	За емпіричні дослідження причинно-наслідкових зв'язків у макроекономіці
Розробили методи, що дозволяють розрахувати зв'язок між економічною політикою і такими макроекономічними параметрами, як ВВП, інфляція, безробіття, інвестиції.		
2012	Елвін Еліот Рот, Ллойд Ставелл Шеплі	За теорію стійкого розподілу та практику моделювання ринку
2013	Юджин Фама, Ларс Пітер Хансен, Роберт Джеймс Шиллер	За емпіричний аналіз цін на активи
Досліджуються питання споживання, інвестицій та заощаджень, ціноутворення на ринку активів.		
2014	Жан Тіроль	За науковий аналіз ринкового впливу і регулювання
Доведено, що розподіл прав власності впливає на величину специфічних інвестицій і, таким чином, на ефективність. Він розробив методи, котрі дають змогу навіть в умовах олігополії зберігати конкуренцію й стимулювати до інновацій. Рекомендації його методики стосуються навіть державних монополій – автомобільних доріг та залізниць, систем водопостачання, пошти, освіти, охорони здоров'я.		
2015	Ангус Дітон	За аналіз споживання, бідності та добробуту
Вчений продемонстрував, що рівень заощаджень є визначальним фактором у встановленні співвідношення між споживанням та доходами. Заощадження, своєю чергою, детермінують інвестиції, які у кінцевому підсумку обумовлюють майбутній добробут населення.		
2016	Олівер Саймон д'Арсі Гарт, Бенгт Роберт Гольстрем	За внесок у розвиток теорії контрактів

Джерело: розроблено автором.

Різноманіття понять терміну "інвестиції" у сучасній вітчизняній та зарубіжній економічній літературі значною мірою визначається широтою сутнісних сторін цієї складної економічної категорії. Питання, пов'язані з інвестиціями активно дебатуються в міжнародному науковому середовищі, жваво обговорюються громадськістю, їм присвячена значна частина рішень законодавчої та виконавчої влади. Проте незважаючи на виняткову увагу до цієї ключової економічної категорії, наукова думка дотепер не виробила універсального визначення інвестицій, яке б відповідало потребам теорії і було б адекватним уявленню конкретних суб'єктів їх здійснення.

Висновки. Проведене теоретичне дослідження дозволило науково обґрунтувати визначення економічної сутності інвестицій. Таким чином, поняття "інвестиції" можна трактувати як довгострокове вкладення фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів в необоротні активи та приріст оборотних активів з метою одержання прибутку та підвищення суспільного добробуту в країні.

Сьогодні інвестиції розуміються як вкладання коштів інвесторами на певний термін із урахуванням ризику в об'єкт чи інструмент інвестування з метою отримання вигоди (матеріальної, соціальної або ін.) З огляду на те, що об'єктом капітального інвестування є активи, представниками яких виступають основні засоби та нематеріальні активи, будемо розуміти під капітальними інвестиціями витрати на необоротні активи підприємства.

Категорія "інвестиції" окреслює ширше коло причинно-наслідкових зв'язків, порівняно з поняттям "капітальні вкладення". Інвестиції можуть проявлятися у різноманітних формах (реальні, фінансові, інтелектуальні, інноваційні), а капітальні вкладення – лише у засобах виробництва.

Тож, в широкому розумінні поняття "інвестиції" трактується як процес вкладання коштів на певний термін з метою отримання в майбутньому їх збільшення (що компенсує інвестору відмову від використання ним коштів у поточному періоді), у вузькому розумінні, як усі активи, цінності, фінансові інструменти, які вкладаються в об'єкти інвестування, що знаходяться в країні або за її

межами, з метою створення прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту.

Дискусія. Інвестиції – це складне та змістовне поняття, що інтегрує в собі різні економічні процеси, які впливають на виробництво, розподіл, обмін та споживання національного продукту. Безсумнівно є той факт, що у різних розділах економічної науки та різних галузях практичної діяльності тлумачення поняття "інвестиції" має свої особливості. Тож, за доцільне вважаємо у майбутніх дослідженнях зосередити власну увагу на обліково-аналітичних аспектах трактування даної дефініції, ґрунтовно вивчивши не лише аспекти національного але й міжнародного досвіду.

Список використаних джерел

1. Господарський Кодекс України. Закон України, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IVн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Закон України "Про інвестиційну діяльність" №1560- XII від 18 вересня 1991 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
3. Блех Ю., Гете У. Инвестиционные расчеты: Модели и методы оценки инвестиционных проектов: Пер. с англ. – Калининград: Янтарный сказ, 2000. – 414 с.
4. Борщ Л. М. Інвестування: теорія і практика : Навч. посіб. / Л. М. Борщ. – К. : Знання, 2005. – 470 с. – (Вища освіта XXI ст.). – Бібліогр.: с. 423-466. – укр
5. Гулько Л. Г. Становлення теорії інвестицій у світовій економічній науці / Л. Г. Гулько // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – № 2. – Т. 2. – С. 146-150.
6. Гражевська Н.І. Методологічні орієнтири синергетичного підходу в економічних дослідженнях / Н. І. Гражевська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія Економіка. – 2013. – № 146. – С. 26-29. DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2013/146-5/7>
7. Долан Э.Дж., Линей Д. Рынок: макроэкономическая модель [Текст] / Э.Дж. Долан, Д. Линей. – СПб.: Питер, 1992. – 298 с.
8. Загородній А. Г. Менеджмент реальних інвестицій: Навч. посіб. / А.Г. Загородній; А.Г. Загородній, Ю.І. Стадницький. – К.: Знання, 2000. – 209 с.
9. Змієнко М.О. Генезис інвестиційної теорії у системі економічної науки [Електронний ресурс] / М.О. Змієнко // Сталлий розвиток економіки [Всеукраїнський науково-виробничий журнал]. – 2011. – № 5. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_5/44.pdf
10. Корецька С.О. Джерела фінансування інноваційних інвестицій в Україні / С. О. Корецька // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 10. – С. 9-11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_10_4
11. Перар Ж. Управление финансами: с упражнениями. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 480 с

12. Петрик О. Облік, аналіз, і аудит капітальних інвестицій відповідно до міжнародних і національних стандартів / О. Петрик, І. Чумакова. – // Бух. облік і аудит. – 2000. – №: 9. – С. 24–34.
13. Пшик Б.І. Інвестування підприємницької діяльності. Регіональний аспект дослідження: монографія / Б. І. Пшик ; Нац. банк України, Львів. банк. одт. – Л.: ЛБІ НБУ, 2005. – 276 с.
14. Рогожин П. С. Гойко А. Ф. Економіка будівельних організацій. – К.: Видавничий дім "Скарби", 2001. – 448 с
15. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник – 2-ге вид. доповнене і перероблене. – К.: Алєрпа, 2007. – 954 с. 12. Грабова Н.
16. Шарп У. Інвестиції / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бей-ли ; [пер. с англ.]. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 1028 с.
17. Шевчук В. Я. Основи інвестиційної діяльності / В. Я. Шевчук, П. С. Рогожин. – К.: Генеза, 1997. – 384 с.
18. Allen, William R. "Mercantilism." In John Eatwell, Murray Milgate, and Peter Newman, eds., *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*. Vol. 3. London: Macmillan, 1987. Pp. 445–448.
19. Antonio Serra "A 'Short Treatise' on the Wealth and Poverty of Nations (1613)" edited by Sophus A. Reinert: Anthem Press Hardback, July 2011. Pp. 142-165.
20. François Quesnay (1694–1774). *The Concise Encyclopedia of Economics*. Library of Economics and Liberty (2nd ed.) (Liberty Fund). 2008
21. Marx, Karl. *Capital: The Process of Capitalist Production*. 3d German edition (tr.), p. 53.
22. Макконел К.Р., Брю С.Л. *Экономикс [Текст] / К.Р. Макконел, С.Л. Брю.* – М.: Финпресс, 2002. – 512 с.
23. Samuelson, Paul (1969), "The Way of an Economist", in Samuelson, P. A., *International Economic Relations: Proceedings of the*

А. Снеткова, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ГЕНЕЗИС ТРАКТОВКИ ДЕФІНІЦІЇ "ІНВЕСТИЦІЇ"

В статті розглянуті і обобщені теоретичні підходи до трактування сутності поняття "інвестиції" як економічної категорії. На основі критичного вивчення теорій зарубіжних і вітчизняних дослідників проведено порівняльний аналіз існуючих визначень і проаналізовані характерні риси економічної інтерпретації поняття "інвестиції", показано їх нерозривну взаємозв'язок з капіталом. Досліджено питання інвестицій на макро- і мікроуровнях їх реалізації. Сформульовано авторське розвернуте визначення дефініції "інвестиції".

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный процесс, капитал, капитальные вложения, финансовые вложения.

A.Snetkova, PhD student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

GENESIS INTERPRETATIONS OF THE DEFINITION OF 'INVESTMENT'

The article discusses the economic nature of the investment and summarizes the theoretical approaches to the interpretation of the essence of the concept of "investment" as an economic category. A comparative analysis of the existing definitions carries out on the basis of a critical study of foreign and domestic researchers theories, shows their inseparable relationship with the capital. The question of investments at the macro and micro levels to implement them. Formulated author detailed definition of the category "investment".

Key words: investments, investment process, capital, capital investments, financial investments.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

1. Hospodars'kyi Kodeks Ukrainy (2003) Zakon Ukrainy.
2. Pro investytsiynu diyal'nist (1991) Zakon Ukrainy.
3. Blekh Yu., Hete U. (2000) Ynvestytsyonnie rascheti: Modely y metodi otsenky ynvestytsyonnikh proektov, *Yantamiy skaz*, p. 414.
4. Borsch L. M. (2005) Investuvannya: teoriya i praktyka, *Znannya*, p. 470.
5. Hul'ko L. H. (2008) Stanovlennya teoriyi investytsiy u svitoviy ekonomichnyy nauitsi, *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, p.146-150.
6. Grazhevs'ka N.I. (2013) Metodologichni oriyenty'ry' sy'nergety'chnogo pidxodu v ekonomichny'x doslidzhenniyax. *Visnyk Kyjiv's'kogo natsional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya Ekonomika*. P. 26-29. DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2013/146-5/7>
7. Dolan Dzh., Lyney D. (1992) Rinok: makroekonomycheskaya model' p. 298.
8. Zahorodnyy A. H. (2000) Menedzhment real'nykh investytsiy *Znannya*, p. 209.
9. Zmiyenko M.O. (2011) Henezys investytsiynoyi teoriyi u systemi ekonomichnoyi nauky. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, p. 23.
10. Korets'ka S.O. (2011) Dzherela finansuvannya innovatsiynnykh investytsiy v Ukraini, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, p.9-11.
11. Perar Zh. (1999) Upravlenye fynansamy, *Fynansi y statystyka*, p. 480.
12. Petryk O. (2000) Oblik, analiz, i audyt kapital'nykh investytsiy vidpovi- dno do mizhnarodnykh i natsional'nykh standartiv, *Bukh. oblik i audit*, p. 24–34.
13. Pshyk B.I. (2005) Investuvannya pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti. Rehional'nyy aspekt doslidzhennya, *Nats. bank Ukrainy*, p. 276.
14. Rohozhyn P. S. Hoyko A. F. (2001) Ekonomika budivel'nykh orhanizatsiy, p. 448.
15. Tkachenko N. M. (2007) Bukhhalters'kyi finansovyy oblik, opodatkovannya i zvitnist': Pidruchnyk – 2-he vyd. dopovnene i pereroblene p. 954.
16. Sharp U. (2001) Ynvestytsyy, p.1028.
17. Shevchuk V. Ya. (1997) Osnovy investytsiynoyi diyal'nosti, *Heneza*, p. 384.
18. Allen, William R. (1987) Mercantilism. In John Eatwell, Murray Milgate, and Peter Newman, eds., *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*. Vol. 3. London: Macmillan, p. 445–448.
19. Antonio Serra (2011) A 'Short Treatise' on the Wealth and Poverty of Nations (1613)" edited by Sophus A. Reinert: Anthem Press Hardback, p. 142-165.
20. François Quesnay (1694–1774). *The Concise Encyclopedia of Economics*. Library of Economics and Liberty (2nd ed.).
21. Marx, Karl. *Capital: The Process of Capitalist Production*. 3d German edition (tr.), p. 53.
22. Makkonel K.R., Bryu S.L. (2002) *Экономикс [Текст] / К.Р. Макконел, С.Л. Брю.* – М.: Фынпресс, p. 512.
23. Samuelson, Paul (1969), "The Way of an Economist", in Samuelson, P. A., *International Economic Relations: Proceedings of the Third Congress of the International Economic Association*, London: Macmillan, pp. 1–11.
24. Schumpeter, Joseph A.; Opie, Redvers (1983) [1934]. *The theory of economic development: an inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*. New Brunswick, *New Jersey: Transaction Books*. ISBN 9780878556984. Translated from the 1911 original German, *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*.
25. Smith, A. (1976) *The Wealth of Nations* edited by R. H. Campbell and A. S. Skinner, *The Glasgow edition of the Works and Correspondence of Adam Smith*, p. 678.
26. Thomas Mun (1895) *England's Treasure By Forraign Trade (1664)*, New York Macmillan.
27. Wassily Leontief (1906–1999). *The Concise Encyclopedia of Economics*. Library of Economics and Liberty (2nd ed.) (Liberty Fund).
28. Xenophon, (1996) *The Shorter Socratic Writings Apology of Socrates to the Jury*", "Oeconomicus", and "Symposium," trans. and with interpretive essays by Robert C. Bartlett, with Thomas Pangle and Wayne Ambler, Ithaca: Cornell University Press, The Agora Editions.
29. Solow R, (1957) *Technical change and the aggregate production function*. *Rev. of Economics and statistics*, p. 632.
30. Becker, G. S., (1964) *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis*. New York, p. 301.

Third Congress of the International Economic Association, London: Macmillan, pp. 1–11

24. Schumpeter, Joseph A.; Opie, Redvers (1983) [1934]. *The theory of economic development: an inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Books. ISBN 9780878556984. Translated from the 1911 original German, *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*

25. Smith, A., *The Wealth of Nations* edited by R. H. Campbell and A. S. Skinner, *The Glasgow edition of the Works and Correspondence of Adam Smith*, 1976 vol. 2b, p. 678

26. Thomas Mun: *England's Treasure By Forraign Trade (1664)*, New York Macmillan, 1895

27. Wassily Leontief (1906–1999). *The Concise Encyclopedia of Economics*. Library of Economics and Liberty (2nd ed.) (Liberty Fund). 2008

28. Xenophon, *The Shorter Socratic Writings: "Apology of Socrates to the Jury"*, "Oeconomicus", and "Symposium," trans. and with interpretive essays by Robert C. Bartlett, with Thomas Pangle and Wayne Ambler, Ithaca: Cornell University Press, The Agora Editions, 1996

29. Solow R. *Technical change and the aggregate production function / R.Solow // Rev. of Economics and statistics.* – 1957.

30. Becker, G. S. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis [Text] / G. S. Becker.* – New York, 1964.

Надійшла до редколегії 06.09.16

Date of editorial approval 26.09.16

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

**EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH AND REFERENCES (IN LATIN):
TRANSLATION / TRANSLITERATION / TRANSCRIPTION**

O. Zhylynska, Doctor of Science (Economics)
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/186-9/1>
p. 6-16

**COMPLEMENTARY EFFECTS IN ACTIVIZATION OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL ACTIVITIES
IN THE INFORMATION SOCIETY**

This paper proposes new methodological approaches in the study of development problems of scientific and technical activities in the information society. The essence and economic nature of development scientific and technical activities' from the standpoint of methodological collectivism are disclosed, a new phenomenon intensification of development scientific and technical activities by forming the global networks of scientific and technical knowledge users that provides sharing of the burden of transformation and transaction costs as generation as well as economic implementation of research and technical knowledge across the globe are showed. This study outlines the complementary effects in intensify development of scientific and technological activities components: research and development (R&D), training of scientific personnel, provision of scientific and technical services, which generates of world market's complementary goods, being world market of educational services of scientific and technical information, industrial properties, high technology products, venture capital investments and stock market.

1. Doklad YuNESKO, V. (2005). K obschestvam znaniya. Izdatelstvo:YuNESKO.
2. Galchinskiy, A.S. (2010). Ekonomichna metodologiya. Logika onovlennya/Galchinskiy AS; Kurs lektsiy. K.:ADEF-Ukrayina.
3. Doklad o mirovyyih investitsiyah, 2005 god. Transnatsionalnyie korporatsii i internatsionalizatsiya NIOKR. Obzor. – M.: Izd-vo "Ves mir", 2005. – 63 s.
4. Drycker, P. (2007). Upravlenie v obschestve buduschego. Vilyams.
5. Zhylynska, O.I., & Firsova, S. G. (2015). Vitraty komertslalozatslyi naukoemnoyi produktslyi u kontekstl marketingovih modeley difuzlyi Innovatsiy. Visnik Kyivskogo natsionalnogo universitetu im. Tarasa Shevchenka. Seriya: Ekonomika, (7 (172)). DOI: [dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/172-7/1](https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/172-7/1)
6. Zakonodavche zabezpechennya rozvitku Informatyynogo suspilstva v Ukrayini: materiali parlam. sluhan u Verhovny Radi Ukrayini 18 chervnya 2014 r. / red. kol.: V. P. Omelchenko (gol.), V. P. Seminozhenko, G. O. Androschuk, L. M. Grinevich [ta In.]. / Verhovna Rada Ukrayini, Komitet VR Ukrayini z pitan Informatyzatsiy ta Informatyynih tehnology. – K.: Parlam. vid-vo, 2014. – 196 s.
7. Itskovits, G. (2010). Troynaya spiral. Universiteti–predpriyatiya–gosudarstvo. Innovatsii v deystvii.
8. Maslov, A.O. (2012). Informatyyna ekonomika: stanovlennya, struktura ta teoretichne osmyslennya: monografiya. K.: Agrar Media Grup, 431.
9. Mur, D. (2006). Preodolenie propasti: marketing i prodazha haytek produktov klientam osnovnogo ryinka. Izdatelskiy dom Vilyams.
10. Klodt, H., & Klodt, H. (2006). Nova ekonomika: formi viyavu, prichini i naslidki: monografiya/Klodt HennIng ta In. K.: Takson.
11. Henning, K. (2006). Nova ekonomika: formi viyavu, prichini i naslidki
12. Finansirovanie innovatsionnogo razvitiya. Sravnitelnyiy obzor opyita stran EEK OON v oblasti finansirovaniya predpriyatiy na rannih stadiyah razvitiya. – Nyu-York, Zheneva: OON, 2007. – 113 s.
13. Chervanov, D. M. (2012). Sistema Innovatsynogo menezhmentu: teoriya i praktika: pidruch. K.: VPTsH" Kiyivskiy universitet.
14. Chesbro, G. (2007). Otkryitiye innovatsii. M.: Pokolenie, 336.
15. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2009 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2009-en
16. OECD Science, Technology and Industry Outlook 2010 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_outlook-2010-en
17. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2011 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2011-en
18. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2013 [Electronic source]. – Access mode to the resource: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2013-en
19. The World Bank [Electronic source] / Access mode to the resource: <http://www.worldbank.org/>

T. Zatonatska, Doctor of Sciences, Associate Professor,
O. Melnychuk, PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/186-9/2>
p. 16-22

TAXATION PECULIARITIES OF E-COMMERCE MARKET PLAYERS

The article carried out with complex overview of tax regulation approaches of e-Commerce market, the features of international practices of taxation are revealed, in particular, EU countries, USA, China, etc. The nature and characteristics of e-Commerce market tax regulation is also revealed by international organizations, in particular, the OECD. It is provided with the best practices of leading countries in the sphere of e-Commerce market tax regulation and those which are the most appropriate for implementation in Ukraine are singled out. Based on experience of EU countries, USA and China the necessity of improving

tax system is justified. It is provided with recommendations of tax regulation improvement in respect of a such groups of e-Commerce market subjects as "Producers" and "Intermediaries". Moreover it is determined with the most priority recommendations for implementation, in particular, tax-free period for hosting providers, the exemption of income tax for Internet retail trade enterprises and increase the maximum level of duty-free import of goods to Ukraine. Expected predicted effects are provided from implementation of such measures, the main of which are legalization, increasing the number of employees, attracting the world leaders of e-Commerce market to the domestic market, innovation incentives for market development and the intensification of cross-border trade.

1. Stiglitz D. Cena neravenstva. Chem rassloenie obshhestva grozit nashemu budushhemu. [Price disparities. The stratification of society threatens our future], available at: <http://fictionbook.ru/static/trials/09/36/69/09366991.a4.pdf>.
2. Chen J and Smekal C (2009) "Should the WTO Deal with E-Trade Taxation Issues?", Progress in Development Studies, Vol. 9, No. 4, pp. 339-348 (DOI:10.1177/146499340900900407).
3. Jones, R., & Basu, S. (2002). Taxation of electronic commerce: A developing problem. International Review of Law, Computers & Technology, 16(1), 35-51 (DOI: 10.1080/13600860220136093).
4. Meharia P. (2012) E-Commerce and taxation: Past, present and future. IUP Journal of Accounting Research & Audit Practices. 11.4: 25, pp. 25-33.
5. Durukan M. B. (2009) Internet Taxation: An Outstanding Issue, Buscalegis (0).
6. Operkent A. (2001) The Law Problems of Electronic Economy. Journal of Monetary Economics, 12, pp. 89–90.
7. Pleskach V. L., Zatonatska T. G. (2006) Osoblivosti opodatkovannja operacij kupivli-prodazhu tovariv u Interneti [Features of taxation of sale of goods on the Internet]. Finansy Ukrainy, 11, pp. 26-33.
8. Boreyko N. M. Miscie internet-magazyniv u rozvytku elektronnoji komerciji v Ukraini ta osoblivosti jih opodatkovannja [Online stores place in the development of electronic commerce in Ukraine and specifics of tax], available at: http://ir.asta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/150/1/121_IR.pdf
9. Bielik, I. B. (2013) Mizhnarodno-pravovyj dosvid opodatkovannja elektronnoji komerciji [International legal practice of taxation of e-commerce], Forum prava 2, pp. 49-54.
10. Zagors'kij V. S. (2008) Bjudzhetna sistema ta opodatkovannja v Ukraini: problemy rozvytku [Fiscal and taxation system in Ukraine: problems of development], VD "INZhEK", 288 p.
11. Majburov I. A., Sokolovskaja A. M. (2011) Teorija nalogooblozhenija. Prodvinutij kurs [The theory of taxation. Advanced course], Juniti-Dana.
12. Lyst DPS Ukrainy vid 18.03.2013 № 4198/6/18-3115 "Pro rejestraciju predstavnytstva" [Letter of STA of Ukraine from 18.03.2013 number 4198/6 / 18-3115 "On registration offices"], available at: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovye-zakonodavstvo/listi-dps/62499.html>
13. Podatkovyj kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine], available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
14. Model Convention with Respect to Taxes on Income and on Capital / OECD 2014, available at: <https://www.oecd.org/ctp/treaties/2014-model-tax-convention-articles.pdf>
15. Digital Single Market Strategy, available at: <http://g8fip1kplyr33r3krz5b97d1.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2015/04/Digital-Single-Market-Strategy.pdf>
16. Paardekooper W.J. G., van de Ven M., Esdonk A., Cattel Y.C. (2016) Tax Considerations for the European Union's Digital Single Market Strategy, 44 Intertax, Issue 6/7, pp. 513–524.
17. Lamensch Marie, Edoardo Traversa, and Servaas Van Thiel (2016). Value Added Tax and the Digital Economy: The 2015 EU Rules and Broader Issues.
18. VAT on E-Commerce Directive (2002/38/EC), available at: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:128:0041:0044:en:PDF>
19. Peng W. (2016) Multinational Tax Base Erosion Problem of the Digital Economy, Modern Economy, T. 7, №. 03, p. 345 (DOI: 10.4236/me.2016.73038).
20. Jevropejs'ka iniciatyva v galuzi elektronnoji komerciji [European initiative on electronic commerce], available at: <ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/esprit/docs/ecomcom.pdf>.
21. European Commission. 1999. Working Paper 1: Harmonisation of turnover taxes, available at: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/ecommerce_en.pdf

B. Zasadnyi, Doctoral Student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/186-9/3>

p. 22-30

THE CURRENT STATE OF APPLICATION OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS IN UKRAINE.

The article analyzed the process of reforming the system of accounting and reporting in Ukraine in accordance with International Financial Reporting Standards. The main results of the tasks of the Strategy of application IFRS in Ukraine approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine in 2007 are identified. As a result, firstly, highlighted the Strategy of application IFRS in Ukraine is positive. Thus, in Ukraine formed the system of accounting and reporting which accords international standards, considers the legal norms of business activity, methodologically and methodically provides collection and accumulation of the information on financial and economic activity of enterprises in Ukraine.

Secondly, the results of analysis showed that only 1% of the total number of enterprises form the financial statements in accordance with IFRS, the others apply national standards of accounting. The proportion of small enterprises is 95% that do not have the financial capacity, qualified staff and the necessary motivation for the formation of financial statements in accordance with IFRS.

The findings of the research illustrate that one of the main objectives of the reform of the accounting and reporting is to improve the legislation on accounting for small enterprises and develop national accounting standards of the simplified procedure for accounting of assets, liabilities, equity and financial results of the calculation for small enterprises.

1. On State Program of Adaptation of the Legislation of Ukraine to the Legislation of European Union Law of Ukraine 2004. Kyiv: The Verkhovna Rada of Ukraine.

2. Strategy of the Adoption of International Financial Reporting Standards in Ukraine Act 2007. Kyiv: Cabinet of Ministers of Ukraine.

3. Shvets, V.G., 2015. Accounting Theory. Kyiv: Knowledge.
4. Holov, S.F., Kostyuchenko, V.N., 2007. Accounting and Financial Reporting According to International Standards. Kharkiv: Factor
5. Kireytshev, G. G., 2007. Economic Globalization and Standardization of Accounting Methodology. Zhytomyr: ZSTU.
6. Malyuga, N.M., 2006. The Concept of Accounting in Ukraine: Theoretical and Methodological Foundations. Zhytomyr: ZSTU.
7. Lovinska, L.G., 2014. The Impact of Integration Processes on the Development of Accounting and Reporting in Ukraine. Finance of Ukraine, № 9. pp. 21-30.
8. Kuzina, R.V., 2015. Corporate Accounting and Reporting in Ukraine: Current State and Development Prospects. Kherson: Grin D.
9. Ramanna, K. Sletten E., 2009. Why Countries Adopt International Financial Reporting Standards? Working Papers. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1460763>
10. Program of Accounting Reform of the International Standards Act 1998. Kyiv: Cabinet of Ministers of Ukraine.
11. The Request to the State Statistics Service of Ukraine "On the number of enterprises for 2012-2015. in Ukraine to provide financial statements prepared in accordance with International Financial Reporting Standards" № 152-20 / 1400PI 12.09.2016.
12. Number of enterprises by their size, 2016. State Statistics Service of Ukraine. [online] Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> [Accessed 25 September 2016].
13. On Accounting and Financial Reporting in Ukraine Law of Ukraine 1999. Kyiv: The Verkhovna Rada of Ukraine.
14. Zhuk, V.M., 2010. The Problems of Strategy IFRS Implementation in Ukraine. Accounting and Auditing, №10. pp.16-22.
15. Alon, A. Dwyer, D., 2014. Early Adoption of IFRS as a Strategic Response to Transnational and Local Influence. The International Journal of Accounting, 2014. Vol. 49. pp. 348–370.
16. Prochazka, D., 2014. The Development of Capital Markets of New Countries after IFRS Adoption. Socio-economic Research Bulletin, Issue 4 (55). pp. 97–108.

S. Mytsiuk, PhD in Economics, Senior Researcher
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/186-9/4>
p. 30-35

THE STATE OF ECONOMIC FREEDOM IN UKRAINE AND ITS IMPACT ON COMPETITIVENESS

The place of Ukraine in the world rankings, the level of economic freedom in Ukraine and its impact on competitiveness are considered in the article. The analysis of tendencies of development of Ukraine in the international arena is carried and competitiveness of the national economy is defined. The indices of global competitiveness and economic freedom are investigated. The basic components of these ratings are analyzed and correlation between economic freedom of the country and its competitiveness is proved. The macroeconomic and institutional factors of Ukraine's competitiveness increase on the world stage are identified. It has been found out that reduction of the competitiveness of Ukraine in the international rankings is connected with the political instability and foreign aggression. Since military confrontation in the Donbas region lead to a steady decline in general economic indicators, destruction of infrastructure, lower production, it has a negative impact on future international competitiveness ranking of Ukraine.

Key words: competitiveness, economic freedom, national economy, world rankings, corruption, equilibrium development, competitive advantages, economic globalization, innovation.

1. Sachs J.D, Press Releases – WEF. Available at: <http://www.weforum.org>. [In USA]
2. Goncharova N.M., 2006. Conceptual parameters of competitiveness of the national economy. Actual problems of economy, vol. 8, pp. 43 – 53. [In Ukrainian]
3. Ukraine in the world rankings of competitiveness. Monitor competitiveness, 2010, vol.1.1, pp. 4 – 10. [In USA]
4. Ukraine has risen to 8 positions in the ranking of global competitiveness. Official web-site UNIAN: Latest news from Ukraine and the world. Available at: <http://economics.unian.ua/finance/958544-ukrajina-pidnyalasya-na-8-pozitsiy-u-reytingu-globalnoji-konkurentospromojnosti.html>. [In Ukrainian]
5. Country Rankings. Economic freedom. Available at: <http://www.heritage.org/index/ranking>. [In USA]
6. Goncharova N.M., 2007. Innovation competitive factors of economic development. Actual problems of economy, vol. 3, pp. 43 – 51. [In Ukrainian]
7. Demidenko L.M., 2014, EU financial crisis: Causes and Cures. Bulletin of Kyiv National Taras Shevchenko, vol. 16, pp. 23 – 27. [In Ukrainian] <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2014/160-7/5>
8. Mylenky V. M., 2007. Activities of state institutions to ensure the priorities of innovative development of national economies in the face of international competition. Foreign trade: law and economics, vol. 6, pp. 67 – 72. [In Ukrainian]
9. The Ukraine Competitiveness Report 2010, 2010. Foundation for Effective Governance, p. 230. [In Ukrainian]
10. The conception of the State program of improving the competitiveness of the national economy in 2007, 2015. NAS of Ukraine, p. 220. [In Ukrainian]
11. Ukraine's position in the ranking of countries in the Global Competitiveness Index. Economic discussion club. Available at: <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoji-konkurentospromozhnosti>. [In Ukrainian]
12. The IMF has called the country with the highest GDP per capita. Ukrinform News. Available at: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/mvf_nazvav_kraii_z_nayvishchim_vvp_na_dushu_naselennya_1937404. [In Ukrainian]

A. Starostina, Doctor of Sciences (Economics), Professor,
V. Kravchenko, PhD in Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/186-9/5>
p. 35-44

APPROACHING TO THE EUROPEAN MODEL OF ALCOHOL CONSUMPTION ON BASE OF LOWERING RISKS OF UKRAINIAN CONSUMERS AT WINE MARKET

Development of theoretical principles of conception of the perceived risk is considered. Methodology of marketing research of the perceived risks at the market of dry wine of Kyiv is shown. Searching questions, hypotheses, methods of statistical verification of hypotheses of marketing research are shown. Estimation of dry wine customers of separate components of the perceived risk and strategies of their decline are described. Most essential to customers are the possible disorder of their health (health risk), possible choice of tasteless wine (functional risk) and possible loss of money (financial risk). For all types of the perceived risks strategy of their reduction by the obtaining information about wine from friends and family members is on the first-second place. There are statistically meaningful differences between men and women concerning their estimation of expediency of the use of strong drinks, dry wine, alcoholic cocktails at the party. Concrete directions of the development of market strategy and marketing-mix, which take into account the estimation of the perceived risks and strategies of their diminishing, are offered.

1. Starostina A., Kravchenko V. (2015). Marketynhovi doslidzhennia: vyznachennia mety ta praktyka rozrobky ankety (na prykladi ryzykiv spozhyvachiv na rynku vyna) // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – 8. – p. 6-12 (Ukrainian) <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/173-8/1>
2. Global status report on alcohol and health (2014) [Text] / World Health Organization. – Geneva: WHO, 2014. – XIV, 376 p.: fig., tab. – p.245.
3. Patterns of drinking score Global Health Observatory (GHO) data WHO. Available at: http://www.who.int/gho/alcohol/consumption_patterns/drinking_score_patterns/en/
4. Bauer, R.A. (1960). "Consumer behavior as risk taking" in Hancock, R.S. (Ed.), Dynamic Marketing for a Changing World, Proceedings of the 43rd Conference of the American Marketing Association, pp. 389-98.
5. Vincent-Wayne Mitchell (1999). Consumer perceived risk: conceptualisations and models. Manchester School of Management, UMIST, Manchester, UK European Journal of Marketing, Vol. 33 No. 1/2, pp. 163-195, MCB University Press
6. Alden D.L., Stayman D.M. and Hoyer W.D. (1994) Evaluation strategies of American and Thai consumers, Psychology & marketing, Vol. 11 No. 2, pp. 145 – 161.
7. Frewer L.J., Shepherd R. and Sparks P. (1994) Biotechnology and food production: knowledge and perceived risk. – British Food Journal, Vol. 96 No. 9, pp. 26-32.
8. V-W. Mitchell & M. Greatorex (1993) Risk Perception and Reduction in the Purchase of Consumer Services, The Service Industries Journal, 13:4, 179-200, DOI: 10.1080/02642069300000068
9. Jasper, C.R. and Ouellette, S.J. (1994), "Consumers' perception of risk and the purchase of apparel from catalogs", Journal of Direct Marketing, Vol. 8 No. 2, pp. 23-36.
10. Vincent-Wayne Mitchell (1990). Industrial Risk Reduction in the Purchase of Microcomputers by Small Businesses, UMIST, Manchester, UK European Journal of Marketing, No. 5, pp. 7-19, MCB University Press
11. Anne-Sophie Cases (2002). Perceived risk and risk-reduction strategies in Internet shopping The International Review Of Retail, Distribution And Consumer Research Vol. 12, Iss. 4, p. 375-394
12. Gotlib, N.I. (1999). Klassifikatsiya riskov v lichnom potreblenii / N. I. Gotlib // Sotsis.– № 8. – S.139–141. (Russian)
13. O.V. Vasilenko (2009). Potrebitel'skij risk: zdorov'e, den'gi, dushevnoe ravnovesie / // Izvestiya vysshikh uchebnykh zavedenij. Povolzhskij region. Obshhestvennye nauki. – № 1. – S. 38–43. (Russian)
14. Ryzhkova Marina Vyacheslavovna (2012) "Analiz systemy ogranichenij potrebitel'skogo vybora" Izvestiya Tomskogo politekhnicheskogo universiteta, № 321. Available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/analiz-sistemy-ogranicheniy-potrebitelskogo-vybora> (data obrashheniya: 14.10.2016). (Russian)
15. Chekchurina Ekaterina Valer'evna (2004). Ekonomicheskoe povedenie potrebitelya v usloviyakh riska na rossijskom rynke: Dis. ... kand. sotsiol. nauk: 22.00.03: Moskva, 173 s. RGB OD, 61:04-22/100-X (Russian)
16. Kogan, N., & Wallach, M.A. (1964). Risk taking: A study in cognition and personality. New York: Holt, Rinehart & Winston.
17. Cunningham, S.M. (1967). "The major dimensions of perceived risk", in Cox, D.F. (Ed.), RiskTaking and Information Handling in Consumer Behavior, Graduate School of Business Administration, Harvard University Press, Boston, MA, pp. 82-108.
18. Stone, R.N. and Winter, F.W. (1987). "Risk: is it still uncertainty times consequences?", in Belk, R.W. et al. (Eds), Proceedings of the American Marketing Association, Winter Educators Conference, Chicago, IL, pp. 261-5.
19. Vincent-Wayne MitchellMike Greatorex, (1988),"Consumer Risk Perception in the UK Wine Market", European Journal of Marketing, Vol. 22 Iss 9 pp. 5 – 15; Meehee Choa, Mark A. Bonn, Sora Kangc (2014) Wine attributes, perceived risk and online wine repurchase intention: The cross-level interaction effects of website quality International Journal of Hospitality Management Volume 43, October 2014, Pages 108–120; Nelson Barber, Joseph Ismail, and D. Christopher Taylor (2007) Label Fluency and Consumer Self-Confidence Journal Of Wine Research Vol. 18 , Iss. 2,2007
20. For more details see: Starostina A.O. (2012) Marketynhovi doslidzhennia natsionalnykh i mizhnarodnykh rynkiv. – K.: TOV "Lazaryt-Polihrad", – 480 s. – s. 357-359 (Ukrainian)
21. The Hofstede centre. National Culture. Available at: <http://geert-hofstede.com/national-culture.html>
22. The Hofstede centre. Cultural tools. Country comparison. Available at: <http://geert-hofstede.com/ukraine.html>
23. Starostina A.O. (2003) Sprymani ryzyky: praktyka analizu/ A.O. Starostina, V.A. Kravchenko. Marketynh v Ukraini №4 s. 48-5 (Ukrainian)
24. Starostina, A.O. (2005) Promyslovyi marketynh: teoriia, svitovy dosvid, ukrainska praktyka.: pidruchnyk / A. O. Starostina, A. O. Dlihach, V. A. Kravchenko. – K.: Znannia, – 764 s. (Ukrainian)

A.Snetkova, PhD student
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
 DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/186-9/6>
 p. 44-52

GENESIS INTERPRETATIONS OF THE DEFINITION OF 'INVESTMENT'

The article discusses the economic nature of the investment and summarizes the theoretical approaches to the interpretation of the essence of the concept of "investment" as an economic category. A comparative analysis of the existing definitions carries out on the basis of a critical study of foreign and domestic researchers theories, shows their inseparable relationship with the capital. The question of investments at the macro and micro levels to implement them. Formulated author detailed definition of the category "investment".

1. Hospodars'kyy Kodeks Ukrainy (2003) Zakon Ukrainy.
2. Pro investytsiyu diyal'nist (1991) Zakon Ukrainy.
3. Blekh Yu., Hete U. (2000) Ynvestytsyonnie rascheti: Modely y metodi otsenky ynvestytsyonnikh proektov, *Yantarniy skaz*, p. 414.
4. Borshch L. M. (2005) Investuvannya: teoriya i praktyka, *Znannya*, p. 470.
5. Hul'ko L. H. (2008) Stanovlennya teorii investytsiy u svitoviy ekonomichniy nauksi, *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, p.146-150.
6. Grazhevs'ka N.I. (2013) Metodologichni oriyenty'ry' sy'nergety'chnogo pidxodu v ekonomichny'x doslidzhenniyax. *Visnyk Ky'yivs'kogo natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya Ekonomika*. P. 26-29. DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2013/146-5/7>
7. Dolan Dzh., Lyney D. (1992) Rinok: makroekonomycheskaya model' p. 298.
8. Zahorodniy A. H. (2000) Menedzhment real'nykh investytsiy *Znannya*, p. 209.
9. Zmiyenko M.O. (2011) Henezys investytsiyanoi teorii u systemi ekonomichnoyi nauky. *Stalyy rozvytok ekonomiky*, p.23.
10. Korets'ka S.O.(2011) Dzherela finansuvannya innovatsiynykh investytsiy v Ukraini, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, p.9-11.
11. Perar Zh.(1999) Upravlenye fynansamy, *Fynansi y statystyka*, p. 480.
12. Petryk O. (2000) Oblik, analiz, i audyt kapital'nykh investytsiy vidpovi- dno do mizhnarodnykh i natsional'nykh standartiv, *Bukh. oblik i audit*, p. 24–34.
13. Pshyk B.I.(2005) Investuvannya pidpnyemnyts'koyi diyal'nosti. Rehional'nyy aspekt doslidzhennya, *Nats. bank Ukrainy*, p. 276.
14. Rohozhyn P. S. Hoyko A. F. (2001) Ekonomika budivel'nykh orhanizatsiy, p. 448.
15. Tkachenko N. M. (2007) Bukhholders'kyy finansovyy oblik, opodatkovannya i zvitnist': Pidruchnyk – 2-he vyd. dopovnene i pereroblene p. 954
16. Sharp U. (2001) Ynvestytsyy, p.1028.
17. Shevchuk V. Ya. (1997) Osnovy investytsiyanoi diyal'nosti, *Heneza*, p. 384.
18. Allen, William R. (1987) Mercantilism. In John Eatwell, Murray Milgate, and Peter Newman, eds., *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*. Vol. 3. London: Macmillan, p. 445–448.
19. Antonio Serra (2011) A 'Short Treatise' on the Wealth and Poverty of Nations (1613)" edited by Sophus A. Reinert: Anthem Press Hardback, p. 142-165.
20. François Quesnay (1694–1774). *The Concise Encyclopedia of Economics*. Library of Economics and Liberty (2nd ed.).
21. Marx, Karl. *Capital: The Process of Capitalist Production*. 3d German edition (tr.), p. 53.
22. Makkonel K.R., Bryu S.L. (2002) *Экономыкs [Текст] / K.R. Makkonel, S.L. Bryu. – M.: Fynpress.*, p. 512.
23. Samuelson, Paul (1969), "The Way of an Economist", in Samuelson, P. A., *International Economic Relations: Proceedings of the Third Congress of the International Economic Association*, London: Macmillan, pp. 1–11.
24. Schumpeter, Joseph A.; Opie, Redvers (1983) [1934]. *The theory of economic development: an inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*. New Brunswick, *New Jersey: Transaction Books*. ISBN 9780878556984. Translated from the 1911 original German, *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*.
25. Smith, A. (1976) *The Wealth of Nations* edited by R. H. Campbell and A. S. Skinner, *The Glasgow edition of the Works and Correspondence of Adam Smith*, p. 678.
26. Thomas Mun (1895) *England's Treasure By Forraign Trade (1664)*, New York Macmillan.
27. Wassily Leontief (1906–1999). *The Concise Encyclopedia of Economics*. Library of Economics and Liberty (2nd ed.) (Liberty Fund).
28. Xenophon, (1996) *The Shorter Socratic Writings Apology of Socrates to the Jury*", "Oeconomicus", and "Symposium," trans. and with interpretive essays by Robert C. Bartlett, with Thomas Pangle and Wayne Ambler, Ithaca: Cornell University Press, The Agora Editions.
29. Solow R, (1957) Technical change and the aggregate production function. *Rev.of Economics and statistics*, p. 632.
30. Becker, G. S., (1964) *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis*. New York, p. 301.

INFORMATION ABOUT AUTHORS (META-DATA)

Жилінська Оксана Іванівна – доктор економічних наук, завідувач кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Контактна інформація: 067-220-77-42, zhylynska@ukr.net

Жилинская Оксана Ивановна – доктор экономических наук, заведующий кафедрой менеджмента инновационной и инвестиционной деятельности, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина, Kyiv, Ukraine

Zhylynska Oksana – Doctor of Sciences (Economics), Head of Department of management innovation and investment activities, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Затонацька Тетяна Георгіївна – доктор економічних наук, доцент, професор, кафедра економічної кібернетики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Контактна інформація: 050-311-63-86, e-mail: tzatonat@ukr.net

Мельничук Олена Сергіївна – аспірант, кафедра менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Контактна інформація: helen.melnychuk@gmail.com

Затонацкая Татьяна Георгиевна – доктор экономических наук, доцент, профессор, кафедра экономической кибернетики, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

Мельничук Елена Сергеевна – аспирант, кафедра менеджмента инновационной и инвестиционной деятельности, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

Zatonatska Tetiana – Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor, Department of Economic Cybernetics, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Melnychuk Olena – PhD student, Department of management innovation and investment activities Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Засадний Богдан Андрійович – докторант, кафедра обліку та аудиту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Контактна інформація: 067-921-90-63, (044)259-00-32, bzasadnyi@narda.org.ua

Засадный Богдан Андреевич – докторант, кафедра учета и аудита, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

Zasadnyi Bohdan – Doctoral Student, Accounting and Audit Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Мицюк Світлана Василівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Контактна інформація: 050-545-36-16, marimax@bigmir.net

Мицюк Светлана Васильевна – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

Mytsiuk Svitlana – PhD in Economics, Senior Researcher, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Старостіна Алла Олексіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та маркетингу, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Контактна інформація: 093-029 83 09, allstar@univ.kiev.ua

Кравченко Володимир Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент, завідувач науково-дослідного сектору "Центр економічних досліджень", Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Киев, Украина

Контактна інформація: 063-725-89-43, (044)257-34-43, vova1960@gmail.com

Старостина Алла Алексеевна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой международной экономики и маркетинга, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

Кравченко Владимир Анатольевич – кандидат экономических наук, доцент, заведующий научно-исследовательским сектором "Центр экономических исследований", Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

Starostina Alla – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of Department of International Economics and Marketing Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

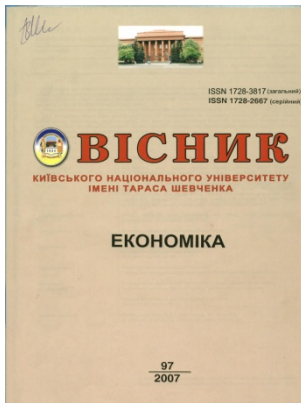
Kravchenko Volodymyr – PhD in Economics, Associate Professor, Head of Scientific Research Department "Economic Research Center", Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Снеткова Аліна Василівна – аспірант, кафедра обліку та аудиту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Контактна інформація: 093-734-55-30, snetkova.alina@mail.ru

Снеткова Алина Васильевна – аспірант, кафедра учета и аудита, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

Snetkova Alina – PhD Student, Accounting and Audit Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – це рецензований, цитований у міжнародних наукометричних базах науковий журнал, що видається щомісяця і присвячений дослідженням в економічній сфері.

Журнал видається з **1958 року**

Атестовано

Вищою атестаційною комісією України. Постанова Президії ВАК України № 241 від 09.03.16

Зареєстровано

Державною реєстраційною службою України. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 19866-9666ПР від 29.04.13

Засновник та видавець

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет". Свідоцтво внесено до Державного реєстру ДК № 1103 від 31.10.02 Адреса видавця 01601, Київ-601, б-р Т.Шевченка

Індексується в таких міжнародних наукометричних базах та депозитаріях:

РИНЦ (E-Library), Science Index, Ulrich's Periodicals Directory, Google Scholar, RepEc, Socionet, Index Copernicus (ICV 2014 = 67,43), CyberLeninka, OCLC WorldCat, CrossRef, J-Gate, Microsoft Academic Search, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Registry of Open Access Repositories (ROAR), The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR), IDEAS, EconPapers, CiteFactor (indexed), Maksymovych Scientific Library of Taras Shevchenko National University of Kyiv, National Library of Ukraine Vernadsky, Advanced Sciences Index, DOAJ, ProQuest, CitEc, RedLink, Real-Time Impact Factor, Infobase (India), Researchbib (Japan), MIAR (Spain) (ICDS = 6,5), Directory of Research Journals Indexing (DRJI), Social Science Research Network, Scientific Indexing Services, Open Academic Journals Index, General Impact Factor (GIF) (pending), Journalindex, GIGA Information Centre, ESJ, International Services for Impact Factor and Indexing (ISIFI), Thomson Reuters ESCI (under evaluation), Cabell's (under evaluation), Scopus (under evaluation)

DOI префікс: 10.17721 (з 2013)

"Вісник Київський національний університет імені Тараса Шевченка. ЕКОНОМІКА" вітає рукописи, які відповідають загальним критеріям значимості в даній предметній області:

- Оригінальні статті з фундаментальних і прикладних досліджень
- Тематичні дослідження
- Критичні відгуки, огляди, думки, коментарі та есе

Проблематика:

- актуальні проблеми економічної теорії,
- державне управління,
- міжнародна економіка,
- економіка підприємства,
- менеджмент,
- теорія фінансів,
- банківської справи,
- страхування,
- статистики,
- бухгалтерський облік та аудиту,
- безпека,
- екологічна безпека,
- економіко-математичне моделювання
- інформаційні технології в економіці.

Запрошуємо науковців до співпраці!

Статті збираються щомісячно. Манускрипти приймаються 4-ма мовами:

українською, російською, англійською та німецькою.

Приймаємо манускрипти на емейл visnuk.econom@gmail.com

або через форму на сайті: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua>

Наукове видання

ВІСНИК

КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЕКОНОМІКА

Випуск 9(186)

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.

Формат 60x84^{1/8}. Ум. друк. арк. 7,0. Наклад 300. Зам. № 216-7969.
Гарнітура Arial. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № Е9.
Підписано до друку 30.09.16

Видавець і виготовлювач
Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
01601, Київ, б-р Т. Шевченка, 14, кімн. 43
☎ (38044) 239 3222; (38044) 239 3172; тел./факс (38044) 239 3128
e-mail: vpc@univ.kiev.ua
http: vpc.univ.kiev.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02